

GE FINSKAN EN CHANS! – REFLEKTIONER OM UNDERVISNINGEN I FINSKA I DE SVENSKA GYMNASIERNA

Yvonne Nummela
Annika Westerholm

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Rapporter och utredningar 2025:10

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

GE FINSKAN EN CHANS! - REFLEKTIONER OM UNDERVISNINGEN I FINSKA I DE SVENSKA GYMNASIERNA

Yvonne Nummela
Annika Westerholm

© Utbildningsstyrelsen

Rapporter och utredningar 2025:10

ISBN 978-952-13-7020-5 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Ombrytning: PunaMusta Oy

www.utbildningsstyrelsen.fi

INNEHÅLL

INLEDNING	7
DEL I BAKGRUND OCH LÄGESÖVERSIKT	8
Nationella utredningar och kartläggningar	8
Utredningar med fokus på den svenskspråkiga utbildningen	8
Utredningar om språkundervisningen med fokus på det andra inhemska språket	11
Gymnasieutbildningen på svenska	16
Språkstudier inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen	16
A-finska	20
B-finska	23
Studentexamen och provet i det andra inhemska språket finska	28
Vilka prov kan examinanden välja?	28
Att ta om eller komplettera prov	29
Examinandernas vitsord i provet i finska	29
Fördelningen av lång och medellång finska	30
Att avstå från att skriva provet i finska	32
Så avlägger examinanderna provet i finska	33
DEL II REKTORER OCH STUDIEHANDLEDARE TILLFRÅGADES OM FINSKAN	36
Förfrågan och diskussioner som grund för kartläggningen	36
Den lokala eller regionala lärstigen i finska	37
En språkmedveten undervisning och verksamhetskultur	39
Lärokurser i finska	41
Faktorer som påverkar utbudet av lärokurser	41
Vilka lärokurser finns det beredskap och resurser att förverkliga?	43
Indelning enligt lärokurser i finska	46
Faktorer som inverkar på om studerande läser B1-finska	47
Integration av studerande med annan språklig och kulturell bakgrund	49
Provet i finska i studentexamen	51
Vad inverkar på examinandens beslut om provet i finska?	51
Att avstå från att avlägga provet i finska	53
Utveckling av undervisningen i finska	55
DEL III VILKA SLUTSATSER KAN VI DRA?	58
Sammanfattande analys	58
Kontinuiteten i lärstigen	58
Lönar det sig att satsa på finskan?	61
Lärokursernas roll i framtiden	62
Betydelsen av både en språkstrategi och en handlingsplan	64
Avslutande kommentar	66

YHTEENVETO.	.71
KÄLLOR.	.77
BILAGOR.	.79
Enkäten till rektorer i svenskspråkiga gymnasier.	.79
Tabeller och diagram.	.83

INLEDNING

Det andra inhemska språket finska är ett viktigt ämne inom den svenskspråkiga utbildningen och kunskaper i språket är på många sätt relevanta både med tanke på fortsatta studier, vardagen och arbetsliv. Trots detta har det inte gjorts några kartläggningar och utredningar om specifikt finskan i gymnasieutbildningen. Utbildningsstyrelsen publicerade en rapport om undervisningen i finska i de svenskspråkiga grundskolorna år 2020. Rapporten lyfte fram elevernas språkstig, men också utmaningarna och utvecklingsbehoven i undervisningen i finska i årskurserna 1–9. I ett avslutande kapitel behandlades undervisningen i gymnasiet och proven i finska i studentexamen i korthet och samtidigt konstaterades att det saknas utredningar som fokuserar uttryckligen på finskan i gymnasieutbildningen. (Geber 2013; Nummela och Westerholm 2020)

För att kunna dra mera allmängiltiga slutsatser om undervisningen i finska inom den svenskspråkiga utbildningen och lärstigen i finska behövs en aktuell bild av finskundervisningen inom gymnasieutbildningen. Den här kartläggningen kompletterar helhetsbilden av lärstigen i finska från småbarnspedagogiken till studier på andra stadiet och vidare till fortsatta studier.

Publikationen omfattar tre delar:

Del I ger en kort tillbakablick på tidigare kartläggningar och utredningar, som alla redogör för olika aspekter av undervisningen i finska och därför har betydelse för den här kartläggningen. I del I ges utrymme för en längre sammanfattning av resultaten från utredningen av finskan inom universitets- och högskolestudier, som en naturlig utgångspunkt för diskussionen om de studerandes fortsatta studier i finska efter gymnasiet med sikte på det kommande arbetslivet. Del I omfattar därtill information och statistik om undervisningen i språk och i finska främst inom gymnasieutbildningen. Förutom den statistiska bakgrunden till studier i finska presenteras också hur de studerande avlägger provet i finska i studentexamen. Situationen och utvecklingen presenteras utgående från befintlig statistik i utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen och statistik från Studentexamensnämnden.

Del II innehåller en sammanfattning av resultaten från det material som Utbildningsstyrelsen samlade in från rektorer och studiehandledare i gymnasierna år 2024. Svaren på den enkät som skickades ut till alla rektorer i de svenskspråkiga gymnasierna analyseras och kompletteras med kommentarer från diskussioner med fem regionalt utvalda studiehandledare i gymnasierna.

Del III omfattar en sammanfattande analys, en avslutande kommentar samt bilagor och källförteckning. I den sammanfattande analysen dras slutsatser utgående från det som framkommit i Del I och Del II och i den avslutande kommentaren ligger fokus på några av de mest väsentliga utmaningarna och förändringsbehoven inom finskan. I Del III finns även en sammanfattning på finska som omfattar dels en kort bakgrund, dels den avslutande kommentaren i sin helhet.

DEL I BAKGRUND OCH LÄGESÖVERSIKT

Nationella utredningar och kartläggningar

Det finns ett flertal utredningar, utvärderingar och kartläggningar som behandlar finskan ur olika synvinklar. Dessa utgörs dels av rapporter som fokuserar på den svenskspråkiga utbildningen och därigenom läroämnet finska, dels av rapporter om språkundervisningen i allmänhet och som omfattar både läroämnet finska och läroämnet svenska som andra inhemska språk. Nedan sammanfattas de utredningar, utvärderingar och kartläggningar som specifikt är relevanta och intressanta att beakta vid de reflektioner om finskan i gymnasieutbildningen som följer i publikationens Del III.

Utredningar med fokus på den svenskspråkiga utbildningen

UTREDNING OM DEN SVENSKSPRÅKIGA UTBILDNINGEN I FINLAND

År 2021 publicerade undervisnings- och kulturministeriet publikationen *Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder*. Utredningen omfattar bland annat olika förslag till åtgärder för undervisningen i finska. En av utgångspunkterna i utredningen är att alla som går i svensk skola ska ges möjlighet att utveckla en hög kompetens både i modersmålet svenska och i det andra inhemska språket finska, och därutöver i främmande språk, åtminstone i engelska. Enligt utredningen krävs det specifika och kontinuerliga åtgärder för att stärka både undervisningsspråket svenska och det andra inhemska språket finska. Goda kunskaper i finska är uttryckligen ett särbehov för svenskspråkiga och därför behövs det en högklassig undervisning i finska. (Oker-Blom 2021)

Enligt utredningen beaktar språkprogrammet i utbildningssystemet inte i tillräckligt hög grad den språkliga situationen för de elever som har svenska som undervisningsspråk. En av de mest centrala utmaningarna är enligt utredningen att timfördelningen för språk inte är uppbyggd så att den som sådan kan anpassas till den svenskspråkiga utbildningens behov. Strukturen för språkundervisningen och timfördelningen i språk beaktar inte den svenskspråkiga skolans språkliga utgångspunkt och elevernas rätt till fullvärdig språkundervisning både i det andra inhemska språket finska, i engelska och i andra främmande språk. Enligt utredningen borde det här åtgärdas och ett av åtgärdsförslagen gäller därför strukturen för språkstudier inom den svenskspråkiga utbildningen. (Oker-Blom 2021)

Andra målsättningar borde, enligt utredningen, vara att införa tydliga kriterier och mål, samt effektiva modeller för studier i finska, i syfte att kunna erbjuda också invandrare en möjlighet att uppnå goda kunskaper i finska inom den svenskspråkiga studievägen. Ett konkret åtgärdsförslag som läggs fram i utredningen är att kravnivån för B1-finska kunde utvecklas till, att i ännu högre grad än nu, vara anpassad för de som läser finska som ett helt nytt språk, till exempel elever och studerande med invandrarbakgrund som väljer den svenskspråkiga utbildningsvägen. I utredningen slås därtill fast att det finns klara belegg för att uppdatera, utveckla, bredda och fördjupa lärokursen i modersmålsinriktad finska och skapa tydligare riktlinjer och ramar för hanteringen av de tvåspråkiga elevernas språkliga utveckling. (Oker-Blom 2021)

FINSKAN I DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

År 2020 publicerade Utbildningsstyrelsen rapporten *Det är bra att börja i tid* om undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna. Rapporten lyfter fram elevernas lärtig i finska och de utmaningar och utvecklingsbehov som finns i finskundervisningen. Kartläggningen ger en bild av finsslärarnas, rektorernas och utbildningsanordnarnas uppfattning om situationen inom undervisningen i finska, med fokus på utmaningarna och behoven av utveckling i årskurserna 1–9. (Nummela och Westerholm 2020)

De språkliga omgivningarna är beroende på var man bor. Elevernas språkbakgrund, liksom utbildningsanordnarnas satsningar och resurser, varierar regionalt och lokalt. Allt detta är avgörande för hur undervisningen i finska i praktiken arrangeras och genomförs. I rapporten framkommer att elever som inleder sin skolgång har en stor variation i språklig bakgrund; de svenska skolorna har redan under en längre tid haft en ökande andel två- eller flerspråkiga elever i sina klassrum, samtidigt som andelen elever från helt svenskspråkiga hem minskar. Förutom regionala skillnader i elevernas språkbakgrund förekommer också stora variationer från skola till skola inom samma region. Den stora variationen i elevernas språkbakgrund inverkar bland annat på utmaningarna med att dela in eleverna i olika lärokurser, vilket i sin tur leder till att undervisningsgrupperna blir väldigt heterogena. De heterogena grupperna innebär stora utmaningar vid undervisningen i finska i årskurserna 1–9 och återspeglas naturligtvis också på undervisningen i finska på andra och tredje stadiet. (Nummela och Westerholm 2020)

I ett avslutande kapitel behandlas finskundervisningen i gymnasiet och proven i finska i studentexamen i korthet. I rapporten konstateras att det finns ett behov av en fördjupad bild av hur finskundervisningen ser ut inom gymnasieutbildningen. De största utmaningarna och utvecklingsbehoven inom finskundervisningen i gymnasierna är viktiga att analysera, samtidigt som det behövs en fördjupad bild av situationen för B-lärokursen i finska, inte minst med tanke på det ökande antalet elever med annan språklig och kulturell bakgrund. (Nummela och Westerholm 2020)

År 2021 gjordes en kartläggning av elevers, lärares och vårdnadshavares uppfattningar om och erfarenheter av undervisning i A1-finska samt elevernas språkliga prestationer. Elevernas kunskaper kartlades också hos sådana elever som hade inlett sina studier i finska då de gick i årskurs 1. Utbildningsstyrelsens rapport *A1-finska i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i årskurserna 1–2* omfattar både lärokursen i A-finska och i modersmålsinriktad finska (mofi) och bakgrunden är att undervisningen i A1-språk tidigare lades år 2020 så att den numera alltid börjar i årskurs 1. (Peltoniemi och Hansell 2021)

Betydelsen av en tidig start på språkinläringen i finska framgår av resultaten, liksom att undervisningen i årskurs 1 kan erbjuda en positiv start på lärandet genom att vara mera lekfull. I kartläggningen blir det tydligt att elevernas förkunskaper i finska och kontakter till finska språket utanför skolan är mycket varierande. Kartläggningen visar att tidigareläggningen av A1-språket ses som en positiv förändring, men samtidigt betonas att det finns behov av att stötta undervisningen i A1-finska i årskurserna 1–2. Konkreta förslag som framkommer är betydelsen av att möjliggöra grupper enligt olika lärokurser samt att erbjuda fortbildning, läromedel och annat undervisningsmaterial som stöd för åldersanpassad undervisning och differentiering. (Peltoniemi och Hansell 2021)

År 2021 publicerades handboken *Mofi-stigen* som ett resultat av forsknings- och utvecklingsprojektet Mofi 2.0. Projektet hade som mål att utveckla undervisningen i modersmålsinriktad finska inom den grundläggande utbildningen i svenskspråkiga skolor. Som grund för projektet

låg kartläggningen av undervisningen i finska i årskurserna 1–9 (Nummela & Westerholm 2020) och det genomfördes åren 2018–2021 som ett samarbete mellan fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi, Vasa övningsskola och Enheten för svenskspråkig verksamhet vid Utbildningsstyrelsen. I arbetet deltog omkring 40 lärare runtom i Svenskfinland. Handboken innehåller forskningsbaserade texter och förslag på undervisningshelheter för mofi-undervisningen och riktar sig främst till klasslärare som undervisar i mofi i årskurserna 1–6 och ämneslärare i finska i årskurserna 7–9. Handboken fungerar som underlag för reflektion och inspiration till utbildningsanordnare och för att identifiera möjliga satsningar som kontinuerligt stärker och stödjer utvecklingen av mofi-undervisningen. (Pörn m.fl. 2021)

KUNSKAPERNA I FINSKA OCH TVÅ- OCH FLERSPRÅKIGHETEN I SKOLORNA

Utbildningsstyrelsen har genomfört två olika utvärderingar av kunskaperna i finska i svenska skolor åren 2001 och 2009. Båda utvärderingarna fokuserade på kunskaperna i finska i årskurs 9 och i utvärderingen 2009 fanns olika frågor för eleverna beroende på om de följde den vanliga A-lärokursen i finska eller om de följde mofi-lärokursen. Majoriteten av eleverna följde A-lärokursen i finska (61 %) och resten följde mofi-lärokursen (39 %). B-lärokurs i finska hade så få elever att den lämnades utanför utvärderingen. (Toropainen 2002; Toropainen 2010)

År 2018 genomförde Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) en motsvarande utvärdering av lärresultat i finska. I utvärderingen, som för första gången riktades till årskurs 6, deltog sammanlagt 165 svenska skolor. Sammanlagt deltog 1 596 elever i utvärderingen för A-finska (60 %) och 1 065 elever i utvärderingen för mofi (40 %). (Åkerlund m.fl. 2019)

I en longitudinell utvärdering följde NCU upp utvecklingen av elevernas språkfärdigheter i A-finska från årskurs 6 år 2018 till årskurs 9 år 2021. I utvärderingen deltog elever från 38 svenska skolor: 1 471 elever som studerade finska enligt A-lärokursen (60 %) och 1 021 elever som studerade enligt mofi-lärokursen (40 %). Syftet med utvärderingen var att kartlägga hur väl eleverna uppnått målen för undervisningen i läroämnet finska i slutet av den grundläggande utbildningen, samt att få information om till exempel de regionala skillnaderna och jämlikheten inom utbildningssystemet. I samband med utvärderingen samlades även intressant information in om elevernas språkbakgrund, användningen av finska i familjen och tillsammans med kompisarna, motivationen, inställningen till finska och läsvanorna. (Åkerlund m.fl. 2022a; Åkerlund m.fl. 2022b)

För en del av eleverna utvärderades också kunskapsutvecklingen i finska och resultatet i årskurs 9 analyserades i relation till resultatet i årskurs 6. Kunskapsutvecklingen presenterades enligt kön, region och kommunens språkprofil. Enligt utvärderingen av eleverna språkutveckling i A-finska konstaterades att kunskaperna utvecklas mest i de finskspråkiga kommunerna, medan utvecklingen i de svenskspråkiga kommunerna är liten. Resultatet i skolorna i de tvåspråkiga kommunerna är varierande; det finns skolor både med god och med liten utveckling. I utvärderingen av elevernas språkutveckling i lärokursen i mofi har kommunernas språkprofil inget motsvarande samband med elevernas språkutveckling; skolor i kommuner med olika profiler ligger spridda på vardera sidan av det genomsnittliga medeltalet. (Åkerlund m.fl. 2022b)

Relevanta synvinklar på undervisningen i finska ger även resultaten från utvärderingen om två- och flerspråkigheten i skolorna, som genomfördes av NCU läsåret 2017–2018. Utvärderingen söker svar på hur utbildningsanordnarna svarar på de behov som finns till exempel av resurser, kompetens, språkinriktad undervisning och läromedel och hur den svenskspråkiga skolan klarar av att hantera den allt större andelen med två- och flerspråkiga elever. Två- och flerspråkigheten är en tillgång och en möjlighet, men innebär samtidigt också stora utmaningar eftersom alla elever, oavsett

språkbakgrund, ska ha jämlika möjligheter att uppnå de mål för undervisningen som fastställts i läroplansgrunderna. (Hellgren m.fl. 2019)

Utredningar om språkundervisningen med fokus på det andra inhemska språket

PROGRAMMET FÖR UTVECKLING AV DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

Utgående från Nationalspråksstrategin (2021) och regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering (2019) utarbetades ett program för utveckling av det andra inhemska språket från småbarnspedagogiken till andra stadiet för åren 2022–2023. Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen utarbetade åtta åtgärder för att främja lärandet i det andra inhemska språket. De flesta av åtgärderna gällde både finska och svenska. Vid det praktiska genomförandet av åtgärderna beaktades, i den mån det då var möjligt, skillnaderna mellan undervisningen i finska i den svenskspråkiga utbildningen och undervisningen i svenska i den finskspråkiga utbildningen.

Inom programmets olika åtgärder uppdaterades och utvecklades stödmaterial för undervisning i de andra inhemska språken finska och svenska från småbarnspedagogiken till andra stadiet, till exempel riktmärken för bedömning av muntlig och skriftlig språkfärdighet. I programmet ingick även finansiering och åtgärder för att främja professionell utveckling, nätverkande och samarbetsmöjligheter för lärare som undervisar i det andra inhemska språket.

Inom utvecklingsprogrammet publicerades två utredningar:

Utredningen *Språkundervisningens nuläge och framtidsvisioner* genomfördes inom åtgärd 1 i programmet. Utredningen gäller skolornas utbud av språkstudier, alla lärokurser i språk som undervisas inom den finskspråkiga och svenskspråkiga utbildningen samt kontinuiteten i studierna. Den granskar utvecklingsmöjligheterna i studierna i det andra inhemska språket och dess kontinuitet genom olika utbildningsstadier och fram till arbetslivet. (Alisaari m.fl. 2024)

Utredningen fokuserar inte på en kartläggning av nuläget, utan målet med utredningen var främst att föreslå åtgärder för den framtida utvecklingen av språkundervisningen och språkprogrammet. I utvecklingsförslagen betonas funktionell språkinläring och språk som en del av identiteten. Behovet av att skapa en enhetlig språkstig från småbarnspedagogik till högskoleutbildning förtydligas också. Utvecklingsåtgärderna lyfter fram vikten av en positiv syn på flerspråkighet, av att åstadkomma jämlika möjligheter att utveckla flerspråkighet och av att stärka kompetensen i de andra inhemska språken finska och svenska. Även konkreta behov av att utveckla lärarutbildningen och -fortbildningen samt undervisningsmaterial lyfts fram. I utredningen betonas att det i en reform av språkprogrammet bör beaktas hur varje åtgärdsförslag påverkar utbildningssystemet som helhet. (Alisaari m.fl. 2024)

Utredningen *Det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken* utarbetades inom åtgärd 3 och genomfördes som ett samarbete mellan Utbildningsstyrelsen, Helsingfors universitet, Jyväskylä universitet och Åbo Akademi. Syftet med utredningen var att ge en lägesbild av den nationella styrningen och det praktiska genomförandet av undervisningen i det andra inhemska språket, finska och svenska. I utredningen kartläggs den språkpedagogiska kompetensen hos personalen och ledningens syn på hur det andra inhemska språket beaktas och inkluderas i den småbarnspedagogiska verksamheten. (Sopanen m.fl. 2024)

Utredningen ger åtgärdsförslag och modeller för hur man i högre grad kan stödja alla barns språklärande i det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbild i de inhemska språken, språkberikande program och språkduschverksamhet gör det möjligt att stärka kunskaperna i det andra inhemska språket och stödja det fortsatta språklärandet inom den grundläggande utbildningen. Det här främjar en enhetlig och jämlik språkstig för varje barn. I utredningen ingår därtill förslag på åtgärder för att stärka de inhemska språken och synligheten för språken inom småbarnspedagogiken, samtidigt som goda modeller för att stärka det andra inhemska språket med början inom småbarnspedagogiken granskas. (Sopanen m.fl. 2024)

UTREDNING OM KONSEKVENSERNA AV ATT SLOPA DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET SOM OBLIGATORISKT ÄMNE I STUDENTEXAMEN

Undervisnings- och kulturministeriet publicerade en utredning om vilka konsekvenser slopandet av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen har för språkkunskaperna i Finland år 2024. (Juurakko-Paavola 2024) Även om utredningen till största delen fokuserar på det andra inhemska språket svenska som ämne i studentexamen, innehåller den två kapitel om finskan; i kapitel 6 redogörs för undervisningen i finska inom svenskspråkiga universitets- och högskolestudier och i kapitel 7.2 ges en helhetsbild av kunskaperna i finska i nuläget och åtgärds- och utvecklingsförslag för undervisningen i finska. I utredningen granskas finskan ur ett brett perspektiv med utgångspunkt i tidigare kartläggningar och rapporter om undervisningen i finska och dess utmaningar. Enligt utredningen krävs det i nuläget en systematisk och långsiktig helhetssyn på utvecklingen av undervisningen i de inhemska språken från småbarnspedagogiken till arbetslivet samt en samordning och uppföljning av åtgärder. (Nummela 2024)

Både de iakttagelser som lärare och studerande lyfter fram i sina svar och de utvecklingsförslag för finskan som presenteras i utredningen kompletterar gymnasiektörernas och studiehandledarnas svar och kommentarer i Del II av den här publikationen. Tillsammans ger de en bra helhetsbild av lärtigen i finska och ger underlag för de slutsatser som dras i den sammanfattande analysen i Del III.

FINSKA INOM SVENSKSPRÅKIGA UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLESTUDIER

För utredningen av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen riktades en enkät om finskan till studerande och lärare vid svenskspråkig universitets- och högskoleutbildning. Enkäterna besvarades av 176 studerande, varav 154 studerade vid universitet och 22 vid yrkeshögskola, och av 13 lärare, varav nio undervisade vid universitet och fyra vid yrkeshögskola. Över hälften, eller 93 studerande, hade inlett studierna år 2021 eller 2022, 33

studerande hade inlett år 2020, 19 studerande år 2019 och resten hade inlett sina studier före år 2019.

Både den enkät som riktades till lärare och den enkät som riktades till studerande hade samma teman. För att kartlägga kontinuiteten i studierna i finska ombads både lärare och studerande att ge utvecklingsförslag för undervisningen i finska inom universitets- och högskoleutbildningen, men även inom både den grundläggande utbildningen och gymnasie- och yrkesutbildningen utifrån egna erfarenheter. Resultaten från enkäten ger en fördjupad bild av de studerandes kunskaper och färdigheter i finska i nuläget inom den svenskspråkiga universitets- och högskoleutbildningen, motivationen till studier i finska, vilka utmaningarna i finskundervisningen är och vilka utvecklingsbehov som finns, särskilt med hänsyn till övergången från andra till tredje stadiet. (Nummela 2024)

DE STUDERANDES KUNSKAPER OCH FÄRDIGHETER I FINSKA

Inom svenskspråkiga universitets- och högskolestudier är variationen i omfattningen på de obligatoriska studierna i finska relativt liten. De flesta avlägger 5 studiepoäng i finska; vanligtvis 3 studiepoäng i skriftlig förmåga och 2 studiepoäng i muntlig förmåga. Studierna avläggs antingen genom att delta i en fakultets- eller ämnesinriktad kurs eller genom att delta i ett språkprov som ersätter kursen. De som väljer att gå kursen är till stor del de studerande som har svagare kunskaper i finska, medan största delen av de studerande avlägger finskan genom det ersättande provet. (Nummela 2024)

Lärarna ombads bedöma vilken kunskapsnivå som bäst motsvarar de studerandes kunskaper och färdigheter i finska enligt den gemensamma europeiska nivåskalan för språk (CEFR). Den gemensamma referensramen beskriver kunskaperna och färdigheterna på en sexgradig skala från A1 (nybörjare) till C2 (flytande nivå). Lärarna bedömde de studerandes kunskaper i finska då studierna inleddes och efter att studierna avslutades. Enligt både lärare vid yrkeshögskolor och universitet är variationen i de studerandes kunskaper i finska mycket stor. I en undervisningsgrupp med studerande från olika delar av landet varierar kunskapsnivån enligt lärarnas uppskattning mellan A1 och B2; en del studerande klarar knappt av att presentera sig på finska, medan andra i princip är helt svensk-finskt tvåspråkiga. De studerande som är tvåspråkiga och de som har starkare kunskaper i finska avlägger i allmänhet finskan genom språkprovet.

Enligt lärarna förstår alla studerande finska på någon nivå, men många har svag förmåga att uttrycka sig eller kan inte alls uttrycka sig på finska, särskilt inte muntligt. Därtill anser lärarna att en relativt stor del av de studerande har svag förmåga att uttrycka sig i skrift. Uppskattningsvis cirka en tredjedel av de som deltar i kursen i finska har inte förmåga att skriva en godtagbar text på B1-nivå, som är kravnivån för de obligatoriska studierna i det andra inhemska språket inom högskolestudier.

På motsvarande sätt bedömde de studerande vilken kunskapsnivå som bäst motsvarar de egna kunskaperna i finska. Nästan var femte studerande, eller 18 procent, bedömde att deras kunskaper motsvarar de lägre kunskapsnivåerna A1 och A2. Största delen, 55 procent, att deras kunskaper och färdigheter motsvarar kunskapsnivåerna B1 och B2, medan 27 procent ansåg att de egna kunskaperna motsvarar de högsta kunskapsnivåerna C1 och C2. (Nummela 2024)

De studerande bedömde vidare sina färdigheter enligt de olika delområdena inom språkkunskap: muntlig kommunikation, skriftlig kommunikation, läsförståelse och hörförståelse. En tredjedel av de studerande ansåg att deras kunskaper motsvarar de lägsta nivåerna A1 och A2, medan ungefär en

tredjedel uppskattade att deras kunskaper motsvarade kunskapsnivå B1 både i muntlig och skriftlig kommunikation och i läs- och hörförståelse. Både de studerande som bedömde att kunskaperna motsvarar de lägsta kunskapsnivåerna och de som bedömde att kunskaperna motsvarar nivå B1 ansåg att deras kunskaper i skriftlig kommunikation och läsförståelse är starkare än i muntlig kommunikation och hörförståelse. Omkring en tredjedel av de studerande uppskattade att deras kunskaper inom alla delområden motsvarar de två högsta kunskapsnivåerna, dvs. C1 eller C2.

Lärarnas och de studerandes uppskattningar av kunskapsnivå pekar i samma riktning, nämligen att det finns stor spridning i färdigheter bland de studerande. Många studerande har en tvåspråkigt svensk-finsk bakgrund, men en stor andel studerande har också en mera svenskspråkig bakgrund, med liten eller ingen kontakt med finskan hemma eller på fritiden. I svaren framkommer att en liten, men betydande, del av de studerande har svaga kunskaper i finska. Svaren bekräftar även att hos många studerande är förmågan att förstå på en annan nivå än förmågan att använda finska i praktiken. Med andra ord är de receptiva färdigheterna i allmänhet starkare än de produktiva, vilket stämmer överens med tidigare kartläggningar och utvärderingar av finska inom grundläggande utbildning.

I sina svar lyfter lärarna fram att de studerandes kunskaper helst borde ligga på en högre nivå, exempelvis B2 eller C1, med tanke på de krav som ställs på kunskaperna i finska i arbetslivet. En lägre nivå räcker inte för att studeranden ska erbjudas arbetsplatser som motsvarar utbildningen. Lärarna betonar även vikten av muntliga kunskaper, mångsidiga skriftliga färdigheter med anknytning till fackspråk och mångsidiga interaktionsfärdigheter på flera olika språk.

Inom ramen för utredningen var det inte möjligt att dra några långtgående slutsatser om utvecklingen av de studerandes kunskaper i finska. Enligt lärarnas svar har utvecklingen under de senaste tjugo åren gått mot en ökad variation i de studerandes kunskapsnivåer och tröskeln för att använda finska, särskilt i muntliga situationer, har blivit högre. De flesta av lärarna konstaterar att kunskaperna i finska inte har förbättrats och att andelen studerande som ligger på de lägsta kunskapsnivåerna då de inleder sina studier har ökat. Lärarnas svar tyder på att det finns en allt större polarisering bland de studerande; de som har svaga kunskaper i finska uppvisar allt större brister i grundläggande kunskaper, samtidigt som de studerande som har goda kunskaper uppvisar allt bättre kunskaper. (Nummela 2024)

MOTIVATION TILL STUDIER I FINSKA

Både lärarnas och studerandenas svar i enkäten pekar på att största delen av de studerande i allmänhet är motiverade att lära sig finska för att klara sig i det finländska samhället. Så gott som alla studerande anser att det är viktigt att ha goda kunskaper i finska för att möta framtida behov. De flesta svaren lyfter fram den praktiska nyttan med kunskaper i finska; goda kunskaper är betydelsefulla för arbetslivet och ger bättre arbetsmöjligheter. I många svar nämns att goda färdigheter i finska stärker delaktigheten i samhället, till exempel för att ta del av kultur och andra aktiviteter, men även att goda färdigheter innebär en möjlighet att bli hörd och modigare att delta i sociala sammanhang.

Både undervisningen och kunskaperna i finska väcker starka känslor och i kommentarerna beskriver en stor del av de studerande sina personliga känslor och vilka faktorer som påverkar både kunskapsutvecklingen och användningen av finska i praktiken. Den fråga som kommenterades mest gällde just vilka faktorer som hämmar användningen av finska eller försämrar motivationen för att lära sig finska. De studerande lyfter fram orsaker som dåliga erfarenheter av tidigare studier i finska, rädsla samt upplevelser av att inte ha tillräckligt bra kunskaper och av att ha sämre

kunskaper än alla andra. I svaren framkommer att väldigt många upplever att det i samhället, i ett flertal olika situationer och sammanhang, finns krav och allmänna förväntningarna på hurdana kunskaperna i finska ska eller borde vara. Många av de studerande upplever att förväntningarna är alltför höga och att dessa inverkar negativt på motivationen. (Nummela 2024)

För en stor del av de studerande som inte använder finska hemma eller kommer i kontakt med finska på fritiden bidrar de allmänna förväntningar till att tröskeln för att använda finska blir väldigt hög, nära nog oöverkomlig. De flesta är medvetna om att de behöver utveckla sina färdigheter, och det finns också en vilja att tala, öva och använda språket för att lära sig mera, men trots detta vågar de inte använda finskan i praktiken. De studerande är rädda för att bli utskrattade för att de inte kan uttrycka sig, för att de ska säga någonting fel eller för att inte behärska grammatiken och därför inte bli förstådda. Användningen av finska är kopplad till starka känslor och många uttrycker en känsla av oro, rädsla och till och med ångest för att använda finska. Samtidigt finns en rädsla för att inte heller förstå andra.

De studerande nämner bland annat att de upplever att det nästan är omöjligt att lära sig finska i skolan, att den finska de lärt sig i skolan inte är användbar i det vardagliga livet och att de tvivlar på att kunskaperna kommer att kunna utvecklas tillräckligt för att de exempelvis ska kunna föra en flytande och professionell diskussion med finskspråkiga. Många studerande nämner även att de upplever att det finns en allmän inställning och förväntan på att alla har modersmålsliknande, nära nog "perfekta" kunskaper i finska, och har man inte det så är man helt enkelt inte "tillräckligt finsk".

Utvecklingen av de egna färdigheterna och tilliten till dem har en direkt inverkan på motivationen, och utan motivation är det inte lätt att lära sig. Också i utvärderingar av lärresultat i finska betonas motivationens, attitydernas och självförtroendets centrala betydelse för kunskapsutvecklingen. Det är tydligt att de studerandes motivation för studier i finska och utvecklingen av färdigheter påverkas av den språkliga heterogeniteten som ofta finns i undervisningsgrupperna. Då variationen i elevernas eller de studerandes språkbakgrund och färdigheter i finska är väldigt stor i en och samma undervisningsgrupp kan det ofta ha en hämmande inverkan på kunskapsutveckling för de som har svagare kunskaper. I lärarutbildningen och -fortbildningen borde de här sambanden beaktas i högre grad och redskapen för att stärka elevernas och de studerandes intresse och motivation borde betonas. (Åkerlund m.fl. 2022b; Nummela & Westerholm 2020; Nummela 2024)

UTVECKLINGSFÖRSLAG FÖR UNDERVISNINGEN I FINSKA

I lärarnas och studerandenas svar framkommer flera centrala utvecklingsförslag för undervisningen i finska inom såväl universitets- och högskolestudierna som inom den grundläggande utbildningen och gymnasie- och yrkesutbildningen. Både lärare och studerande anser att man i undervisningen i finska, både inom den grundläggande utbildning och på andra stadiet, borde fokusera mycket mera på praktisk användning av finska, muntlig kommunikation och på att öva sådana kunskaper som de unga har nytta av i vardagen. Detsamma gäller undervisningen i finska inom universitets- och högskolestudier. Därtill önskar de studerande mera fokus på skriftlig produktion och på att skriva olika slags texttyper med anknytning till de akademiska studierna. Också de studerande som har starkare kunskaper i finska framförde en önskan om att det i finskundervisningen skulle erbjudas fler möjligheter att utveckla sina färdigheter i anknytning till den egna ämnes- och studieinriktningen. Detta skulle främja utvecklingen av språkkunskaper på en akademisk nivå och vara ett utmärkt stöd med tanke på språkraven i arbetslivet.

Både lärarna och de studerande lyfter fram den stora skillnaden mellan nivån på kunskaper och färdigheter i finska i teorin och förmågan att tillämpa kunskaperna i praktiken i olika kommunikationssammanhang. För de flesta är förmågan att använda de muntliga färdigheterna därtill en större utmaning än förmågan att förstå. Den stora skillnaden mellan det finska tal- och skriftspråket höjer ytterligare tröskeln för dem som inte använder eller kommer i kontakt med finskan eller med finskspråkiga personer i vardagen.

I de studerandes svar framkommer tydligt vikten av en tillåtande och uppmuntrande studieatmosfär där det finns mångsidiga möjligheter att öva de praktiska färdigheterna på lektionerna. I svaren betonas vidare att det också är viktigt att uppgifterna och aktiviteterna har en autentisk anknytning till olika sammanhang och kommunikationssituationer i vardagen. Även om kunskaperna i finska inte skulle utvecklas avsevärt under kursens gång så stärker aktiviteterna de studerande tilltro till att använda sina färdigheter i praktiken. Särskilt för de studerande som inte kommer i kontakt med finska i vardagen utgör finskalektionerna ett av få sammanhang där det är möjligt att på ett tryggt och tillåtande sätt testa sina färdigheter i praktiken. Det är av central betydelse att det i undervisningen i finska ges möjlighet att utveckla just sådana färdigheter som de unga har direkt nytta av i vardagen och med tanke på framtiden.

Lärarna lyfter även fram att det för studerande med svenskspråkig bakgrund skulle vara ändamålsenligt med ett större kursutbud i finska, med en möjlighet att avlägga ett större antal studiepoäng. Det här skulle främja de studerandes möjligheter att nå upp till yrkeslivets språkkrav. I nuläget likställs omfattningen i antal studiepoäng i finska för svenskspråkiga studerande med undervisningen i svenska för finskspråkiga studerande, trots att kravnivån vanligtvis är betydligt högre på kunskaper i finska både i samhället och i yrkeslivet.

Gymnasieutbildningen på svenska

Språkstudier inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen

Läsåret 2023/2024 erbjöd 34 gymnasier svenskspråkig gymnasieutbildning för unga (exkl. Åland). De kommunala gymnasierna var 28 till antalet och 6 läroanstalter var privata eller statliga. Under läsåret studerade totalt 6 783 personer på svenska i de svensk- och tvåspråkiga gymnasierna enligt informationsresursen KOSKI – 6 504 enligt läroplanen för unga och 279 enligt läroplanen för vuxna. (Se bilaga) De flesta svenskspråkiga gymnasierna är medelstora gymnasier med 100–299 studerande. År 2023 hade 30 procent (10 gymnasier) av gymnasierna färre än 100 studerande, 42 procent (14 gymnasier) hade 100–299 studerande och 27 procent (9 gymnasier) hade minst 300 studerande. Ett svenskspråkigt gymnasium hade över 700 studerande.

De svenskspråkiga gymnasierna är i medeltal mindre än gymnasierna i hela landet. I hela landet är det vanligast med gymnasier som har 300 studerande eller flera; år 2023 hade 36 procent av gymnasierna minst 300 studerande och till och med 10 procent hade över 700 studerande. År 2023 hade de svenska gymnasierna i medeltal 199 studerande per gymnasium och i landets alla gymnasier var medeltalet 293 studerande. Gymnasiets storlek inverkar på utbudet av lärokurser som gymnasiet har möjlighet att erbjuda och på de språkstudier som de studerande har möjlighet att välja.

I gymnasielagen (714/2018) nämns de studier som åtminstone måste ingå i gymnasieutbildningens lärokurs, som studier i det andra inhemska språket och främmande språk. Studiernas struktur och

omfattning fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). I Grunderna för gymnasiet läroplan (2019) beslutar Utbildningsstyrelsen om målen och det centrala innehållet i gymnasiestudierna. Enligt läroplansgrunderna ska undervisningen i språk fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som studeranden har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen. I läroplansgrunderna betonas ytterligare att den lokala läroplanen ska innehålla gymnasiet språkprogram.

De språkval som har gjorts av eleverna inom den grundläggande utbildningen ligger som grund för de studerandes språkval inom gymnasieutbildningen. En elevs studieprogram i den grundläggande utbildningen innehåller minst en lång och en medellång lärokurs i språk; av dessa ska det ena vara det andra inhemska språket (finska eller svenska) och det andra något främmande språk eller samiska. Studierna i de språk som har inletts i årskurserna 1–9 som A1-, A2-, B1- och B2-språk fortsätter i gymnasiet. Dessutom kan de studerande välja ett nytt valfritt B3-språk i gymnasiet. I gymnasieutbildning för unga ska utbildningsanordnaren enligt förordningen erbjuda den studerande B2- eller B3-språk som valfria studier i minst två olika språk och i gymnasieutbildning för vuxna i minst ett språk (810/2018). Det är upp till utbildningsanordnarna att besluta om vilka språk och lärokurer de erbjuder, och därför skiljer sig kommunerna och regionerna från varandra då det gäller språkutbudet och språkprogrammet i skolorna och gymnasierna.

En indelning i A, B1 och B3 används för att beteckna de olika lärokurserna för finskan i gymnasiet:

"Den studerande kan studera fler än ett A-språk. Lärokursen i det andra inhemska språket studeras antingen som A- eller B1-språk. För en studerande som befriats från studierna i det andra inhemska språket på basis av 29 § i gymnasielagen kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas som B3-språk." (Statsrådets förordning 810/2018, 13 § 2 mom.)

A-finska = lång lärokurs i finska som ofta benämns till exempel nybörjarfinska eller nyfi. Grundar sig på A1- eller A2-lärokursen som inleds i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen.

Modersmålsinriktad lärokurs i finska = lång lärokurs i modersmålsinriktad finska som ofta benämns mofi. Grundar sig på A1- eller A2-lärokursen som inleds i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen.

"Eleven kan, beroende på det språk som väljs, läsa ett frivilligt A2-språk antingen som valbart ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket." (Statsrådets förordning 793/2018, 6 §)

"Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen." (Grunderna för gymnasiet läroplan 2019)

B1-finska = B1-lärokurs eller medellång lärokurs i finska. Grundar sig på B1-lärokursen som inleds senast i årskurs 6 i den grundläggande utbildningen.

"Eleven kan, beroende på det språk som väljs, läsa ett frivilligt A2-språk antingen som valbart ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket." (Statsrådets förordning 793/2018, 6 §)

B3-finska = B3-lärokurs eller kort lärokurs i finska som inleds i gymnasiet.

"För en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket på basis av 29 § i gymnasielagen kan undervisning i det andra inhemska språket ordnas enligt lärokursen för B3-språk." (Statsrådets förordning 810/2018, 13 § 2 mom.)

Det finns stora skillnader i språkstudierna beroende på undervisningsspråk. Den lärokurs i finska som de flesta studerande i de svenska gymnasierna läser är A-lärokursen i finska. A-lärokursen omfattar både den vanliga nybörjarfinskan och den modersmålsinriktade finskan. I synnerhet i regioner med stor andel flerspråkiga elever och studerande erbjuder den svenskspråkiga lärostigen en lärokurs i modersmålsinriktad finska, som riktar sig till dem som lever i en tvåspråkig hemmiljö och som i tidig ålder kommit i kontakt med den finska kulturen.

I den svenskspråkiga gymnasieutbildningen läser en stor andel studerande både finska och engelska som A-språk, det vill säga två långa språk. Andelen studerande som läser A-språk av det totala antalet studerande som avlagt alla lärokurser är betydligt större bland dem som avlägger sin gymnasieutbildning på svenska, eftersom de som avlägger gymnasieutbildningen på finska oftast avlägger endast ett A-språk, nämligen engelska.

I den svenskspråkiga gymnasieutbildningen registrerades 237 studerande med finska som B1-språk läsåret 2023–2024, vilket motsvarar 13 procent av de studerande som avlagt gymnasiets lärokurs. I den svenska gymnasieutbildningen läser knappt 25 procent ett B2-språk; tyska är vanligast, men franska och spanska förekommer också till en del. Omkring 35 procent av de studerande påbörjar ett nytt B3-språk i de svenska gymnasierna. B3-språket är oftast ett främmande språk, som framgår av registreringen i KOSKI för läsåret 2023–2024.

Inom den finskspråkiga gymnasieutbildningen är det vanligast att läsa endast ett A-språk och det är oftast engelska (omkring 99 % av alla dem som avlägger gymnasiets lärokurs). Det här innebär samtidigt att det är mycket vanligare att läsa ett B1-språk inom den finskspråkiga gymnasieutbildningen. I stort sett alla som läser ett B1-språk läser svenska (omkring 90 % av alla dem som avlägger gymnasiets lärokurs).

Statistiken gäller uttryckligen de språkval som har gjorts av studerande som avlagt gymnasiets hela lärokurs på svenska. Mera information om språkvalen inom den svenskspråkiga utbildningen finns i utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen och på Utbildningsstyrelsens webbsidor Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen. Uppgifterna i Vipunen är hämtade från informationsresursen KOSKI och baserar sig på vad utbildningsanordnarna själva har uppgett. I statistiken gällande språkval saknas de studerande på Åland. Antalet studerande med A-lärokurs i finska har för den här kartläggningens del delvis korrigerats för de gymnasier som vid rapporteringen hade bristfällig information i tjänsten KOSKI. I tabell 1 och 2 presenteras språkvalen i gymnasierna endast för dem som studerade enligt läroplanen för unga, men i den därpå följande statistiken ingår studerande både enligt läroplanen för unga och vuxna.

TABELL 1: ANTALET STUDERANDE SOM VALT A-, B1-, B2- OCH B3-SPRÅK ENLIGT ANTAL STUDIEPOÄNG (SP) AV DEM SOM AVLAGT GYMNASIETS LÄROKURS PÅ SVENSKA LÄSÅRET 2023-2024.

Undervisningsspråk svenska	A-språk Minst 12 sp	A-språk Mindre än 12 sp	B1-språk Minst 10 sp	B2-språk Minst 6 sp	B2-språk Mindre än 6 sp	B3-språk Minst 6 sp	B3-språk Mindre än 6 sp
Engelska	1 854	1-4					
Finska	1 629	9	237				
Franska	1-4	1-4		78	18	75	66
Tyska	15	1-4		195	51	192	84
Ryska						15	9
Spanska	6	6		51	30	108	75
Övriga							27
Språkval totalt	3 506	18	237	324	99	390	261
Antal studerande som avlagt gymnasiets lärokurs	1 875	1 875	1 875	1 875	1 875	1 875	1 875

I statistiken saknas studerande på Åland. Studerande enligt läroplanen för unga.
 Uppgiften anges ej pga bestämmelser om integritetsskydd (1-4).
 Källa: Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

A-lärokursen är den absolut vanligaste lärokursen för det andra inhemska språket finska inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen. Läsåret 2023-2024 läste 87 procent av alla unga gymnasiestuderande, som hade avlagt alla lärokurser inom en svenskspråkig gymnasieutbildning, finska som A-språk – 41 procent läste den modersmålsinriktade lärokursen och 47 procent den vanliga A-finskan.

TABELL 2: ANTALET STUDERANDE SOM VALT FINSKA SOM A- OCH B1-SPRÅK ENLIGT ANTAL STUDIEPOÄNG (SP) AV DEM SOM AVLAGT GYMNASIETS LÄROKURS PÅ SVENSKA LÄSÅRET 2023-2024.

Undervisningsspråk svenska Finskans lärokurser	Antal studerande enligt lärokurs i finska	Andelen studerande av alla som avlagt gymnasiets lärokurs
A-språk minst 12 sp	867	46,2 %
A-språk mofi minst 12 sp	762	40,6 %
A-språk mindre än 12 sp	9	0,5 %
B1-språk minst 10 sp	237	12,6 %
Finskans lärokurser sammanlagt	1 875	100 %
Antal studerande som avlagt gymnasiets lärokurs	1 875	

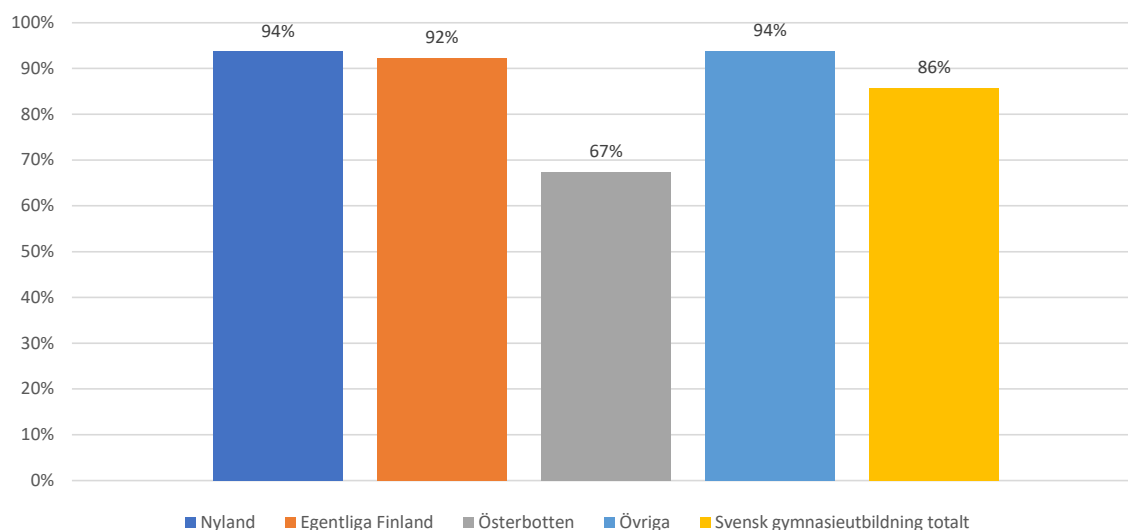
I statistiken saknas studerande på Åland. Studerande enligt läroplanen för unga.
 Källa: Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

ANDELEN SOM STUDERAR FINSKA ENLIGT A-LÄROKURSEN MINSKAR

Andelen studerande som läser finska enligt A-lärokursen som en del av sina gymnasiestudier har minskat de senaste åren. Trenden bekräftas också av att andelen studerande som studerar finska enligt B1-lärokursen har ökat i motsvarande grad. Andelen med A-finska har minskat med omkring 7 procentenheter på tio år enligt statistiken och gjorda uppskattningar: läsåret 2013–2014 studerade 93 procent A-finska, medan andelen studerande som läste A-finska var 86 procent läsåret 2023–2024 inom den svenska gymnasieutbildningen.

Andelen studerande med A-finska varierar över tid enligt statistiken, men i analysen måste man beakta att det förekommer brister i uppgifterna som regelbundet uppdateras och korrigeras i KOSKI av utbildningsanordnarna. I statistiken för Nyland saknas informationen från en del av de större utbildningsanordnarna speciellt åren 2019–2022, vilket innebär att det är utmanande att dra slutsatser om de årliga förändringarna. Även om statistiken för studerande med A-lärokurs i finska som helhet förefaller något mera tillförlitlig för läsåret 2023–2024 så gjordes en del korrigeringar för de gymnasier som fortfarande hade bristfällig information i tjänsten KOSKI vid analysen för den här rapporten. Efter gjorda korrigeringar är andelen studerande med A-finska 94 procent i Nyland, 92 procent i Egentliga Finland och 67 procent i Österbotten läsåret 2023–2024. I gruppen med övriga gymnasier ingår några mindre gymnasier i finskspråkiga kommuner och med endast omkring 100 studerande sammanlagt, vilket innebär att andelen varierar mycket från år till år.

DIAGRAM 1: ANDELEN STUDERANDE SOM LÄSTE FINSKA SOM A-SPRÅK AV DEM SOM AVLADE EN SVENSKSPRÅKIG GYMNASIEUTBILDNING LÄSÅRET 2023–2024 ENLIGT REGION.

I statistiken saknas de studerande på Åland.

Källa: Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

Andelen studerande som läser A-finska i Österbotten har fortsatt att minska under en längre tid och mellan läsåren 2019–2020 och 2023–2024 minskade andelen med 14 procentenheter – från 81 procent till 67 procent. Det här stämmer överens med en motsvarande ökning som skett i andelen studerande i Österbotten som läser B1-finska. I regionen finns ändå stora skillnader mellan kommunerna enligt statistiken – i kommuner som Malax, Jakobstad, Korsholm och Pedersöre

studerar endast omkring hälften av de studerande A-finska, medan andelen är betydligt större i Vasa, Kristinestad och Nykarleby.

NYBÖRJARFINSKA ELLER MODERSMÅLSINRIKTAD FINSKA

Undervisningen i finska har förändrats väsentligt i gymnasierna under 2000-talet, efter att den modersmålsinriktade finskan (mofi) infördes. Mofin infördes först med början på 1980-talet inom den grundläggande utbildningen med tanke på de tvåspråkiga eleverna och senare också inom gymnasieutbildningen på 1990-talet. I de svenskspråkiga gymnasierna undervisas A-lärokursen numera i stor omfattning som mofi, vid sidan av den traditionella lärokursen i A-finska (nybörjarfinska). Allt eftersom andelen två- och flerspråkiga studerande har ökat har även lärokursen i mofi blivit mera populär. (Nummela 2016; Westerholm och Oker-Blom 2016)

Anordnarna är inte förpliktade att ordna mofi, utan lärokursen ordnas beroende bland annat på studerandeunderlag och resurser. I kommuner där finskan har en stark position och antalet tvåspråkiga studerande är stort, finns det vanligtvis både naturliga förutsättningar för och ett uttalat behov av att ordna undervisning i mofi. Situationen är en helt annan till exempel i mer svenskspråkiga kommuner och i gymnasier med ett mindre antal studerande och endast enstaka studerande som är tvåspråkiga.

Läsåret 2023–2024 läste omkring 1 680 studerande A-lärokursen i finska inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen (både läroplanerna för unga och vuxna ingår), vilket var 86 procent av alla som avlade gymnasiets lärokurs på svenska. Av alla studerade med A-lärokurs läste omkring 910 enligt lärokursen i den vanliga A-finskan (54 %) och 770 enligt mofi-lärokursen (46 %). Det här ligger i linje med tidigare uppskattningar som gjorts och med de utvärderingar av lärresultat i finska som har gjorts av NCU inom den grundläggande utbildningen; enligt utvärderingarna läser ca 60 procent den vanliga A-lärokursen i finska och ca 40 procent läser mofi-lärokursen.

Uppgifterna i informationstjänsten KOSKI baserar sig på vad utbildningsanordnarna själva har uppgett och informationen uppdateras regelbundet till statistiktjänsten Vipunen. Enligt statistiken förverkligar en stor del av utbildningsanordnarna både lärokursen i nybörjarfinska och mofi, men det finns också utbildningsanordnare som har antingen bara nybörjarfinska eller bara mofi. Enligt statistiken kan man dra slutsatsen att mofi är absolut vanligast i språkgymnasierna, men också att det är betydligt vanligare med mofi i gymnasierna i Egentliga Finland och Nyland (knappt hälften av alla som läser A-finska läser mofi) än i Österbotten (15–20 % läser mofi).

De regionala och kommunala skillnaderna är påtagliga och medan exempelvis knappt 60 procent av alla studerande i de svenskspråkiga gymnasierna läste mofi-lärokursen i Esbo läsåret 2023–2024, så var andelen 42 procent i Borgå och 11 procent i Jakobstad. I en del kommuner som inte har registrerat några studerande med mofi-lärokurs framgår det att kommunen förutom nybörjarfinska, i stället erbjuder B1-finska i större utsträckning, som i Kimito, Pedersöre och Malax.

STUDIER I A-FINSKA OCH DEN LÅNGA FINSKAN I STUDENTEXAMEN

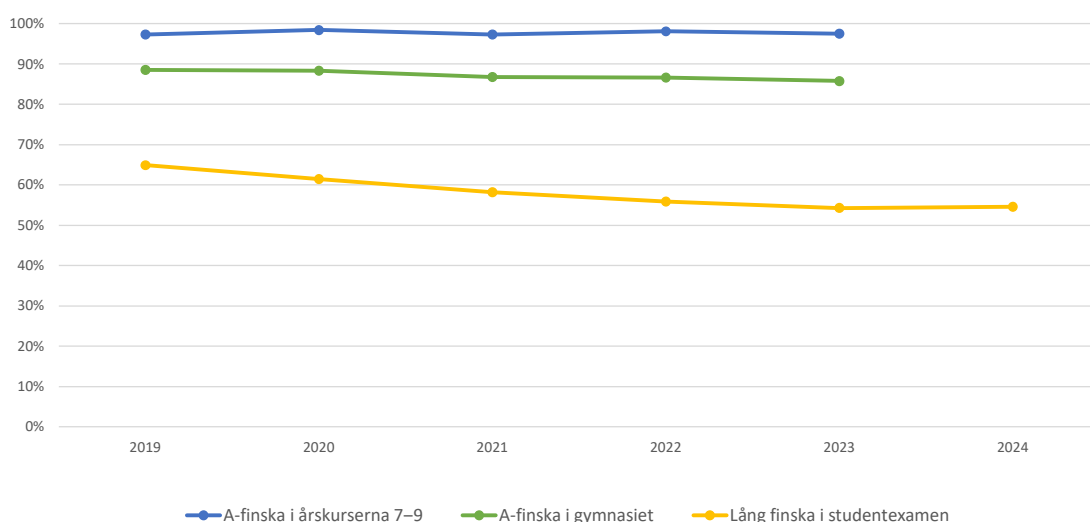
Läsåret 2023–2024 läste 98 procent av eleverna i årskurs 7–9 i de svenskspråkiga skolorna lärokursen i A-finska (exkl. Åland). Omkring 92 procent av eleverna läste A1-finska eller modersmålsinriktad finska (mofi) och drygt 5 procent läste A2-finska. Andelen som läser A-finska har varit på en ganska stabil nivå på 95–98 procent av eleverna under lång tid.

Läsåret 2023–2024 läste omkring 86 procent av alla som slutförde gymnasiestudierna på svenska lärokursen i A-finska (exkl. Åland). De senaste fem åren har andelen varierat mellan 86 och 89 procent. Eftersom en del anordnare av gymnasieutbildning inte har registrerat alla språkstudier i KOSKI har vissa korrigeringar och kompletteringar gjorts för att kunna belysa utvecklingen över tid.

Andelen elever i årskurserna 7–9, men också andelen studerande i gymnasiet, som läser A-finska är fortsatt större än andelen examinander som avlägger provet i lång finska i studentexamen. Även om man sedan år 2019 kan märka en försiktig minskning i andelen studerande med A-finska i gymnasiet, så minskar andelen examinander som avlägger provet i lång finska i studentexamen betydligt snabbare.

År 2024 avlade 1 161 examinander provet i lång finska i studentexamen, 988 av dessa avlade endast lång finska (46 % av alla som avlade examen) och 172 avlade både lång och medellång finska (8 %). En examinand avlade lång finska och därtill modersmålet på finska. En reform av examensstrukturen våren 2022 innebär att examinanderna kan avlägga flera prov på olika nivåer i samma ämne inom sin examen. Förändringen hade en inverkan på statistiken redan år 2023 då 99 examinander (5 %) avlade både lång och medellång finska, förutom de 1 044 examinander som avlade lång finska (50 %). Tidigare var det enda sättet att avlägga både provet i lång och i medellång finska att komplettera examen med det andra provet efter att examen var klar.

DIAGRAM 2: ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE MED A-FINSKA LÄSÅREN 2019/2020–2023/2024 OCH ANDELEN EXAMINANDER MED PROVET I LÅNG FINSKA I STUDENTEXAMEN ÅREN 2019–2024.

Åland ingår inte i statistiken från KOSKI om lärokursen i A-finska, men nog i statistiken om studentexamen.

Källa: Studentexamensnämnden. Statistikcentralen. Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

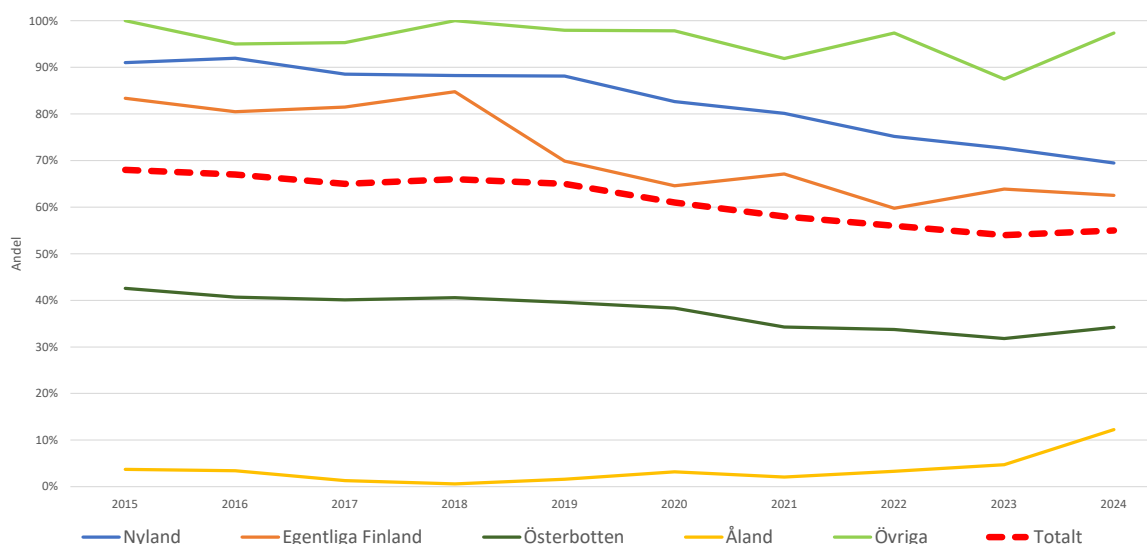
På längre sikt har det skett en minskning i andelen som skriver den långa finskan och minskningen har varit speciellt stor de senaste åren. År 2024 avlade 1 161 examinander provet i lång finska i studentexamen, vilket motsvarar 55 procent av alla som avlade studentexamen det året. Åren 2015–2024 har andelen minskat med 14 procentenheter och de senaste fem åren 2019–2024 var minskningen till och med 10 procentenheter. En minskning i andelen examinander som skriver lång finska har skett i stort sett i alla regioner sedan år 2015, förutom på Åland och på språköarna.

Under nästan hela perioden har andelen varit på ungefär samma låga nivå på Åland (1–5 %) och på samma höga nivå på språköarna (95–100 % i Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen som ingår i gruppen övriga). De variationer som förekommer från år till år beror till stor del på att gymnasierna på språköarna och Åland har ett relativt litet antal examinander och också små årliga förändringar i antal syns som stora förändringar i andelen examinander.

Den tydligaste minskningen i andelen examinander som valde provet i lång finska i studentexamen under perioden 2015–2024 skedde i Nyland och i Egentliga Finland (–21 procentenheter), det vill säga i de regioner som traditionellt och fortsatt har de största andelarna med studerande som läser A-finska och dessutom den största andelen tvåspråkiga studerande som läser mofi. I Österbotten skedde en minskning med omkring 8 procentenheter under samma period.

År 2024 avlade till och med 172 examinander både provet i lång och i medellång finska, vilket motsvarar 8 procent av alla som avlade studentexamen det året; 12 procent av alla som avlade studentexamen på svenska i Nyland hade vitsord i både lång och i medellång finska i sin examen och i Egentliga Finland var andelen nästan lika stor. Däremot hade bara 2 procent av dem som avlade studentexamen i Österbotten vitsord både i lång och i medellång finska i sin examen.

DIAGRAM 3: ANDELEN EXAMINANDER SOM AVLADE PROVET I LÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN ÅREN 2015–2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

B-finska

ANDELEN SOM STUDERAR FINSKA ENLIGT B1-LÄROKURSEN ÖKAR

Andelen studerande som studerar finska enligt B1-lärokursen som en del av sina gymnasiestudier har ökat de senaste åren. Trenden stämmer överens med en motsvarande minskning i andelen studerande som studerar finska enligt A-lärokursen. Andelen studerande med B1-finska har ökat med omkring 10 procentenheter på tio år enligt statistiken: läsåret 2013–2014 studerade 3 procent

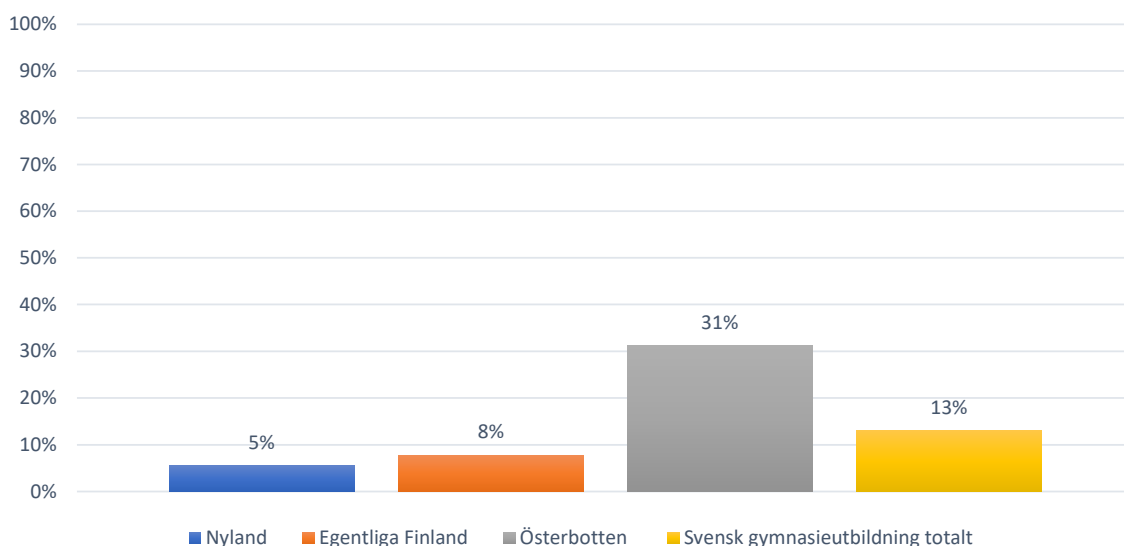
B1-finska, medan andelen var 13 procent (255 studerande) läsåret 2023–2024 inom den svenska gymnasieutbildningen.

Tidigare läste studerande i de svenskspråkiga gymnasierna nästan alltid två långa A-språk, både finska och engelska, men de senaste åren har det blivit vanligare att läsa A-engelska och B1-finska. Det här följer den modell som sedan tidigare förekommit i de flesta finskspråkiga gymnasierna: en lång (A-engelska) och en medellång (B1-svenska) lärokurs i språk. Inom den finskspråkiga gymnasieutbildningen är det mycket vanligt att läsa ett B1-språk och i stort sett alla som läser ett B1-språk läser svenska (92 % av dem som avlade gymnasiets lärokurs på finska läsåret 2023–2024).

I Österbotten har andelen studerande med B1-finska fortsatt att öka under en längre tid och mellan läsåren 2019–2020 och 2023–2024 var ökningen till och med 12 procentenheter – från 19 procent till 31 procent. Det här betyder att nästan var tredje gymnasiestuderande som avlägger hela lärokursen i Österbotten (180 av totalt 576 studerande läsåret 2023–2024) läser finska som B1-språk. Österbotten är den region som har överlägset störst andel studerande med B1-finska och det här kan jämföras med Nyland där endast 5 procent av de studerande läste B1-finska läsåret 2023–2024. B1-finska läses också till stor del av de studerande på Åland, men det här ingår inte i statistiken i KOSKI.

Studerande med B1-finska utgjorde en betydande andel exempelvis i Kimitoöns gymnasium och Ekenäs gymnasium samt i en del gymnasier i Österbotten (exempelvis Malax, Korsholm och Jakobstad) läsåret 2023–2024. I andra gymnasier var andelen studerande med B1-finska enligt statistiken mindre, men fortfarande betydande i antal sett, som i Tölö gymnasium, Vasa gymnasium och Vasa Övningsskola. Läsåret 2023–2024 fanns det också knappt 15 gymnasier som inte alls hade studerande med B1-finska registrerade, vilket innebär att de regionala skillnaderna är stora. I statistiken finns exempelvis inga studerande med B1-finska registrerade för gymnasierna på språköarna.

DIAGRAM 4: ANDELEN STUDERANDE SOM LÄSTE FINSKA SOM B1-SPRÅK AV DEM SOM AVLADE EN SVENSKSPRÅKIG GYMNASIEUTBILDNING LÄSÅRET 2023–2024 ENLIGT REGION.

I statistiken saknas de studerande på Åland.

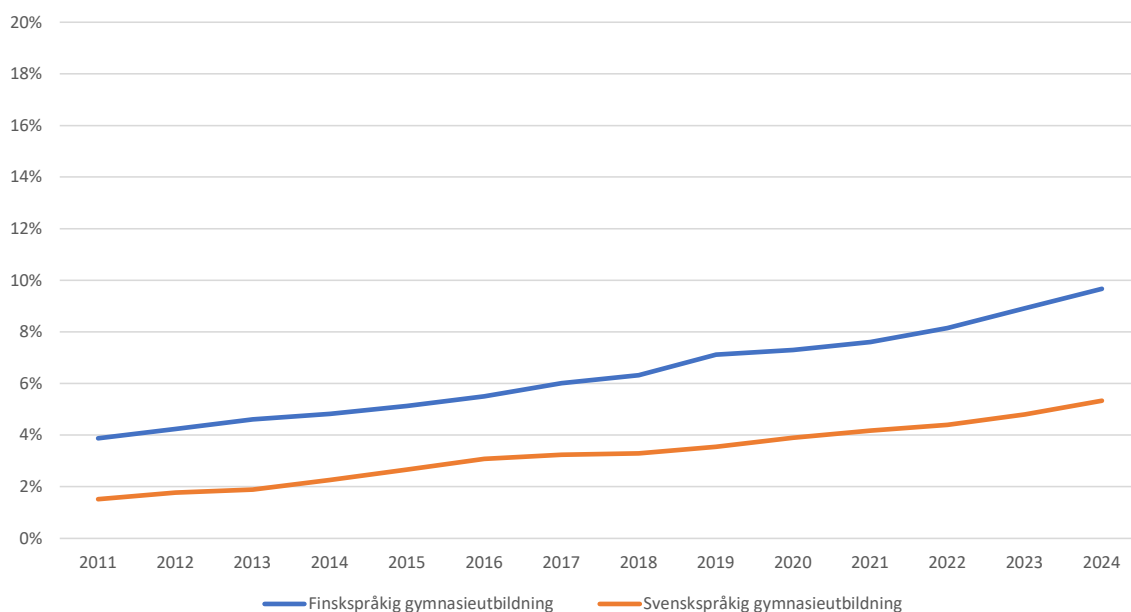
Källa: Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

STUDERANDE MED ANDRA MODERSMÅL OCH DERAS BEHOV AV B-FINSKA

År 2024 hade 5 procent av de studerande inom gymnasieutbildningen på svenska ett annat modersmål än svenska eller finska. Inom gymnasieutbildningen på finska var andelen 10 procent samma år. Andelen har ökat långsamt men stabilt de senaste åren, både inom den svenskspråkiga (+ 4 procentenheter sedan 2011) och den finskspråkiga gymnasieutbildningen (+ 6 procentenheter).

Det blir allt vanligare med studerande som har andra modersmål än svenska, finska eller samiska i gymnasierna. Det här innebär samtidigt nya behov och utmaningar för lärokurserna i det andra inhemska språket. Även om B1-finska har blivit vanligare, så är lärokursen i B3-finska tills vidare mycket ovanlig. Undervisning i B3-lärokurs eller den korta lärokursen i finska inleds i gymnasiet och kan komma i fråga för en studerande som befriats från studier i det andra inhemska språket. (810/2018, 13 § 2 mom.) Utmaningen med lämpliga lärokurser i finska är störst när de studerande kommer till Finland i ett senare skede och har ett behov av att inleda studierna i finska i årskurs 7–9 eller i gymnasiet. I regioner med ett större antal studerande med ett annat modersmål har det här redan en inverkan på behovet av lärokurser (se Del II).

DIAGRAM 5: ANDELEN STUDERANDE MED ETT ANNAT MODERSMÅL ÄN SVENSKA ELLER FINSKA INOM GYMNASIEUTBILDNINGEN ENLIGT UNDERVISNINGSSPRÅK ÅREN 2011–2024.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst.

Inom den finskspråkiga gymnasieutbildningen studerar majoriteten eller 55 procent av alla gymnasiestuderande med ett annat modersmål än svenska, finska och samiska i Nyland. Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen är situationen en annan – 45 procent av studerande med ett annat modersmål studerar i gymnasierna i Österbotten och 37 procent i Nyland. De regionala skillnaderna är stora och även om Österbotten och Nyland har flest studerande med andra modersmål i antal sett, så är andelen störst i Österbotten och på Åland med omkring 8 procent studerande med andra modersmål vardera.

TABELL 3: ANTALET STUDERANDE INOM DEN SVENSKSPRÅKIGA GYMNASIEUTBILDNINGEN ENLIGT MODERSMÅL OCH REGION ÅR 2024.

Region	Svenska	Finska ¹⁾	Övriga modersmål		Totalt
			Antal	Andel	
Nyland	3 313	474	147	3,7 %	3 934
Egentliga Finland	531	48	18	3,0 %	597
Österbotten	1 798	182	180	8,3 %	2 160
Mellersta Österbotten	132	30	6	3,6 %	168
Åland	429	12	42	8,7 %	483
Övriga	94	43	6	4,2 %	143
Totalt	6 297	789	399	5,3 %	7 485

1) Omfattar också samiska.

I statistiken saknas studerande i en privat tvåspråkig läroanstalt i Nyland.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst.

STUDIER I B1-FINSKA OCH DEN MEDELLÅNGA FINSKAN I STUDENTEXAMEN

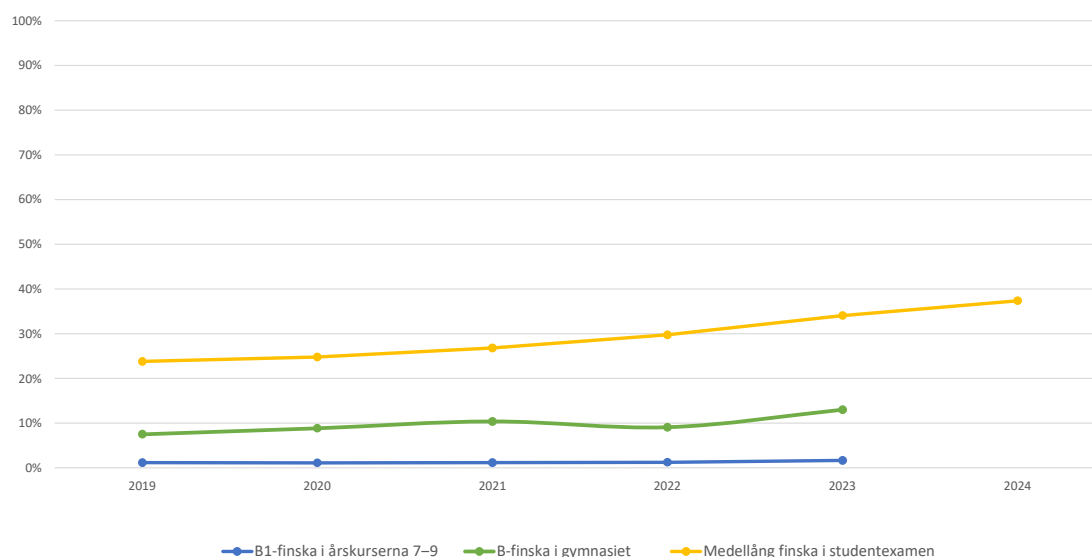
Tidigare inledde eleverna sina studier i B1-språket först i årskurs 7, men förändringar i den timfördelning som togs i bruk 2016 ledde till att eleverna numera inleder studierna i B1-språket i årskurs 6. (Statsrådets förordning 422/2012) Läsåret 2023–2024 läste bara 2 procent av eleverna i årskurs 7–9 i de svenskspråkiga skolorna (186 elever) lärokursen i B1-finska (exkl. Åland). Andelen som läser B1-finska har varit på en stabil nivå på 1–2 procent av eleverna under lång tid.

Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var andelen studerande som läste åtminstone de obligatoriska studierna på 10 studiepoäng i B1-finska 13 procent (255 studerande) av de studerande som avlade gymnasiets lärokurs läsåret 2023–2024 (exkl. Åland). Det här är en betydligt större andel än inom den grundläggande utbildningen. I diagrammet nedan framkommer att andelen studerande som studerade finska enligt B1-lärokursen i gymnasiet har ökat från 8 till 13 procent läsåren 2019/2020–2023/2024, men de facto började ökningen redan tidigare och andelen var 3 procent år 2013.

År 2024 avlade totalt 795 examinander (37 % av alla som avlade examen) provet i medellång finska i studentexamen, varav 623 avlade endast medellång finska (29 %) och 172 avlade både lång och medellång finska (8 %). För examinanderna ger reformen av examensstrukturen, som trädde i kraft våren 2022, en möjlighet att avlägga flera prov på olika nivåer i samma ämne inom sin examen. Förändringen hade en inverkan på statistiken redan år 2023 då 99 examinander (5 %) avlade både lång och medellång finska, förutom de 619 examinander som avlade medellång finska (29 %).

Andelen elever i årskurserna 7–9, men också andelen studerande i gymnasiet, som läser B1-finska är mindre än andelen examinander som avlägger provet i medellång finska i studentexamen. Andelen studerande med B1-finska i gymnasiet har ökat kontinuerligt under lång tid (+ 10 procentenheter på 10 år), men andelen examinander som avlägger provet i medellång finska i studentexamen har på samma tid ökat ännu mera (+ 16 procentenheter).

DIAGRAM 6: ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE MED B1-FINSKA LÄSÅREN 2019/2020–2023/2024 OCH ANDELEN EXAMINANDER MED PROVET I MEDELLÅNG FINSKA I STUDENTEXAMEN ÅREN 2019–2024.

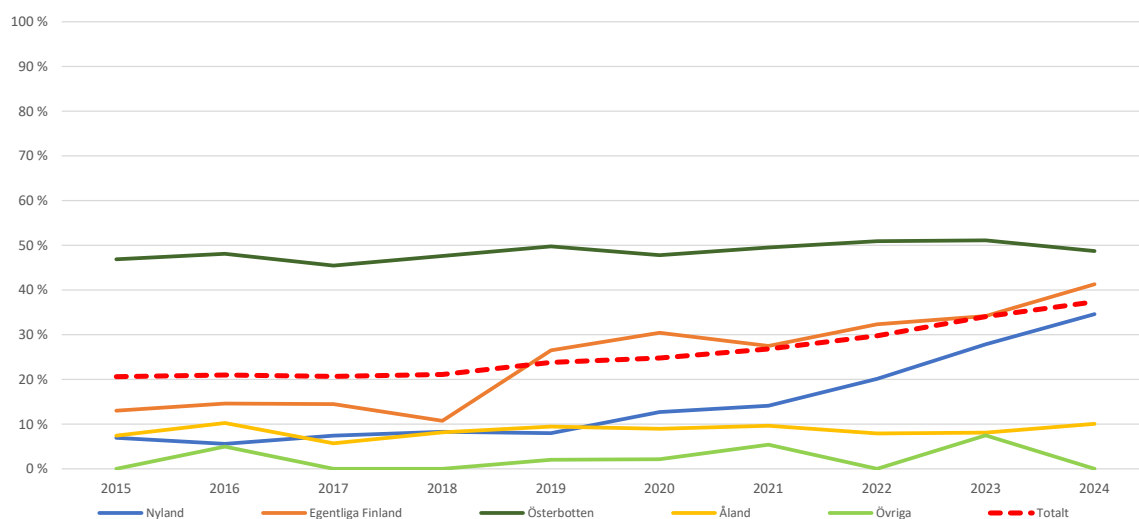
Åland ingår inte i statistiken från KOSKI om lärokursen i B1-finska, men nog i statistiken om studentexamen.

Källa: Studentexamensnämnden. Statistikcentralen. Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistikjänst. September 2025.

År 2024 avlade 37 procent, av examinanderna som avlade studentexamen det året, provet i medellång finska. Andelen som skriver den medellånga finskan var ganska stabilt på 21–24 procent åren 2015–2019, men på fem år mellan åren 2019–2024 skedde en ökning med 14 procentenheter. I Österbotten har andelen som skriver medellång finska varit på ungefär samma höga nivå åren 2015–2024. Den tydligaste ökningen i andelar har skett i Nyland (+ 28 procentenheter) och i Egentliga Finland (+ 28 procentenheter) och både i Nyland och i Egentliga Finland har de största ökningarna skett de senaste åren. På Åland och i gruppen med övriga regioner (Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen) är antalet examinander litet och också små förändringar i antal syns som stora förändringar i andelen examinander.

År 2024 avlade 8 procent av examinanderna, som avlade studentexamen på svenska, både lång och medellång finska. Det året hade 12 procent av examinanderna i Nyland vitsord i både lång och medellång finska i sin examen. I Egentliga Finland var andelen nästan lika stor, medan bara 2 procent av dem som avlade studentexamen på svenska i Österbotten hade vitsord både i lång och medellång finska i sin examen.

DIAGRAM 7: ANDELEN EXAMINANDER SOM AVLADE PROVET I MEDELLÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN ÅREN 2015–2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

Studentexamen och provet i det andra inhemska språket finska

Vilka prov kan examinanden välja?

För studentexamen krävs minst fem prov och provet i modersmål och litteratur är det enda som är obligatoriskt för alla. Examinanden måste ha minst ett prov som bygger på den långa lärokursen. I det andra inhemska språket, finska eller svenska, kan examinanden välja prov enligt olika svårighetsgrader; det ena mera krävande provet bygger på den långa A-lärokursen och det andra provet på den medellånga B1-lärokursen i gymnasiets läroplansgrunder. Examinanden får oberoende av sina studier i gymnasiet välja nivå på det prov hen deltar i. (Lag om studentexamen 502/2019, 3 §; Föreskrifter för proven i det andra inhemska språket och i främmande språk)

Studentexamensprovet i A-finska är det samma oberoende av om studerande har studerat A-finska eller modersmålsinriktad lärokurs i gymnasiet. I stället för provet i det andra inhemska språket kan examinanden välja att skriva modersmålsprovet i språket. Ett konkret exempel är en tvåspråkig examinand som skriver sitt modersmålsprov på svenska och som ersätter provet i det andra inhemska språket finska med modersmålsprovet på finska. Eftersom modersmålsproven i svenska och finska skrivs samma dag betyder det här i praktiken att examinanden måste sprida ut sina prov i studentexamen över flera examenstillfällen. (502/2019, 11 §)

Eftersom examinanden bör ha minst ett prov som bygger på den långa lärokursen, inverkar den allt mindre andelen som avlägger provet i lång finska på valet av nivå i de prov som avläggs i andra ämnen där ett prov enligt lång lärokurs kan avläggas, till exempel i engelska och matematik. Poängsättningen för språk vid antagningen till universitets- och högskolestudier är en annan faktor som inverkar på om man väljer att skriva proven i lång eller medellång finska. Den förändrade examensstrukturen som innebär att examinanden kan avlägga både provet i lång och medellång i finska då hen avlägger examen kan också komma att inverka på valet av prov i ännu större utsträckning längre fram. Om examinanden avlägger både provet i lång och medellång finska

antecknas båda i studentexamensbetyget, men vid betygsantagningen ges poäng endast en gång per ämne. (Se Del II)

Att ta om eller komplettera prov

Tidigare kunde man endast avlägga både provet på lång och medellång nivå i finska genom att komplettera examen med det andra provet efter att examen var klar. Från och med våren 2022 kan flera prov i samma ämne, men på olika nivåer, ingå i examen, vilket innebär att examinanden kan avlägga både provet i lång och medellång i finska då hen avlägger examen. År 2023 hade 99 examinander (5 %) avlagt både lång och medellång i finska i sin examen och år 2024 var antalet examinander både lång och medellång i finska till och med 172 (8 %). Precis som tidigare kan man dessutom ta om ett prov på samma nivå eller komplettera med prov på en annan nivå också efter avlagd examen.

Antalet examinander, som efter avlagd examen, på nytt avlägger lång finska, medellång finska eller provet i modersmål på finska genom att ta om ett godkänt prov eller genom att komplettera på en annan nivå är inte särskilt stort. År 2024 avlade 90 examinander finskan efter att studentexamen var avlagd; det vill säga tog om eller kompletterade med finskan (vanligtvis på en annan nivå, men gäller också dem som inte avlagt finskan tidigare). Det här motsvarar 4 procent (6 % år 2023).

Av de examinander som inte avlägger något prov i finska alls är det endast ett fåtal som senare kompletterar sin examen med antingen provet i lång finska eller medellång finska. Enligt statistiken har det inte skett några stora förändringar de senaste tio åren. Som exempel kan nämnas att av dem som avlade examen år 2024 utan något prov i finska har endast en examinand senare kompletterat med lång finska och tre examinander med medellång finska. Enligt statistiken har det inte förekommit att en examinand som inte avlade någon finska alls i studentexamen, senare efter att examen är avlagd, skulle ha kompletterat sin examen med provet i modersmålet på finska.

Det är inte särskilt vanligt att de examinander som avlägger provet i medellång finska senare kompletterar studentexamen med provet i lång finska eller att de senare tar om provet i medellång finska. De senaste åren har endast enstaka examinander kompletterat sin examen med provet i lång finska och omkring 10–25 examinander har tagit om provet i medellång finska efter avlagd examen. Av de examinander som avlade studentexamen med medellång finska år 2024 kompletterade en examinand senare sin examen med lång finska och 15 examinander tog om provet i medellång finska. I ett längre perspektiv kan man konstatera att det har blivit en aning vanligare att ta om provet i medellång finska de senaste fem åren – fram till år 2019 var det bara några examinander per år som tog om den medellånga finskan av dem som redan avlagt studentexamen.

Examinander som inte inkluderat finska alls, eller som avlagt provet i medellång finska, i sin studentexamen tar sällan om eller kompletterar sin examen med finska senare. Det är betydligt vanligare att examinander som avlägger provet i lång finska tar om eller kompletterar finskan efter avlagd examen. Av de examinander som avlade examen med lång finska år 2024 tog totalt 60 examinander antingen om finskan på samma nivå (36 examinander), kompletterade med medellång finska (22 examinander) eller kompletterade med modersmålsprovet på finska (2 examinander) efter avlagd examen.

Examinandernas vitsord i provet i finska

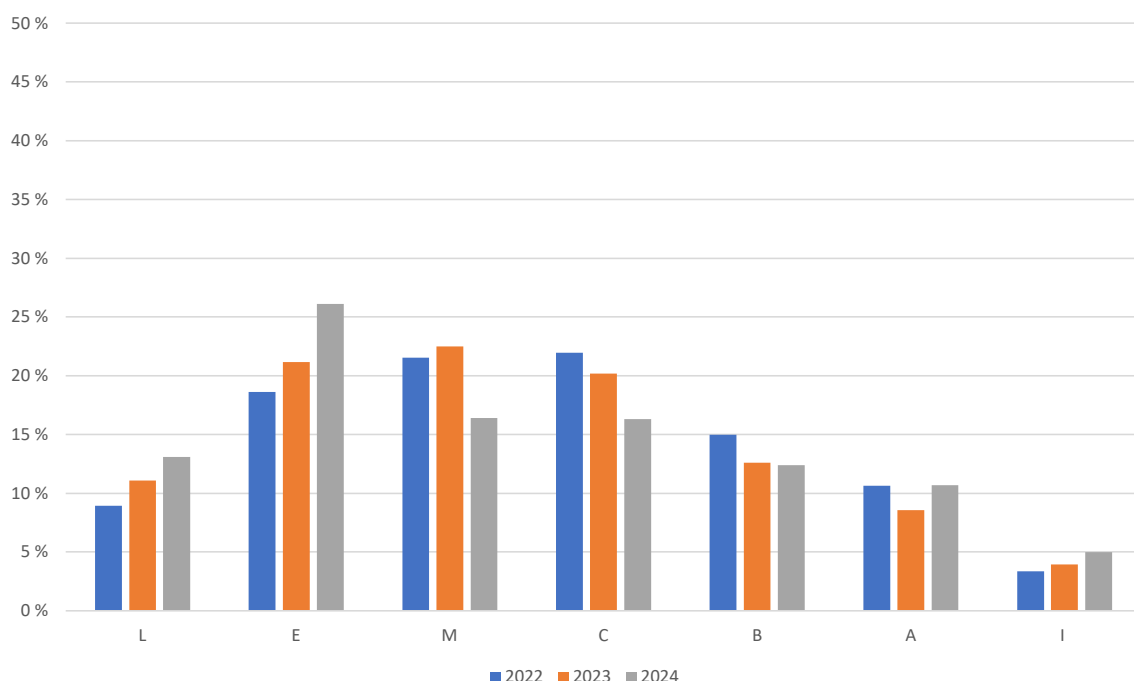
De vitsord som ges för proven i studentexamen är laudatur, eximia cum laude approbatur, magna cum laude approbatur, cum laude approbatur, lubenter approbatur, approbatur och improbatur.

För vitsorden används följande bokstavsförkortningar: L, E, M, C, B, A och I (Statsrådets förordning om studentexamen 612/2019, 6 §). I statistiken gällande fördelningen av vitsord ingår också omtagningar av prov oberoende av om de har lett till ett förbättrat resultat eller inte.

Vid en jämförelse av vitsordsfördelningen för flera år kan man konstatera att det blir allt vanligare med vitsorden L och E i medellång finska i takt med att antalet examinander som avlägger provet ökar. Av examinanderna som avlade det medellånga provet i finska år 2022 fick 28 procent antingen L eller E i vitsord, medan den motsvarande andelen var 32 procent år 2023 och 39 procent år 2024. År 2024 fick 13 procent vitsordet L i den medellånga finska och det vanligaste vitsordet var E som 26 procent av examinanderna nådde. Antingen vitsordet A eller I fick 176 examinander, vilket motsvarar 16 procent av examinanderna med medellång finska.

I vitsordsfördelningen för provet i lång finska finns ingen lika tydlig trend de senaste åren utan andelen examinander enligt vitsord varierar från år till år. År 2024 fick 10 procent vitsordet L i den långa finskan, medan det vanligaste vitsordet var M som 27 procent av examinanderna nådde. Antingen vitsordet A eller I fick 48 examinander, vilket motsvarar 3 procent av examinanderna. (Se diagram med vitsord i lång finska som bilaga)

DIAGRAM 8: ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT VITSORD I MEDELLÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLÄGE STUDENTEXAMEN ÅREN 2022–2024.

Källa: Studentexamensnämnden.

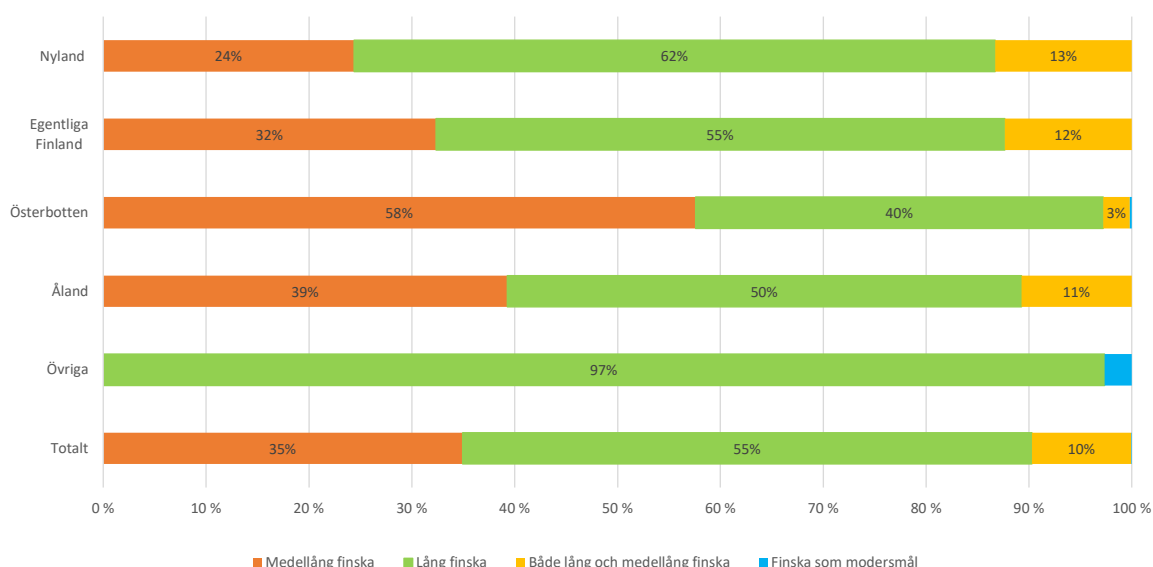
Fördelningen av lång och medellång finska

I fördelningen av dem som deltar i något av proven i finska i studentexamen har de senaste åren också ingått examinander som skriver provet i både lång och medellång finska. År 2024 valde 55 procent av examinanderna som avlägger gymnasieutbildningen på svenska att avlägga provet i lång finska (988 examinander), medan 35 procent valde att avlägga provet i medellång finska

(623 examinander) och 10 procent avlade både lång och medellång finska (172 examinander). En del år finns det därtill någon enstaka examinand som utöver provet i svenska som modersmål också avlägger provet i finska som modersmål (två examinander år 2024). Det har inte skett några egentliga förändringar i antalet examinander som väljer modersmålsprovet i finska åren 2008–2024 och ingenting i statistiken tyder på att det här håller på att ändra – andelen är under 0,6 procent av examinanderna under hela perioden. Statistiken i följande diagram visar endast fördelningen av dem som deltog i något av proven i finska. De examinander som valde att inte skriva något prov i finska alls beaktas inte.

Andelen examinander som väljer lång respektive medellång finska i studentexamen skiljer sig regionalt. I Österbotten väljer en tydlig majoritet av examinanderna att avlägga provet i medellång finska samtidigt som andelen som avlägger både lång och medellång finska är relativt liten (3 %). I Nyland och i Egentliga Finland väljer fortfarande en majoritet av examinanderna provet i lång finska och i de här regionerna avlägger dessutom en ganska stor andel både provet i lång och medellång finska (12–13 %). På Åland avlägger största delen, eller 80 procent, av examinanderna ingen finska och de ingår inte i följande diagram. Endast 28 examinander på Åland avlade provet i finska i studentexamen år 2024 och drygt 60 procent av dessa avlade provet i lång finska (17 examinander).

DIAGRAM 9: ANDELEN EXAMINANDER SOM AVLADE LÅNG FINSKA, MEDELLÅNG FINSKA ELLER MODERSMÅLET FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN OCH SKREV ETT PROV I FINSKA ÅR 2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

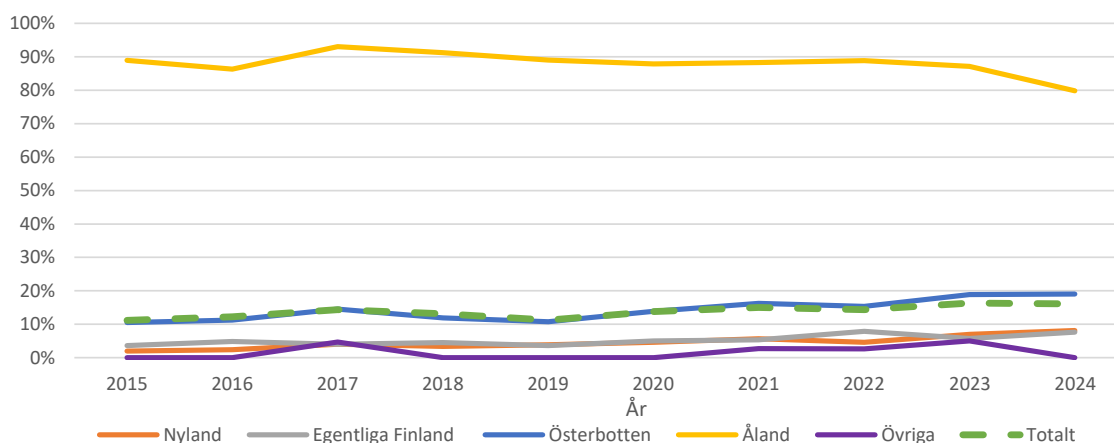
Fördelningen av lång respektive medellång finska har förändrats över tid och den medellånga finskan väljs av en allt större andel av de examinander som skriver finska i studentexamen. År 2018 valde 24 procent att avlägga provet i medellång finska (454 examinander) och år 2024 var andelen 45 procent (795 examinander). Det här innebär en ökning av andelen som skriver medellång finska med 21 procentenheter på sex år. Samtidigt har andelen som avlägger lång finska minskat – år 2018 var andelen 76 procent (1 413 examinander) och år 2024 var andelen 65 procent (1 161 examinander). (För mera information se diagram som bilagor)

Att avstå från att skriva provet i finska

Det har varit möjligt att avstå från att skriva provet i det andra inhemska språket i studentexamen sedan år 2005. Enligt statistiken blev det allt vanligare att de examinander som avlade studentexamen på svenska avstod från att skriva finska åren 2008–2017; under perioden ökade andelen som inte skrev finska med 7 procentenheter från 7 till 14 procent. Åren 2017–2024 har andelen som inte skriver finska varit på en relativt stabil nivå på 11–16 procent av examinanderna, med endast små variationer från år till år.

Andelen examinander som inte avlade finska alls var 16 procent (341 examinander) av alla examinander som avlade studentexamen på svenska år 2024. I Österbotten var den totala ökningen i andelen examinander som inte avlade finska 8 procentenheter under tidsperioden 2015–2024 från 11 procent till 19 procent. I Nyland och i Egentliga Finland var ökningen aningen mindre (6 respektive 4 procentenheter) under samma period. I både Nyland och Egentliga Finland avstod 8 procent av examinanderna från att skriva finska år 2024. På Åland avstod 111 av de 139 examinanderna från att avlägga ett prov i finska år 2024, vilket motsvarar 80 procent av examinanderna. På språköarna (gruppen övriga) fanns inga examinander som avstod från att skriva provet i finska som andra inhemska språk år 2024. Eftersom det totala antalet examinander på Åland och på språköarna är litet kan andelarna variera ganska kraftigt från år till år. (Se år 2024 i bilaga)

DIAGRAM 10: ANDELEN EXAMINANDER SOM INTE AVLADE FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN ÅREN 2015–2024.

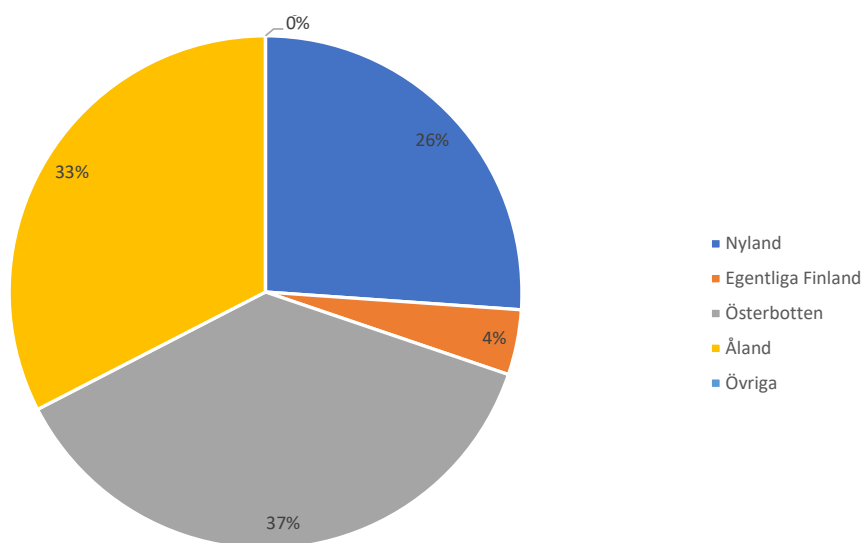
Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

Det finns stora regionala skillnader i fördelningen av de examinander som inte avlägger provet i finska när de avlägger studentexamen i ett svenskspråkigt gymnasium. Vanligast är det att de som *inte* avlägger finska i studentexamen studerar på Åland (33 % år 2024) eller i Österbotten (37 %). År 2024 studerade var fjärde examinand som inte avlade finska i Nyland.

DIAGRAM 11: DEN REGIONALA FÖRDELNINGEN AV ALLA EXAMINANDER SOM INTE AVLADE FINSKA SOM ANDRA INHEMSKA SPRÅK I STUDENTEXAMEN ÅR 2024.

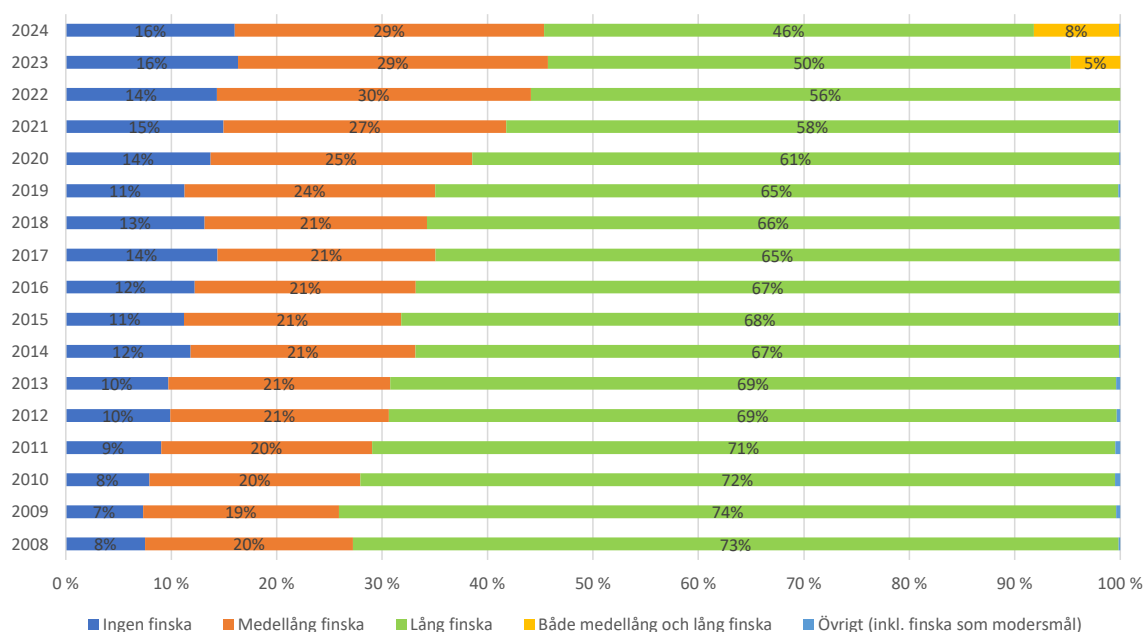

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.
Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.
Källa: Studentexamensnämnden.

Så avlägger examinanderna provet i finska

Det har blivit vanligare att avstå från att skriva provet i finska i studentexamen sedan år 2008, men de senaste åren har andelen varit ganska konstant omkring 15 procent. Under åren 2008–2024 kan man se en tydlig minskning i andelen examinander som avlägger lång finska från 73 procent till 55 procent (–18 procentenheter) och en tydlig ökning i andelen som avlägger medellång finska från 20 procent till 37 procent (+18 procentenheter). Åren 2023 och 2024 har en del av de här examinanderna avlagt både provet i lång och medellång finska, vilket innebär att de senaste två årens utveckling inte har varit lika dramatisk som den annars kunde ha varit, speciellt för provet i lång finska. (Se tabell och diagram som bilagor)

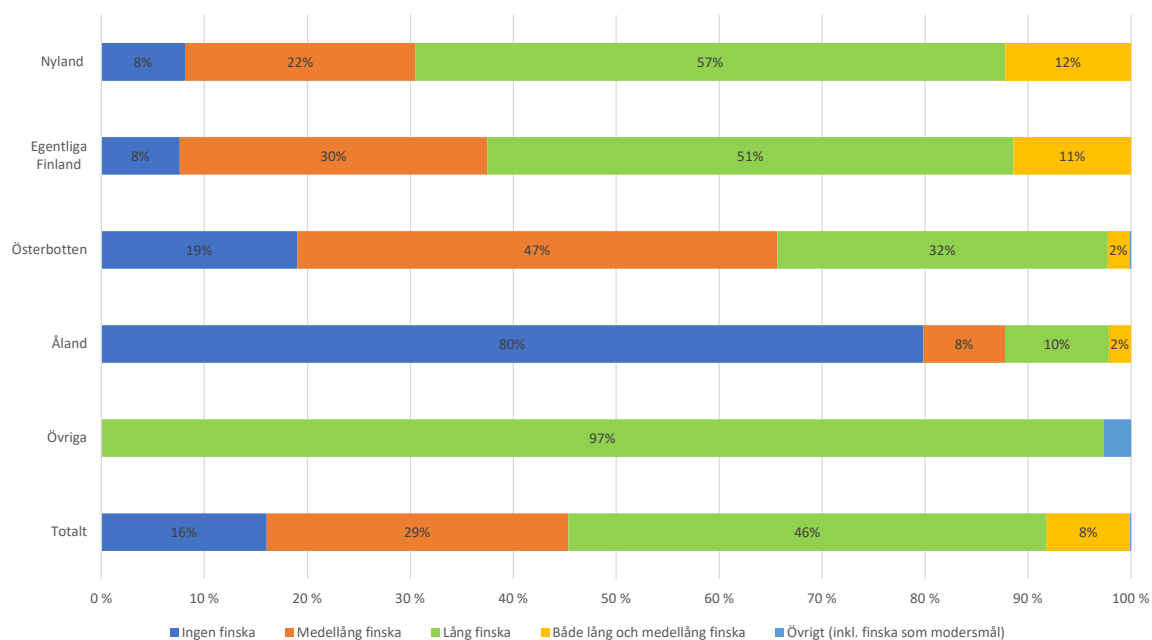
DIAGRAM 12: ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT PROVET I FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA ÅREN 2008-2024.

Källa: Studentexamensnämnden.

De regionala skillnaderna i hur examinanderna avlade provet i finska som andra inhemska språk i studentexamen år 2024 framgår av diagrammet. Andelen som inte skrev något prov i finska var omkring 8 procent i Nyland och i Egentliga Finland, medan den var betydligt större i Österbotten och framför allt på Åland. Lögonfallande är också hur examinanderna på språköarna skiljer sig från examinanderna i de andra regionerna i fråga om hur de avlägger provet i finska. Alla examinander på språköarna skrev provet i lång finska i studentexamen år 2024, förutom en examinand som i stället skrev finska som modersmål.

DIAGRAM 13: ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT PROVET I FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN ÅR 2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

DEL II REKTORER OCH STUDIEHANDLEDARE TILLFRÅGADES OM FINSKAN

Förfrågan och diskussioner som grund för kartläggningen

Våren 2024 skickade vi ut en förfrågan till rektorerna i de svenskspråkiga gymnasierna för att få ökad och tillförlitlig information om hur undervisningen i finska förverkligas, mot bakgrund av den brist på information som kunde noteras. Den förfrågan som vi skickade till rektorerna var en komplettering till den enkät om finskundervisningen som gjordes inom den grundläggande utbildningen år 2020. För att stärka elevernas och de studerandes lärstig i finska och kontinuiteten mellan utbildningsstadierna var en kompletterande förfrågan av central betydelse. Syftet med förfrågan var att belysa det faktiska dagsläget och utmaningarna både nationellt och regionalt. Av särskilt intresse var att kartlägga utmaningarna med B-lärokurserna i finska och eventuella utvecklingsbehov. Mycket tyder på att både samhälleliga förändringar och utbildningspolitiska beslut har lett till både nya behov av lärokurser i finska och nya trender vid val av lärokurser. Samtidigt sätter de regionalt olika språkmiljöerna och den växande språkliga mångfalden både press och regional prägel på undervisningen i finska.

Med hjälp av förfrågan ville vi kartlägga den lokala och kommunala bakgrunden och utbudet av lärokurser i finska, det vill säga de överväganden, beslut och praktiska arrangemang som ligger till grund för anordnandet och utformningen av undervisningen i finska. I enkäten fokuserade vi på frågor om de trender som påverkar valen av lärokurser, vilka i sin tur avspeglar sig i de prov som examinanderna avlägger i studentexamen. Genom enkäten ville vi lyfta fram de konkreta utvecklingsbehoven och -möjligheterna inom finskundervisningen som finns i gymnasierna, eftersom vi är övertygade om att rektorernas engagemang är speciellt viktigt för ett framgångsrikt utvecklingsarbete. (Se enkäten som bilaga)

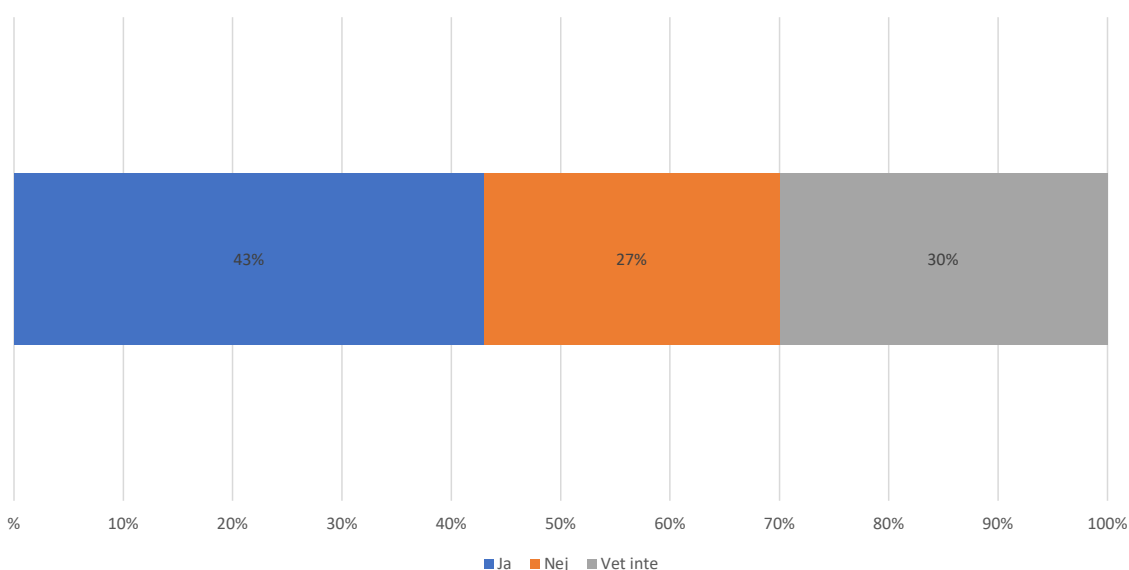
Vi skickade ut enkäten till alla rektorer i gymnasierna med svenskspråkig gymnasieutbildning för unga våren 2024. Under hösten skickade vi ut påminnelser för att få så många svar som möjligt och när insamlingen avslutades hade vi fått svar från 33 gymnasier av 34, vilket innebär en svarsprocent på 97 procent. Svar från ett gymnasium i huvudstadsregionen saknas. Den regionala fördelningen för de gymnasier som svarade var följande: 14 gymnasier i Nyland, 12 gymnasier i Österbotten och Mellersta Österbotten, 3 gymnasier i Egentliga Finland och 4 gymnasier på språköarna.

Eftersom nästan alla rektorer svarade på enkäten ger kartläggningen en tydlig bild av hur rektorerna inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen ser på finskundervisningen. Också de regionala skillnaderna framkommer tydligt och svaren ger ett gott underlag för analys. För att ytterligare få en mer nyanserad bild av situationen ur ett studiehandledarperspektiv kontaktade vi en studiehandledare per region för att höra deras åsikter och synpunkter. Rektorernas svar bekräftades till stor del i samtalen med de fem studiehandledarna och i analysen nedan har vi valt att vid behov lyfta fram studiehandledarnas reflektioner i samband med analysen av rektorernas svar. Med rektorerna svar i enkäten och samtalen med studiehandledare som grund får man en fördjupad bild av finskundervisningen idag samt vilka de största utmaningarna är och vilka utvecklingsbehov som finns.

Den lokala eller regionala lärstigen i finska

En förhållandevis stor andel av rektorerna, eller nästan var tredje rektor, känner inte till om det finns lokala eller regionala riktlinjer för lärstigen i finska. Många rektorer ger ändå exempel på både lokala och regionala riktlinjer (43 %) som omfattar allt från språkstrategier, satsningar på utökad undervisning i finska inom den grundläggande utbildningen och lärstigar som bland annat innebär undervisning i finska enligt två eller tre olika lärokurser. De rektorer som meddelar att inga lokala eller regionala riktlinjer finns uppger bland annat att det helt enkelt inte har blivit av att utarbeta konkreta riktlinjer eller att riktlinjer inte finns på grund av tidsbrist eller brist på koordinering. Andra kommentarer gör gällande att riktlinjer är på kommande eller att man upplever att det inte behövs några riktlinjer.

DIAGRAM 14: HAR NI LOKALA ELLER REGIONALA RIKTLINJER FÖR SPRÅKSTIGEN I FINSKA?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

För att förverkliga en regional och lokal lärstig i finska i praktiken är det centralt att gymnasierna samarbetar med de skolor inom den grundläggande utbildningen som de studerande primärt kommer ifrån. Enligt rektorernas svar i enkäten finns det ett samarbete mellan gymnasiet och den grundläggande utbildningen i fråga om finskundervisningen i 58 procent av gymnasierna. Samarbetet omfattar bland annat regelbundna möten och träffar mellan ämneslärarna, att man har gemensamma lärare (helt eller delvis) eller gemensamma projekt. Samarbetet innebär i något fall att elever och studerande möts på lektionstid som en del av kulturella evenemang på finska eller exempelvis så att de studerande använder finska i olika aktiviteter med yngre elever. Samarbetet fokuseras, enligt rektorernas svar, oftast till övergångsskedet och till de elever i årskurs 9 som kommer att inleda studier i gymnasiet.

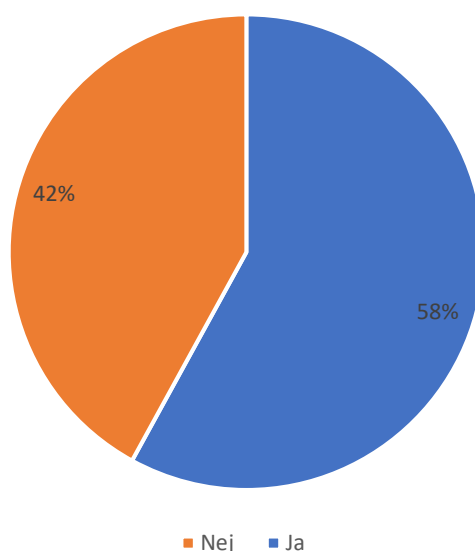
"Vi är i samma hus som [...], varifrån 97 % av våra ungdomar kommer ifrån. Finskalärarna sitter bredvid varandra i lärarnas arbetsrum. Vi ordnar gemensamma årliga fortbildningsdagar kring "enhetlig" lärstig. Inga gemensamma kurser / studieavsnitt hålls."

"Samplanering av läroböcker och undervisning. Lärarna ser varandra varje vecka."

"Gemensamma lärare och diskussioner, men inget regelrätt samarbete."

En del rektorer uppger att det innebär ett naturligt samarbete att dela skolbyggnad, medan andra uppger att ett systematiskt samarbete fattas trots att man delar skolbyggnad och/eller lärare. Några rektorer ser ett behov av att utveckla samarbetet med den grundläggande utbildningen, medan andra inte upplever ett behov över huvud taget eller anser att det inte finns tid för det här.

DIAGRAM 15: SAMARBETAR GYMNASIET MED DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN I REGIONEN NÄR DET GÄLLER FINSKUNDERVISNINGEN?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

I majoriteten av gymnasierna ser man över de studerandes lärstig i finska vid inledningen av studierna och under gymnasietiden. I praktiken är det ändå en stor variation i hur man följer upp utvecklingen av kunskaperna, liksom i hur man delar in de studerande enligt lärokurs eller inom lärokursen. I svaren nämns bland annat samarbete mellan lärare och studiehandledare, diskussioner med studerande, nivåkartläggningar, språkprofiler och studieplaner. I och med att det blivit allt vanligare att de nya gymnasierna kommer från många olika skolor och också från andra kommuner i regionen så kan det leda till att det är svårare att ha en översikt över lärstigen i finska. Enligt svaren finns det inom ett gymnasienätverk i Österbotten planer på att ta fram en gemensam handlingsplan till stöd för övergången från grundläggande utbildning till andra stadiet.

I en del gymnasier görs ingen systematisk genomgång av och reflektion över studerandens lärstig i finska. I stället förlitar man sig på den indelning som redan har gjorts i den grundläggande utbildningen, vilket innebär att studeranden automatiskt fortsätter på den lärstig som hen har påbörjat. Till och med 42 procent av rektorerna uppger att de inte ser över de studerandes lärstig i finska varken när studierna inleds eller under gymnasietiden.

Det blir allt vanligare att gymnasierna erbjuder B1-lärokursen i finska, samtidigt som det fortfarande är ganska ovanligt inom den grundläggande utbildningen. Det här innebär att studerande som läst A-finska fram till årskurs 9 allt oftare byter till B1-finska i och med övergången till gymnasiet eller senare under gymnasietiden när studentexamen närmar sig.

"Allt fler av de studerande har inte den kunskapsnivå som A-lärokursen förutsätter, trots att de under hela sin skolgång studerat enligt den. Det är även vanligt att det sker byten mellan A-lärokursen och mofi-lärokursen, ofta redan på år 1 i gymnasiet."

"Vi har under de senaste åren tagit emot studerande med allt svagare kunskaper i finska och har infört B-lärokursen i gymnasiet. Studerande med yttersta svaga kunskaper handleds till att överväga B-lärokursen."

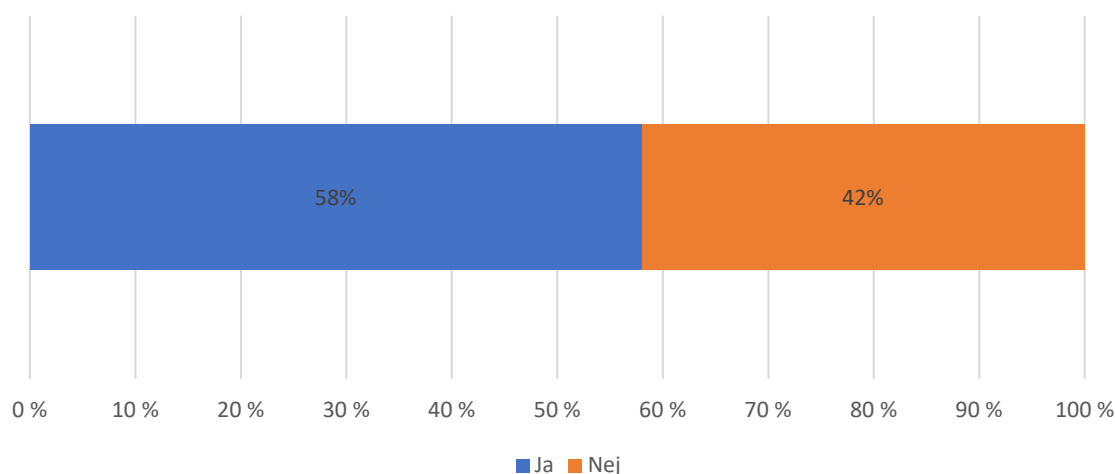
"Studeranden väljer nivå (A eller B) och kan byta från A till B under sin gymnasietid. Kontinuerlig diskussion med finskaläraren, särskilt inför anmälan till studentskrivningarna."

"Många utmaningar i kommunen kring finskan. Många har otroligt svårt i finska och majoriteten vill läsa B-finska i gymnasiet. Vi försöker hålla kvar tre nivåer, men B-gruppen har ökat märkbart under de senaste åren."

"Vi har valt att lägga in repetitionsstudieavsnitt av högstadiets finskakunskaper före vi börjar på med det nationella utbudet. Detta studieavsnitt ger också kunskap på vilken nivå den studerande ska fortsätta på, om det är på A eller B1-nivå."

"Problemet är att vi får för spretiga grupper i A-finska då studerande väljer A-finska istället för mofi samtidigt som vi har studerande som väljer a-finska för man vill satsa på finskan trots att kunskapen är på b-nivå. Denna spretighet leder bl.a. till att de svaga studerande i a-finskan inte vågar delta muntligt eftersom det i samma grupp sitter studerande som pratar finska flytande."

DIAGRAM 16: SER NI I ÖVERGÅNGEN FRÅN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING TILL GYMNASIET OCH UNDER GYMNASIETIDEN ÖVER DE STUDERANDES LÄRSTIG I FINSKA?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

En språkmedveten undervisning och verksamhetskultur

En stor del av rektorerna uppger att språkprogrammet i sin helhet och finskundervisningen inte alls eller ganska sällan diskuteras tillsammans i kollegiet. Ofta förklaras det här med att finskan inte upplevs som något stort problem eller med att varken finskan eller andra ämnen diskuteras specifikt. Diskussionen i lärarkollegiet och på lärarmöten kretsar mera kring undervisningen på ett allmänt plan. Eventuella diskussioner om språkprogrammet och undervisningen i finska förs mellan språklärarna och/eller mellan finsklärarna; ibland deltar rektorn och/eller studiehandledaren och

specialläraren i diskussionerna. I en del gymnasier finns också sporadiskt en samplanering för språkprogrammet i början av läsåret.

En grupp med rektorer uppger att språkprogrammet och finskundervisningen diskuteras regelbundet i kollegiets gemensamma möten. Ofta bottnar diskussionerna då i konkreta frågor som exempelvis fördelningen av resurser, trender i de studerandes språkval, en oro för de allt svagare kunskaperna i finska eller en oro för språkens ställning i gymnasiet som helhet.

Att språkmedveten undervisning är en naturlig del av verksamheten betonas i många av svaren i enkäten och till och med 85 procent av rektorerna svarar att en språkmedveten undervisning beaktas och diskuteras i gymnasiet. I svaren framkommer att gymnasierna främst jobbar med språkmedvetenhet som en del av modersmålsundervisningen eller genom specifika satsningar som Kodknäckarna. Det finns också en del rektorer som i sina svar påpekar att begreppet språkmedveten undervisning är utmanande, känns främmande eller otydligt. Det här tyder fortsättningsvis på en osäkerhet i vad en språkmedveten undervisning innebär och vilken betydelse den har för lärandet. Några rektorer nämner att betydelsen av en språkmedveten undervisning aktualiseras i och med att studerande med ett annat modersmål än svenska eller finska inleder sina studier i gymnasiet.

Att mera konkret visa på vilka åtgärder som vidtas för en språkmedveten undervisning och hur språkmedvetenheten genomsyrar hela verksamhetskulturen verkar utmanande. Rektorerna lyfter oftast fram endast några aspekter av en språkmedveten undervisning. De områden som rektorerna hänvisar till är i många fall uttryckligen det som också betonas i läroplansgrunderna främst inom språkundervisning samt undervisningen i modersmål och litteratur. Däremot finns få tydliga hänvisningar till eller reflektion kring begreppet från ett bredare perspektiv; till exempelvis ledningens ansvar och roll i att betona språkmedvetenhet som en viktig del av hela verksamhetskulturen eller sambandet mellan språkmedvetenhet och lärande, delaktighet eller välbefinnande. Av resultaten framgår att det fortsättningsvis är viktigt att öppna upp vad en språkmedveten verksamhetskultur innebär och omfattar.

"Vi har pratat om vikten att varje ämne och lärare har en central roll i språkinläringen."

"Alla lärare bidrar till språkmedvetenhet. Speciellt modersmålets roll i olika ämnen har lyfts fram."

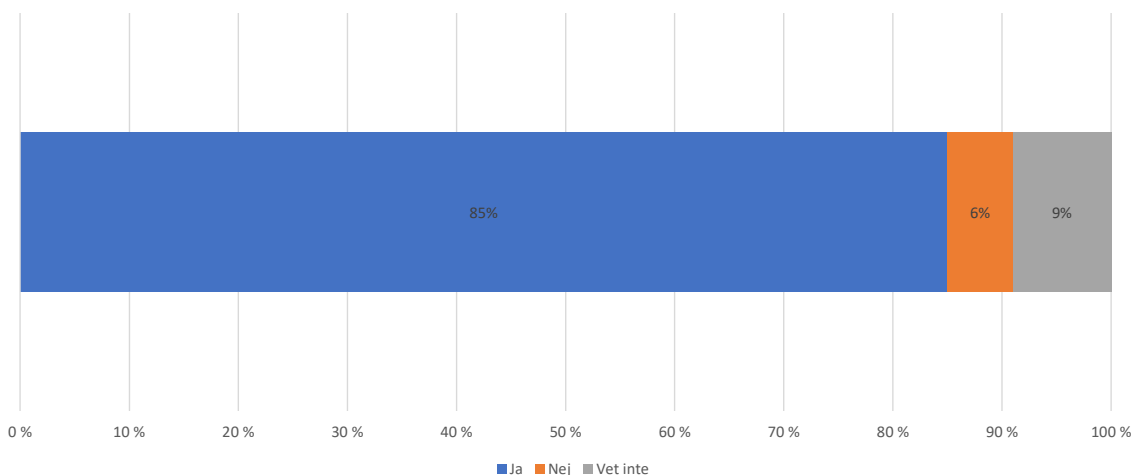
"Mycket. Vi har under ett par års tid jobbat fram en egen språkstrategi för hela svenska serviceområdet med språkstödjande arbetssätt, från småbarnspedagogik till gymnasiet, i gymnasiet leds det pedagogiska arbetet av rektor samt två lärarcoacher som stödjer kollegiet med implementeringen."

"Språkmedveten undervisning - vad är det?"

"Vi lärare är alla medvetna om vår roll som språklärare"

"Diskuteras i kollegiet p.g.a. det förhållandevis stora antalet studerande med utländsk härkomst."

DIAGRAM 17: BEAKTAS OCH DISKUTERAS SPRÅKMEDVETEN UNDERVISNING I GYMNASIET?

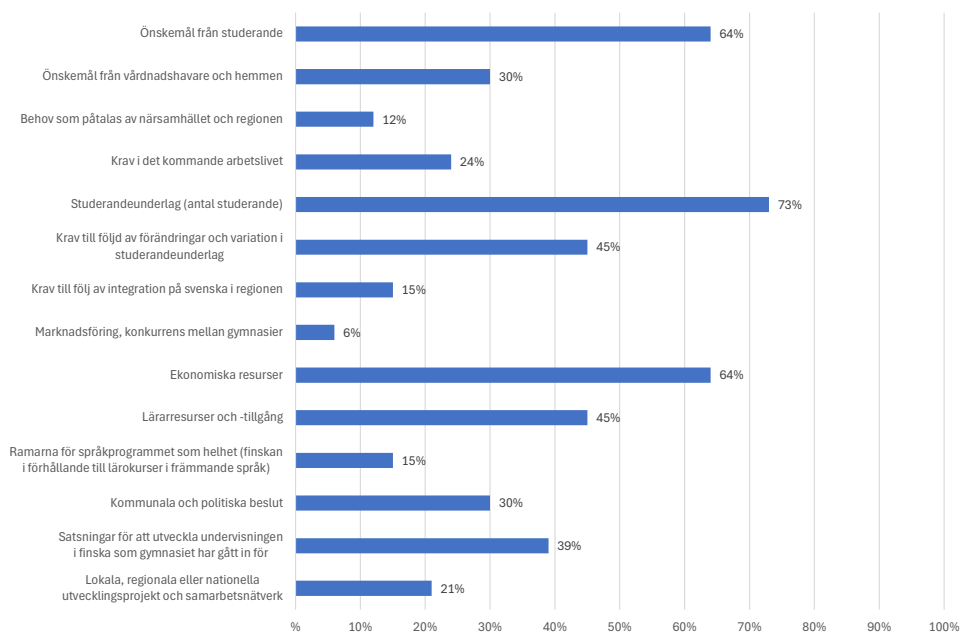
Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Lärokurser i finska

Faktorer som påverkar utbudet av lärokurser

Enligt rektorernas svar är de tre vanligaste faktorerna som påverkar gymnasiernas utbud av lärokurser i finska antalet studerande eller studerandeunderlaget i regionen, de ekonomiska resurserna samt de önskemål som de studerande har. Ofta inverkar flera olika faktorer på beslutet om vilka lärokurser som erbjuds och rektorerna kunde därför uppge flera alternativ som svar i enkäten.

DIAGRAM 18: VILKA AV FÖLJANDE FAKTORER PÅVERKAR UTBUDET AV LÄROKURSER I FINSKA?

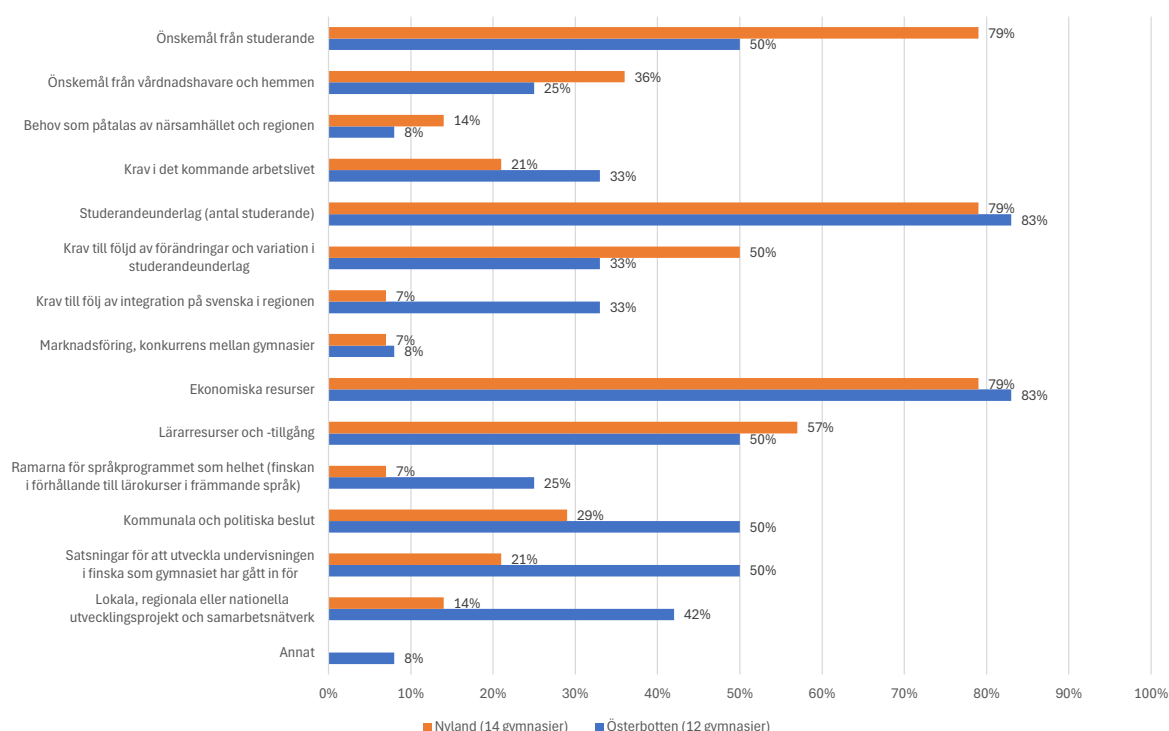

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Inget av gymnasier i Egentliga Finland eller på språköarna lyfter fram de ekonomiska resurserna som en faktor som inverkar på utbudet av lärokurser i finska. I de här gymnasier har inte heller antalet studerande lika stor betydelse för vilka lärokurser som erbjuds i finska (43 %). Gemensamt för både gymnasier i Nyland och Österbotten är betydelsen av de ekonomiska resurserna och studerandeunderlaget. Å andra sidan förefaller det som om man i Nyland och speciellt i Österbotten har relativt goda möjligheter att erbjuda de lärokurser som efterfrågas.

I den regionala jämförelsen i följande diagram ingår Österbotten och Nyland, som har flest gymnasier med svensk utbildning. Det här betyder att diagrammet omfattar 26 gymnasier av de 33 som svarade på enkäten. Det finns ganska tydliga regionala skillnader mellan Nyland och Österbotten när det gäller vilka faktorer som påverkar utbudet av lärokurser i finska. Ett tydligt exempel är rektorernas uppfattning om huruvida de studerandes önskemål påverkar utbudet av lärokurser – andelen är nästan 80 procent i Nyland, medan endast hälften av rektorerna i Österbotten uppger att det här är en faktor som påverkar utbudet. I Nyland förefaller betoningen till stor del ligga på önskemål från studerande, men också på önskemål från vårdnadshavare och hemmen samt på krav till följd av förändringar och variation i studerandeunderlag. I Österbotten ligger däremot betoningen mera på de krav som arbetslivet ställer, krav till följd av integrationen på svenska, ramarna för språkprogrammet som helhet, kommunala och politiska beslut samt utvecklingsprojekt och samarbetsnätverk för att utveckla undervisningen.

DIAGRAM 19: FAKTORER SOM PÅVERKAR UTBUDET AV LÄROKURSER I FINSKA ENLIGT REKTORERNA I NYLAND OCH ÖSTERBOTTEN.

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Utbudet av lärokurser i finska tycks inte i någon större utsträckning inverka på gymnasier attraktionskraft. Med ett större utbud av lärokurser i finska kan gymnasiet inte automatiskt räkna med ett större studerandeunderlag. Konkurrensen mellan gymnasier är enligt rektorerna inte sådan att lärokurserna i finska är en del av marknadsföringen till nya studerande. Kanske beror det här på att alla gymnasier i samma region oftast har ett liknande utbud av lärokurser.

Många av gymnasierna lyfter fram de önskemål som de studerande har som en viktig faktor då man utformar utbudet av lärokurser. Önskemålen från de studerande har också en koppling till lärstigen som helhet, eftersom det regionala utbudet på fortsatta studier efter gymnasiet varierar mycket. I en del regioner är det mera naturligt, lockande eller praktiskt för de studerande att fortsätta sina studier efter gymnasiet på finska och det här påverkar de studerandes önskemål om lärokurser i finska.

Enligt svaren har studerandeunderlaget en stor betydelse för vilka lärokurser som erbjuds och kan förverkligas i ett gymnasium. Dels handlar det om antalet studerande och de kvantitativa förändringarna som har en direkt koppling till de ekonomiska resurserna och lärarresurserna. Dels handlar det om krav och behov som beror på förändringar och variation i studerandeunderlaget, som exempelvis de studerandes kunskaper i finska och variationen i hemspråk.

I de öppna svaren i enkäten framkommer bland annat en oro för att klara av att erbjuda också en lärokurs i B-finska utöver de två A-lärokurserna (nybörjarfinska och mofi) som sedan tidigare finns i många gymnasier. Oron beror på förändringarna i de studerandes kunskaper i finska och på om antalet studerande i framtiden är tillräckligt för att ordna undervisning enligt tre olika lärokurser. En annan oro som lyfts fram i anknytning till lärokurserna är hur man ska lyckas upprätthålla nivån på undervisningen i A-finska och även erbjuda exempelvis valfria studier trots att antalet studerande per lärokurs är litet – speciellt om gymnasiet går in för att erbjuda tre lärokurser i finska.

"Tvåspråkiga hem har förväntningar. B-finska gruppens storlek påverkar resurseringen."

"I regionen finns studeranden som inte klarar av ens B-finska."

"Studerandes kunskaper i finska har sjunkit, därför har vi skapat skilda B1-grupper."

"Vi försöker minimera resursutökningen genom att erbjuda endast obligatoriska studieavsnitt i B1-finska."

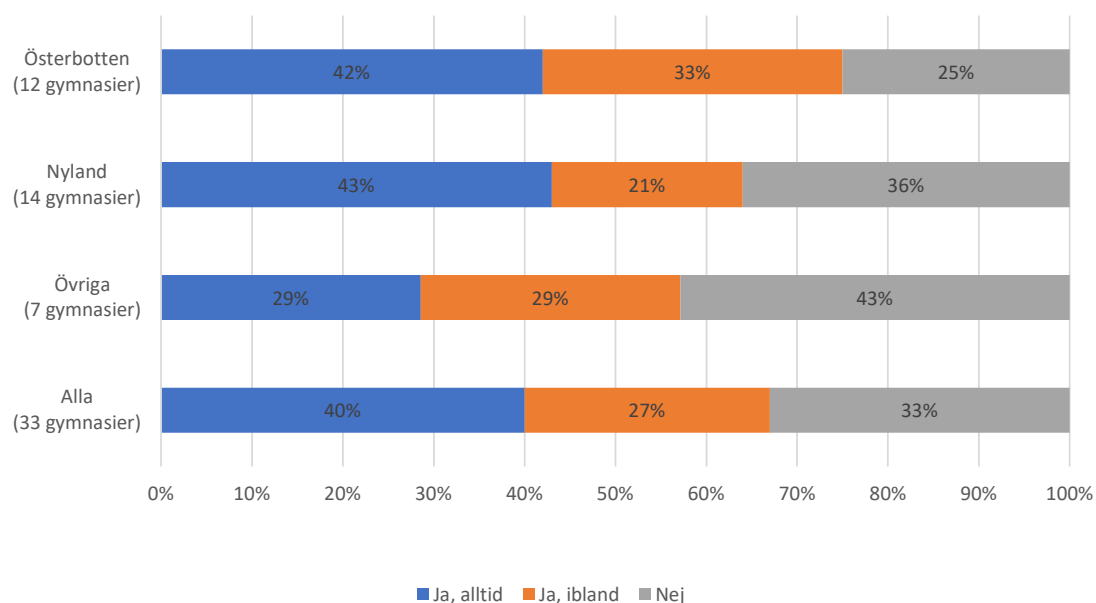
"Vi har självmant tagit initiativ till att införa B-finska för att a) stöda dem med svaga grunder för att få en nystart och/eller att kunna fortsätta sina språkstudier från den nivå de i praktiken befinner sig på (ett slags kompetenstänkande), b) kunna behålla kravnivån på undervisningen i finska i enlighet med det som bestäms i läroplanen. Om vi avviker från kraven för att flera och flera studerande inte klarar av dem (trots att de har bevis för att de borde göra det, dvs. fått avgångsbetyg med godkänt vitsord i A-lärokursen), följer vi inte vår läroplan och de studerande får inte den utbildning de har rätt till."

"Vi erbjuder huvudsakligen Fi och mofi, pga lågt intresse och lärarresurs är B-nivåerna utmanande att erbjuda."

Vilka lärokurser finns det beredskap och resurser att förverkliga?

Rektorerna i 40 procent av gymnasierna anser att det alltid finns tillräckligt med resurser att tillgodose alla önskemål om och behov av lärokurser, medan vart tredje gymnasium inte kan erbjuda det som efterfrågas och skulle behövas. Främst är det gymnasierna i Egentliga Finland och på språköarna som uppger att de inte lyckas erbjuda de lärokurser som efterfrågas, men också i Nyland är andelen gymnasier som inte kan erbjuda det som efterfrågas 36 procent.

DIAGRAM 20: HAR GYMNASIET RESURSER OCH MÖJLIGHETER ATT ERBJUDA DE LÄROKURSER (A-FINSKA OCH MOFI, B1-, B3-FINSKA) SOM EFTERFRÅGAS?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

I första hand är det bristande tim- eller lärarresurser som leder till utmaningar med att erbjuda B1- och B3-lärokurserna i gymnasierna utöver lärokurserna i A-finska. Några gymnasier nämner att man har valt att förverkliga B1-finska, men att det i stället har lett till utmaningar med att förverkliga mofi. I diskussioner med studiehandledarna bekräftades den här bilden, det vill säga att det oftast är möjligt att erbjuda två olika lärokurser i kommunerna, men att det på grund av resursbrist blir för utmanande att erbjuda tre olika lärokurser.

Det finns en beredskap för B1-finska i över hälften av gymnasierna. De gymnasier som uppger att de har beredskap att erbjuda B1-lärokurs i finska har en lokal läroplan för lärokursen, men det betyder inte nödvändigtvis att det finns resurser att erbjuda undervisningen i praktiken. Svaren ger en bild av att det är relativt vanligt att B1-finska inte kan förverkligas (18 %), trots att det finns både ett behov och önskemål i kommunen. Om antalet studerande som önskar studera B1-finska är för litet för en egen grupp eller det inte finns resurser för en egen undervisningsgrupp har gymnasierna bland annat löst det genom att integrera undervisningen i B1-finskan med gruppen i A-finska eller genom att samarbeta med andra gymnasier. Vid behov minimeras resurserna genom att erbjuda endast de obligatoriska modulerna.

"Tidigare hade vi undervisning på bara A1-nivå, men pga önskemål och större behov startade vi även en grupp på B1-nivå. Inför framtiden behöver vi kanske undervisa även på B3-nivå om vi får studerande med utländsk bakgrund. Egentligen borde vi även erbjuda modersmålsinriktad finska, men pga ekonomiska resurser har vi inte möjlighet till det."

De allra flesta gymnasierna uppger att det inte finns någon beredskap för B3-lärokursen i finska, eftersom det inte finns något behov för tillfället (76 %). Flera av de här gymnasierna har i de fria kommentarerna ändå påpekat att det här är läget just nu, men att situationen i framtiden med stor sannolikhet kommer att vara en helt annan. I samtalen med studiehandledarna framkom också att behovet av att befria studerande från finskan i vissa fall blir aktuellt just på grund av att det befintliga utbudet på lärokurser inte är ändamålsenligt med hänsyn till exempelvis studerande

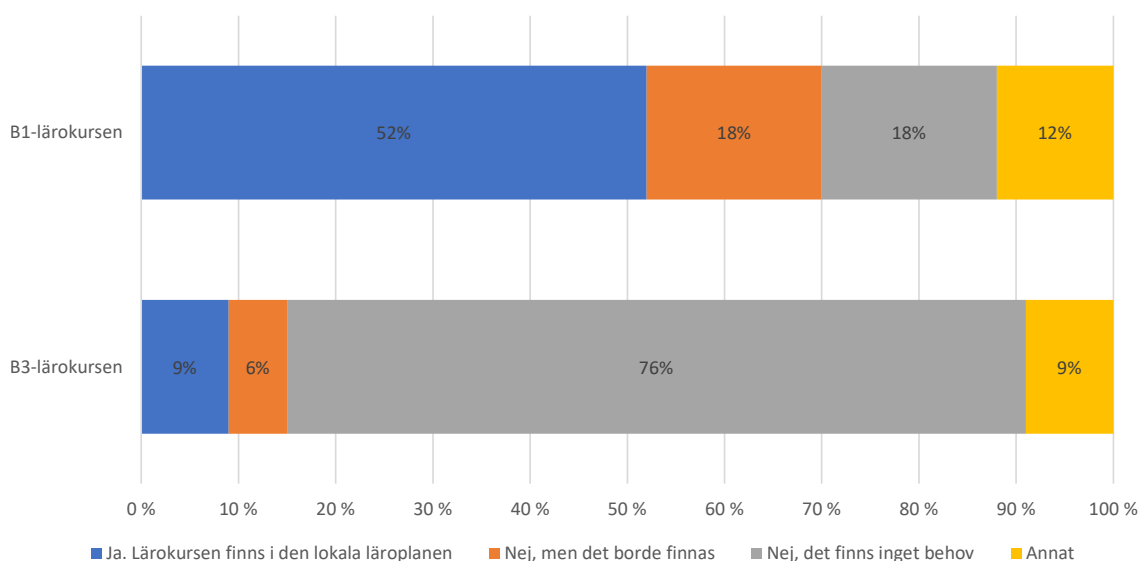
som kommit till Finland i ett sent skede. Frågan om befrielse från finskan blir aktuell speciellt då utmaningarna med att lära sig undervisningsspråket svenska, samtidigt med att i övrigt klara av studierna, känns för stora.

"B1-finskan är integrerad med A-finskan då det inte finns en möjlighet att läsa medellång finska på Gnet."

"Nej Det finns inte resurser för B1-finska med endast få intresserade och inte lärare heller. Det finns knappt lärare för mofi/nyfi-grupperna heller. Vi har ytterst sällan haft någon med behov av B3-finska."

"Inte ännu men kan komma om studerandeantalet med utländsk bakgrund växer."

DIAGRAM 21: HAR NI BEREDSKAP ATT ERBJUDA B1- OCH B3-LÄROKURSEN I FINSKA I GYMNASIET?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

De stora utmaningarna med tillgången på behöriga finklärare och vikarier i finska kommenteras av nästan hälften av rektorerna. Tydligast uppstår en brist på finklärare i det skedet när man ser ett behov av att undervisa finska på tre olika nivåer som A-finska, mofi och B1-finska eller när det finns behov av delade grupper exempelvis i mofi. Särskilt stora är utmaningarna på grund av begränsade resurser i de små gymnasierna.

"Minskade resurser gör att grupperna inte kan delas i lika stor omfattning som förut."

"Resursen, att få den att räcka till. Dessutom är det svårt att på förhand veta hur många studerande som kommer att behöva B1-lärokursen. Vanligtvis är grupperna väldigt små, och har liten inverkan på gruppstorleken i A-finska, vilket betyder att det går åt rätt så mycket resurser för att kunna upprätthålla undervisningen i B-finska."

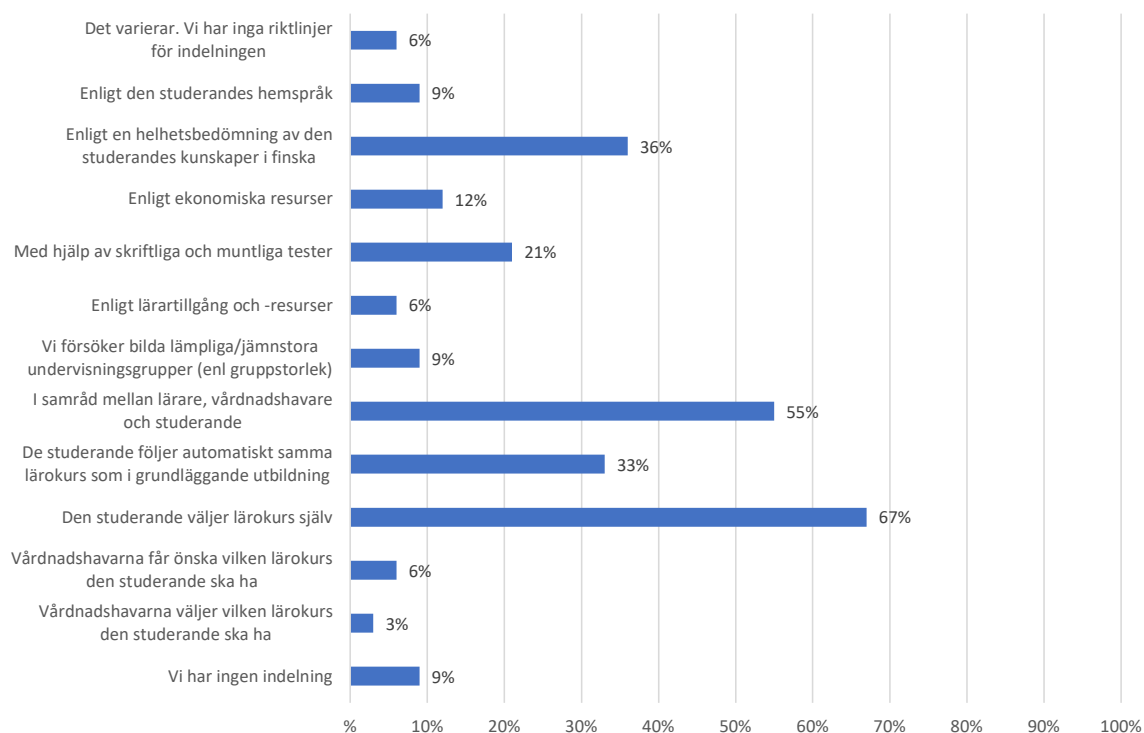
"I ett mindre gymnasium i huvudstadsregionen har vi möjlighet att endast erbjuda den långa lärokursen i finska, B1-finska har vi inte möjligheter att anordna på grund av ekonomiska orsaker samt även på grund av att vi endast har en finklärare i personalen."

Indelning enligt lärokurser i finska

De vanligaste tillvägagångssätten i gymnasierna när de studerande delas in enligt olika lärokurser i finska vid studiernas början är: att den studerande får välja själv (22 gymnasier), att indelningen sker i samråd mellan lärare, vårdnadshavare och studerande (18 gymnasier) eller enligt en helhetsbedömning av den studerandes kunskaper i finska (12 gymnasier). I vart tredje gymnasium har man gått in för att de studerande automatiskt följer samma lärokurs som i den grundläggande utbildningen. En förutsättning för att det här ska vara möjligt är naturligtvis att samma lärokurser erbjuds även i gymnasiet. Svaren visar att indelningen ofta sker som en kombination av olika praxis och tillvägagångssätt och rektorerna har kunnat uppge flera alternativ i enkäten.

"Inför hösten 2024 går vi in för att alla studerande följer den språkstig de påbörjat i grundskolan. Efter prövning kan man berättigas möjlighet att byta läroplan t.ex. om man haft individuell läroplan i finska i grundstadiet kan man få tillstånd att byta till B-finska."

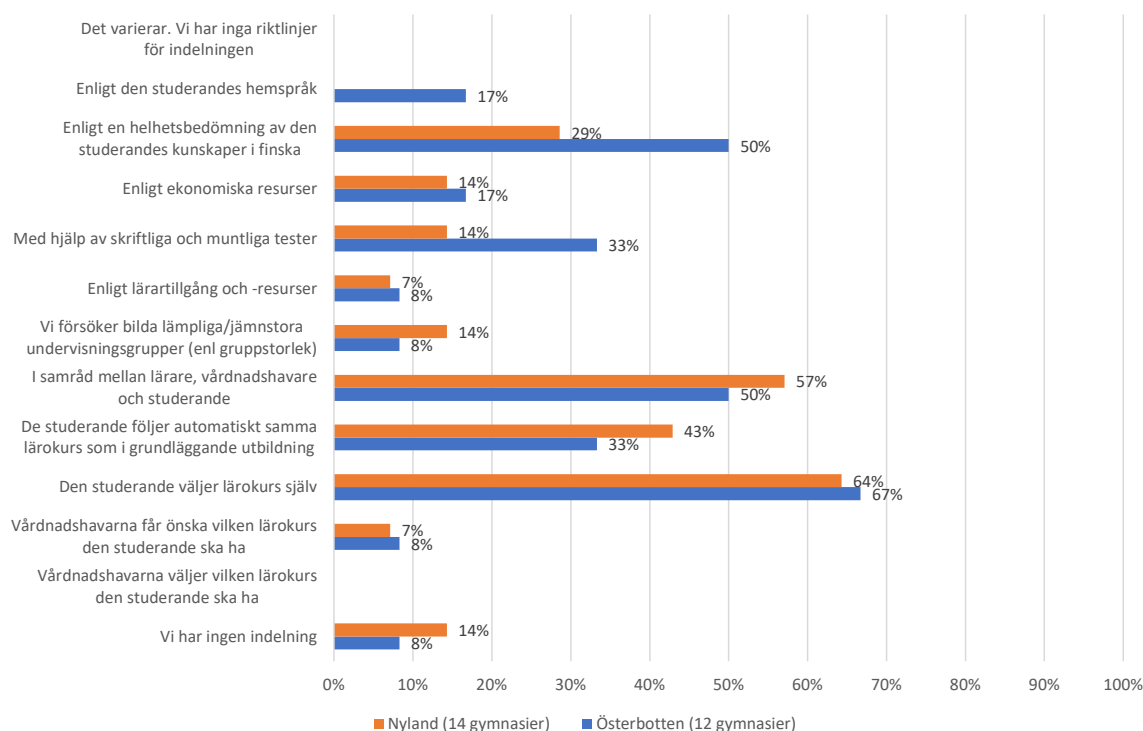
DIAGRAM 22: HUR DELAR NI IN DE STUDERANDE ENLIGT LÄROKURSERNA I FINSKA?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Gemensamt för gymnasierna i Österbotten och Nyland är att de alla uppger att de har riktlinjer för hur de delar in studerande enligt lärokurs i finska. I båda regionerna ses det också som uteslutet att vårdnadshavarna kan välja vilken lärokurs i finska som de studerande ska läsa i gymnasiet. I Österbotten betonas en helhetsbedömning av kunskaperna i finska i något större utsträckning (50 %) och man stödjer sig mera på skriftliga och muntliga tester av de studerande (33 %). Indelningen sker också i någon mån utgående från de studerandes hemspråk i gymnasierna i Österbotten, vilket enligt enkäten inte alls förekommer i de nyländska gymnasierna. I Nyland följer man oftare automatiskt en indelning enligt samma lärokurs som i den grundläggande utbildningen (43 %). Ett gymnasium i Österbotten och två gymnasier i Nyland uppger att de inte har någon indelning i olika lärokurser. Jämförelsen omfattar 26 av de totalt 33 gymnasierna som deltog i enkäten.

DIAGRAM 23: GRUNDEN FÖR INDELNING AV DE STUDERANDE ENLIGT LÄROKURS I FINSKA ENLIGT REKTORERNA I NYLAND OCH ÖSTERBOTTEN.

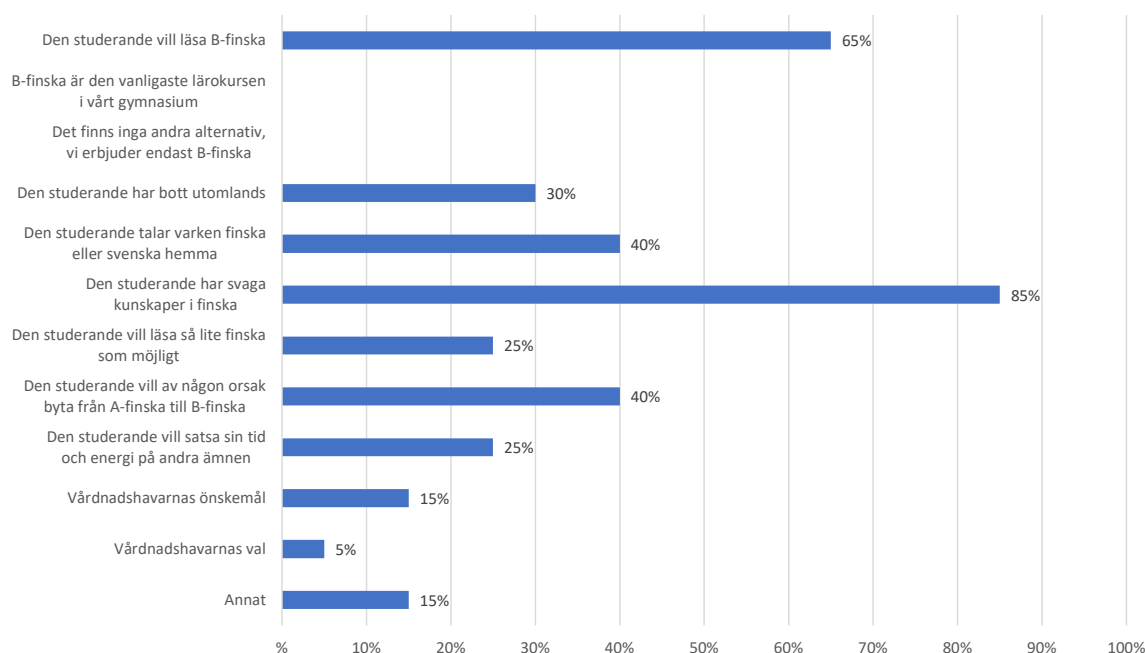

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Faktorer som inverkar på om studerande läser B1-finska

Fler än hälften av gymnasierna erbjuder B1-finska som ett alternativ för de studerande, men inget gymnasium uppger att B1-lärokursen är den enda som erbjuds eller att det är den vanligaste lärokursen. De svaga kunskaperna i finska och en uttalad vilja att läsa B-finska är de vanligaste orsakerna till att de studerande läser B1-finska. Åtta gymnasier uppger att de studerande av olika orsaker gärna byter från A-finska till B1-finska och i lika många gymnasier ser man att studerandes hemspråk har en inverkan, eftersom studeranden varken talar finska eller svenska hemma. Flera olika faktorer kan påverka beslutet och rektorerna kunde därför uppge flera alternativ som svar i enkäten. I diagrammet ingår de 20 gymnasier som erbjuder B1-finska.

DIAGRAM 24: VILKA AV FÖLJANDE FAKTORER INVERKAR PÅ OM STUDERANDE LÄSER B1-FINSKA?

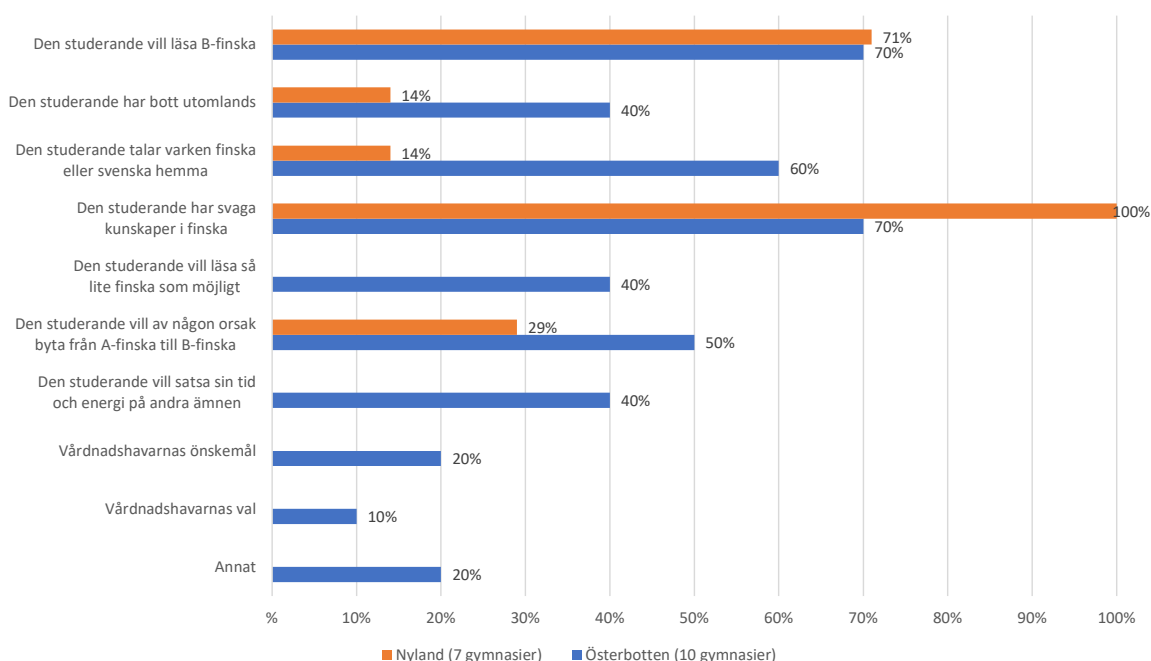

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Att de studerande läser B1-finska i gymnasiet, men också att examinanderna avlägger den medellånga finskan i studentexamen, är vanligare i Österbotten än i de andra regionerna (se Del I). De relativt stora regionala skillnaderna framkommer tydligt i rektorernas svar. Att den studerande talar varken svenska eller finska hemma, har bott utomlands och att hen av någon orsak vill byta från A-finska till B1-finska är faktorer som har en större inverkan på om de studerande läser B1-finska enligt rektorerna i Österbotten än enligt rektorerna i Nyland. Också vårdnadshavarnas inflytande verkar vara något större i Österbotten än i Nyland.

I Nyland lyfter alla rektorer fram de svaga kunskaperna i finska som en orsak till att de studerande läser medellång finska. Det finns också ett flertal svar som tyder på att valet av B1-finska inte enbart baserar sig på nivån av finskakunskaperna. Att de studerande vill läsa så lite finska som möjligt och/eller satsa sin energi på annat är exempel som lyfts fram i Österbotten. Inte heller i de svar som hänvisar till att det är den studerande som vill läsa B1-finska och/eller byta från A-finska till B1-finska behöver det finnas någon direkt koppling till den studerandes egentliga finskakunskaper. Den regionala jämförelsen i följande diagram omfattar de gymnasier i Österbotten (10 gymnasier) och Nyland (7 gymnasier) som erbjuder undervisning i B1-finska.

DIAGRAM 25: FÖLJANDE FAKTORER INVERKAR PÅ OM STUDERANDE LÄSER B1-FINSKA ENLIGT REKTORERNA I NYLAND OCH ÖSTERBOTTEN.

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

I flera av de öppna svaren betonas utmaningarna med B1-finska och med att finska inte hörs naturligt i regionen. Kombinationen av studerande med invandrarbakgrund och en mycket svenskspråkig omgivning är utmanande på många sätt. Ett annat återkommande tema är gruppstorlekarna och svårigheterna med att förutse hur många studerande som kommer att läsa finska enligt B1-lärokursen.

"Vi har konstaterat att det var ett växande antal studerande som ville studera eller byta till B-nivå på grund av orsaker som inte berodde på färdighetsnivå. Därför gick vi in för att följa språkstigen så som den är ursprungligen tänkt och endast vid provning frånga den."

"Även de som läser B-finska är väldigt svaga och nivån i gruppen varierar eftersom det kan finnas sådana som kommit med vitsordet 8-9 som byter till B-finska och sådana som kommer med vitsordet 6-7 från högstadiet."

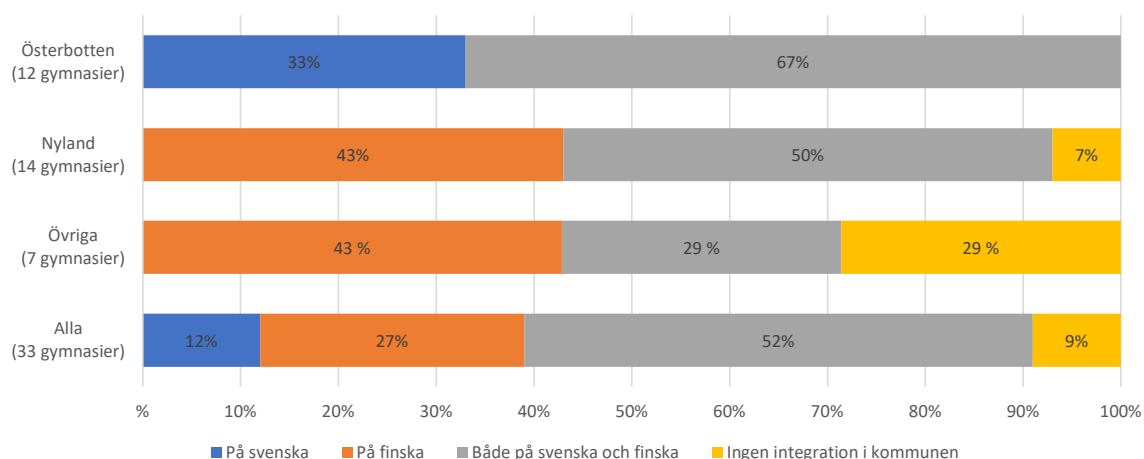
"Många från regionen har svaga kunskaper i finska när de kommer till gymnasiet. Man har inte kunnat ta till sig undervisningen på grundutbildningen. Problemet är finskan inte hörs naturligt i omgivningen. Engelskan går bra men finskan är som ett främmande språk för många av våra ungdomar – ingen koppling till t.ex. engelskan osv."

Integration av studerande med annan språklig och kulturell bakgrund

I de kommuner som ordnar gymnasieutbildning på svenska är det enligt svaren i enkäten vanligast att integrationen av studerande med en annan språklig och kulturell bakgrund sker både på svenska och på finska. Över hälften av gymnasierna uppger att det är så. Vart fjärde gymnasium uppger att integrationen för tillfället sker på finska, samtidigt som det i knappt hälften av dessa förekommer en diskussion om att integrationen också borde ske på svenska. Integrationen sker helt på svenska i den egna kommunen enligt 12 procent av svaren.

Av svaren framkommer en tydlig skillnad mellan integrationsspråken i Nyland och Österbotten och därmed också skillnader i utmaningarna med att erbjuda de lärokurser som efterfrågas och behövs. Österbotten är, enligt enkäten, den enda regionen som har kommuner där integrationen av studerande sker endast på svenska. Inte i någon av de österbottniska kommunerna sker integrationen bara på finska, utan den berör helt eller delvis de svenska utbildningsanordnarna. Alla gymnasier i Österbotten uppger dessutom att det finns integration av studerande med annan språklig och kulturell bakgrund i kommunen. Kontrasten är stor till situationen i Nyland där till och med 43 procent av gymnasierna uppger att integrationen sker endast på finska och det därtill finns kommuner som inte har någon integration alls enligt svaren.

DIAGRAM 26: PÅ VILKET SPRÅK SKER INTEGRATIONEN AV STUDERANDE MED ANNAN SPRÅKLIG OCH KULTURELL BAKGRUND I KOMMUNEN?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Fastän integrationen för tillfället till stor del sker på finska och det också i framtiden kommer att vara det vanligaste integrationsspråket i många kommuner, ser en del av rektorerna ett behov av att förbereda sig för att en större andel av de studerande kommer att integreras på svenska. Det här inverkar naturligtvis, förutom på undervisningen i svenska som andraspråk, även på undervisningen i B1- och B3-lärokursen i finska.

"Vi har säkert ett större antal studerande i framtiden som har varken svenska eller finska som modersmål. De här kommer säkert att frambringa en del utmaningar i finska-undervisningen."

"Det kan hända att antalet elever som har behov av B1- eller B3-finska kommer att öka i framtiden."

Integrationen av studerande i de svenskspråkiga gymnasierna har sina egna utmaningar när det gäller behovet av och efterfrågan på lärokurser i finska, eftersom majoriteten av de studerande följer A1-lärokursen i finska från årskurs 1 och därför har kommit långt i sina studier i finska när de studerar i gymnasiet. Utmaningarna med undervisningen i finska är redan i sig stora för många studerande med invandrarbakgrund, och i kombination med att finska inte alltid hörs naturligt i närmiljön blir utmaningarna mycket stora.

Diskussionen med studiehandledarna handlade till en del om lärokursen i B3-finska och de utmaningar som finns med studerande som kommit till Finland i ett sent skede. Vanligtvis försöker gymnasierna ordna så att de studerande får undervisning i finska via nät- eller distansstudier eller i samarbete med exempelvis Arbis, eftersom det är utmanande att hitta resurser för några få

studerande i B3-finska. I de fall när man inte har hittat andra fungerande lösningar och om nät- eller distansstudierna har visat sig alltför utmanande för den studerande så har man, som en sista utväg, också befriat studeranden från undervisningen i finska i en del gymnasier.

Provet i finska i studentexamen

Vad inverkar på examinandens beslut om provet i finska?

Svaren i enkäten visar att det är många olika faktorer som inverkar på om, för det första, examinanden avlägger eller inte avlägger provet i finska i studentexamen och, för det andra, vilket prov som examinanden väljer att avlägga i sådana fall: provet baserat på lång lärokurs och/eller på medellång lärokurs eller provet i finska som modersmål.

Rektorerna lyfter fram följande faktorer som inverkar på besluten:

- hur framgångsrik den studerande har varit i studierna,
- den självupplevda kunskapsnivån,
- antagningen och poänggränserna till fortsatta studier,
- vad lärarna rekommenderar,
- examinandens hemspråk,
- personliga intressen och studiemotivationen,
- framtidsplanerna och det upplevda behovet av finska i framtiden,
- examen som helhet; har examinanden andra ämnen som hen prioriterar framför finskan, samt
- examensstrukturen och koordinering av tidtabeller för studier och provtillfällen.

"Majoriteten vill nu skriva B-finska för att få ett högre vitsord fast de läst A-finska. De vill inte ha ett svagt vitsord i A-finska provet som upplevs som svårt och omöjligt att skriva Laudatur även om du är tvåspråkig."

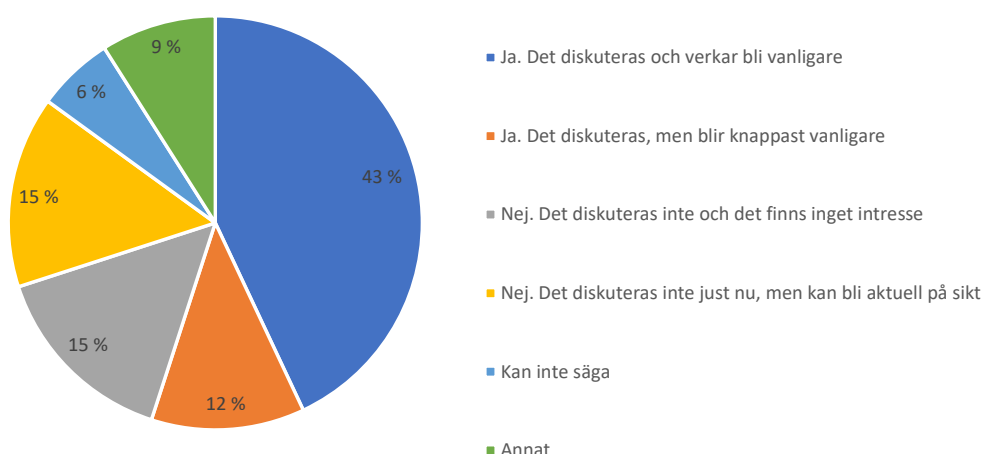
"Antagningen till tredje stadiet sporrar inte till studier i finska eller till att skriva finska i studentexamen. Avskaffandet av det obligatoriska provet i finska visar sina konsekvenser."

"Finskakunskaperna blir sämre från år till år. De som skriver A-finska i vårt gymnasium är få idag. Många läser på A-nivå men skriver på medellång nivå. Vi har i många år haft endast A-finska i vårt gymnasium. Detta gjorde att vi hade flera som skrev finska på någon nivå. Att skriva finska i studenten idag är ingen självklarhet. På sikt tycker jag att antalet studerande som väljer bort finskan i studenten har ökat."

"Deras studiemotivation för ämnet avgör om de skriver studentprovet, den självupplevda kunskapsnivån avgör nivå."

I nuläget är det möjligt för examinanderna att avlägga både provet i lång och i medellång finska som en del av studentexamen. Enligt den nuvarande examensstrukturen kan prov i samma ämne men på flera nivåer ingå i examen och båda proven antecknas på examensbetyget. Mer än hälften av rektorerna ser att det i gymnasierna finns en diskussion om, och delvis även ett intresse av, att samtidigt skriva både den långa och medellånga finskan som en del av examen, medan 30 procent av rektorerna svarar att det här alternativet inte diskuteras just nu.

DIAGRAM 27: DISKUTERAS MÖJLIGHETEN ATT AVLÄGGA FLERA PROV PÅ OLIKA NIVÅER SOM ETT LOCKANDE ALTERNATIV BLAND STUDERANDE I DITT GYMNASIUM?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Rektorerna tillfrågades om vilka förändringar de kan se i de studerandes val av prov i studentexamen och den absolut vanligaste trenden är enligt rektorerna att examinanderna numera allt oftare skriver provet i medellång finska. Förutom de som faktiskt läser B1-finska och även skriver provet i medellång finska så skriver också de som har läst A-finska allt oftare provet i medellång finska. Allt flera studerande skriver först provet i lång finska och om de anser att det inte gått tillräckligt bra och de inte fått ett tillräckligt bra vitsord skriver de därtill provet i medellång finska. Den nya examensstrukturen verkar leda till att också allt flera tvåspråkiga examinander avlägger den medellånga finskan i studentexamen.

"De flesta skriver finska för att de tycker att det är viktigt. Många skriver nuförtiden både lång och medellång finska."

"Det att de får skriva två nivåer i studentexamen leder till att även MOFI-studerande väljer i högre grad att skriva medellång i finska ifall de inte uppnått ett L i lång finska."

"T.o.m. tvåspråkiga har gått över till att skriva B-finska i studentexamen för att säkerställa ett gott vitsord."

De examinander som avlägger provet i lång finska är främst tvåspråkiga studerande som läst mofi under sin gymnasietid eller examinander med starkare kunskaper i A-lärokursen i finska. Utöver att det har blivit vanligare att avlägga provet i medellång finska, eller både det långa och medellånga provet, lyfter rektorerna även fram att det blir allt vanligare att inte skriva finska alls samt att det numera också tidvis finns efterfrågan på att skriva provet i finska som modersmål. Att skriva provet i finska som modersmål innebär ändå en del utmaningar med tidtabeller och andra praktiska arrangemang. I samtal med studiehandledare lyftes också fram att studerande borde erbjudas möjlighet att förbereda sig på ett annat sätt för att kunna avlägga finska som modersmål på ett optimalt sätt.

"S.g.s. alla våra studerande avlägger provet i finska. Det är främst de som läst A-finska och som har svagare kunskaper som väljer att skriva det medellånga provet. Oftast efter att först ha prövat på A-lärokursens prov."

"Tvåspråkiga skriver A-finska som regel. Av de som studerat A- eller B-finska skriver ca hälften B-finska i studentexamen. Endast ett fåtal skriver inte alls."

"Antalet studerande som läser A-finska & Mofi men skriver B-finska i studenten. Det är en märkvärdig utveckling som systemet möjliggör."

"Alla som läst långt språk skriver långt prov, de som läst medellång lärokurs skriver både långt och medellångt prov."

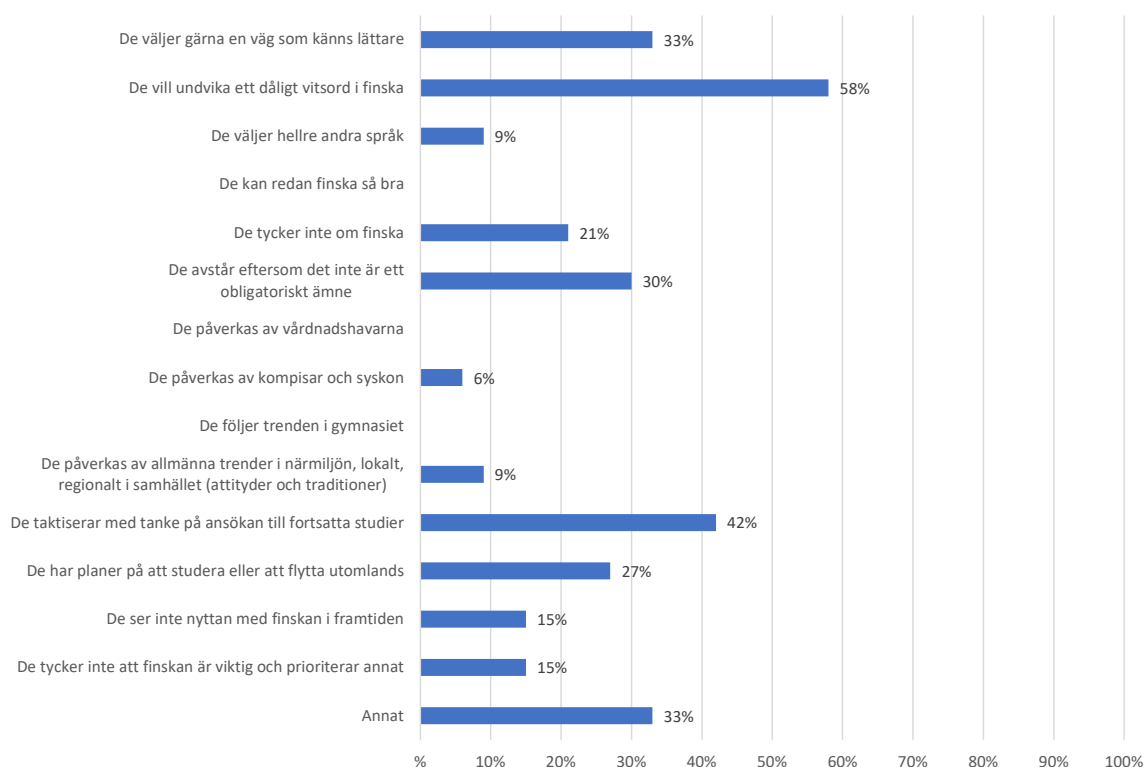
Att avstå från att avlägga provet i finska

Enligt statistiken från Studentexamensnämnden (se Del I) har det blivit vanligare, speciellt i en del regioner och gymnasier, att inte avlägga något prov i finska alls i studentexamen. Det här är också något som rektorerna har noterat enligt svaren i enkäten. Det finns en mängd olika anledningar till att examinanderna avstår från att avlägga provet i finska i studentexamen och rektorerna ombads nämna de tre vanligaste orsakerna.

Den vanligaste orsaken (19/33 rektorer) till att avstå från att skriva finska är, enligt rektorernas uppfattning, att examinanderna vill undvika ett dåligt vitsord i finska – de har en känsla av att de inte kan finska tillräckligt bra och de är delvis till och med rädda för att bli underkända. Andra orsaker som enligt rektorerna är relativt vanliga är att examinanderna taktiserar med tanke på ansökan till kommande studier (14/33) och att de väljer en väg som för stunden känns lättare (11/33). Rektorernas svar ska samtidigt ses i ljuset av att det är belagt i utvärderingar som gjorts av NCU att språkkunskaperna i finska de facto över lag har försämrats (se Del I).

Bakom trenden att inte avlägga provet i finska tycks framför allt en kombination av en försvagad tilltro till de egna språkkunskaperna och höga krav (både inre och yttre) på goda vitsord ligga. Examinanden väljer att avlägga andra ämnen som hen är starkare i och som det finns större möjligheter att få ett bättre vitsord i. Ett exempel är att examinanden väljer att skriva provet i lång engelska i stället, ofta med motiveringen att målet är att studera eller flytta utomlands eller att hen av andra orsaker inte ser den konkreta nyttan med finskan. Att söka sig till Sverige för fortsatta studier är en lösning som ibland känns lockande för de studerande och det här kom också fram i samtalen med studiehandledarna. Vanliga orsaker till att de studerande vill söka sig till Sverige är dels att de redan har utmaningar med finskan i gymnasiet, dels att de inte orkar kämpa vidare med tanke på kraven på kunskaper i finska inom kommande studier och arbetsliv.

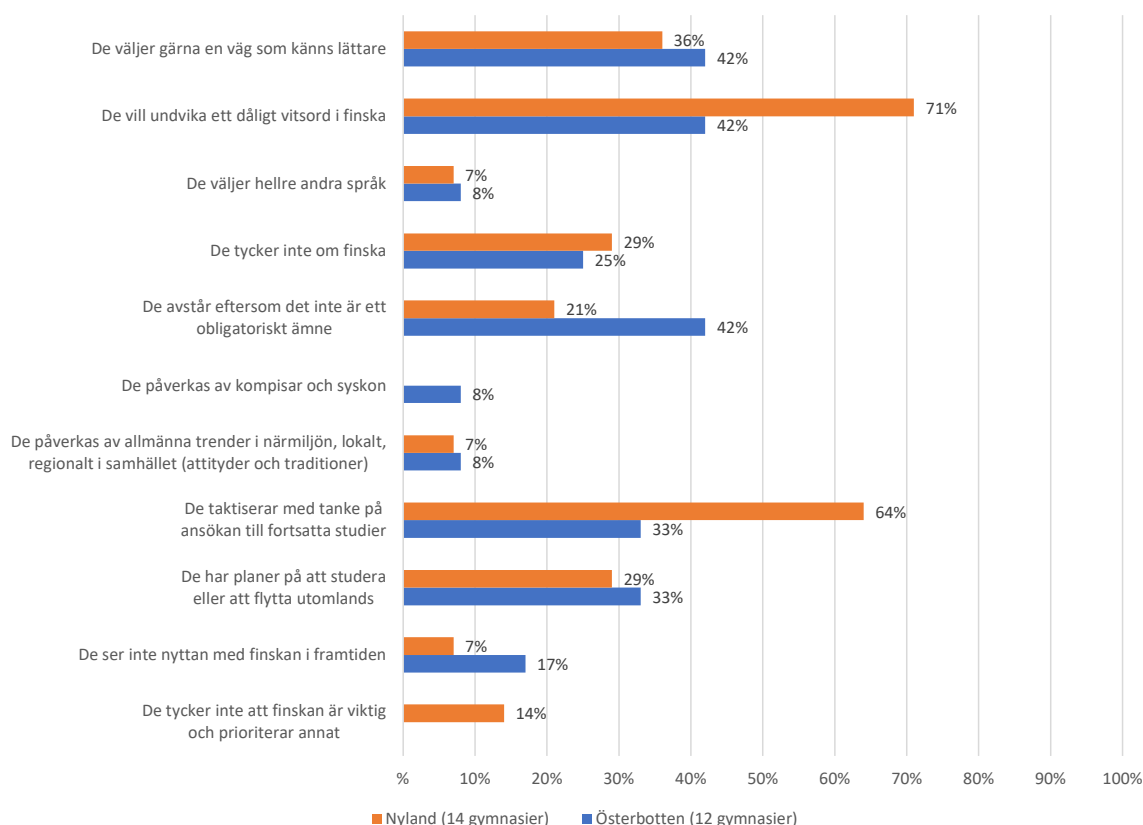
DIAGRAM 28: VILKA ÄR DE VANLIGASTE ORSAKARNA TILL ATT EXAMINANDERNA AVSTÅR FRÅN ATT SKRIVA FINSKA?

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Att examinanden försöker undvika ett dåligt vitsord i finska samt taktiserar med tanke på ansökan till fortsatta studier är fenomen som verkar vara betydligt vanligare i Nyland än i Österbotten, liksom att hen prioriterar andra ämnen eftersom finskan inte känns viktig. I Österbotten är det å andra sidan vanligare att avstå eftersom finskan inte är ett obligatoriskt ämne, på grund av kompisars och syskons inflytande eller på grund av att examinanden har svårt att se nyttan med finskan i framtiden. I den regionala jämförelsen i följande diagram ingår de gymnasier som deltog i enkäten i Österbotten och Nyland, som är de regioner som har flest gymnasier med svensk utbildning. Jämförelsen omfattar 26 av de totalt 33 gymnasierna som svarade på enkäten.

DIAGRAM 29: DE VANLIGASTE ORSAKARNA TILL ATT EXAMINANDERNA AVSTÅR FRÅN ATT SKRIVA FINSKA ENLIGT REKTORERNA I NYLAND OCH ÖSTERBOTTEN.

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Utveckling av undervisningen i finska

Hälften av rektorerna anser att mera tryckta och ändamålsenliga läromedel för undervisningen i finska är ett centralt behov i gymnasierna. I de öppna svaren i enkäten framkommer att läromedelsbehovet upplevs som stort och påtagligt både i mofi och i B1-finska – dels finns det brist på mångsidigt och inspirerande material, dels finns det behov av läromedel eller material som kan användas för att repetera inför studentskrivningarna eller inför studier på tredje stadiet. Nästan lika många rektorer lyfter fram behovet av fortbildning för finklärarna som en viktig hörnsten i undervisningen. Lärarnas stora betydelse för undervisningen och vikten av att flera skulle studera till finklärare betonas också i kommentarerna. Rektorerna kunde välja ett eller flera av de 15 alternativa utvecklingsbehov som nämndes eller uppges ett eget alternativ.

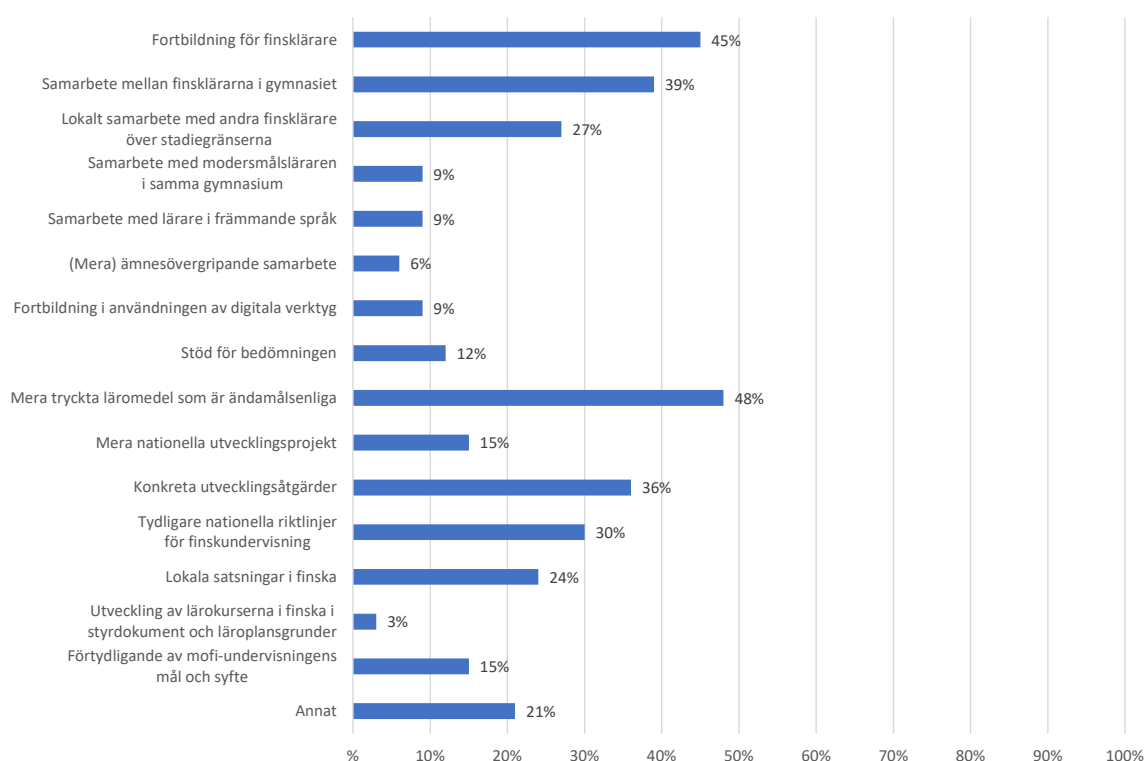
Ett ökat samarbete mellan finklärarna i gymnasiet, konkreta utvecklingsåtgärder samt tydligare nationella riktlinjer för finskundervisningen är andra viktiga utvecklingsbehov som lyfts fram av omkring en tredjedel av rektorerna (30–39 %). Rektorerna betonar också betydelsen av lokala satsningar i finska (24 %) och det lokala samarbetet mellan finklärare över stadiegränserna (27 %), medan andra samarbeten inom kollegiet inte anses lika viktiga för utvecklingen av undervisningen i finska. Finklärarnas samarbete med modersmålslärnarna lyfts fram av bara tre rektorer och likaså samarbetet med lärarna i främmande språk, medan ett ämnesövergripande samarbete betonas av bara två rektorer.

"[...] Konkreta utvecklingsåtgärder. Det skulle behövas krafttag nu för kunskaperna och färdigheterna i finska språket försämrats nu snabbt hos dessa studerande. Det skulle också vara av yttersta vikt att studentexamen så fort som möjligt skulle få en muntlig del så att de kommunikativa färdigheterna skulle få större plats i den dagliga undervisningen. [...]"

"[...] Lokala satsningar i finska. De gymnasier som finns i kommuner med stor svenskspråkig majoritet borde få hjälp med att främja finskundervisningen lokalt. Studerande i dessa gymnasier har stora utmaningar då det gäller att klara sig på finska i det finska samhället. [...]"

Fem rektorer lyfter uttryckligen fram behovet av att förtydliga mofi-undervisningens mål och syfte. I kommentarer betonas vidare att det här inte endast är ett behov som gäller mofi-undervisningen, utan att det också inom B1-finska finns behov av klara riktlinjer för vem lärokursen riktar sig till. I det insamlade materialet framkommer i viss mån en tydlig frustration över hur vanligt det numera är att de studerande byter mellan olika lärokurser i finska och att det kan uppfattas som ganska lättvindiga beslut, som eventuellt kunde motverkas med tydligare riktlinjer.

DIAGRAM 30: VAD BEHÖVS ENLIGT DIG MEST INOM FINSKUNDERVISNINGEN?

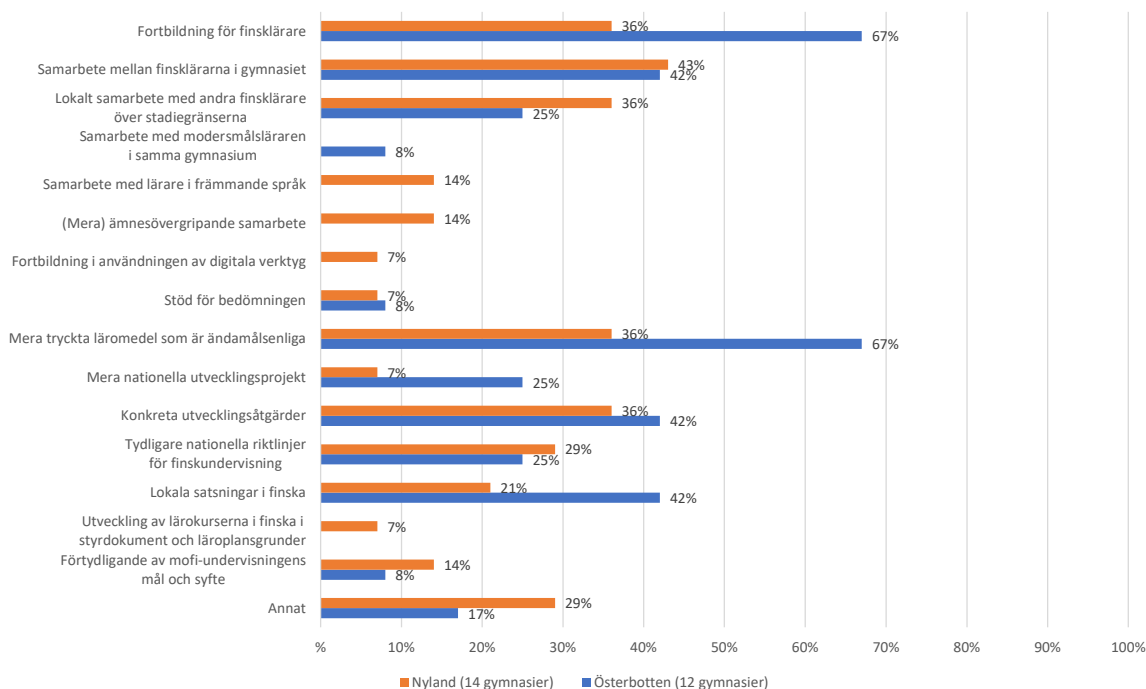
Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Det är framför allt i Österbotten som rektorerna betonar behovet av läromedel och fortbildning för finsslärarna. I regionen ser rektorerna också ett större behov av dels nationella utvecklingsprojekt, dels lokala satsningar. Rektorerna i Nyland ser ett behov av andra former av samarbeten än rektorerna i Österbotten; som att finsslärarna samarbetar med lärarna i främmande språk, ett ämnesövergripande samarbete och också i högre utsträckning ett lokalt samarbete med finsslärare över stadiegränserna.

De stora regionala skillnaderna som framkommer i diagrammet visar på de helt olika verksamhetsmiljöerna som gymnasierna verkar i, men också på de stora skillnaderna i gymnasiernas

verksamhetskultur och studerandes språkbakgrund. Gemensamma, nationella strategier för och satsningar på finskundervisningen som är till gagn för alla gymnasier är sammantaget utmanande att hitta. Den regionala jämförelsen i följande diagram omfattar de gymnasier som deltog i enkäten i Österbotten (12 gymnasier) och Nyland (14 gymnasier). Jämförelsen omfattar 26 av de totalt 33 gymnasierna som deltog i enkäten.

DIAGRAM 31: DE STÖRSTA BEHOVEN INOM FINSKUNDERVISNINGEN ENLIGT REKTORERNA I NYLAND OCH ÖSTERBOTTEN.

Källa: Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen 2024. Utbildningsstyrelsen.

Det finns en samsyn hos rektorerna och studiehandledarna om att åtgärder borde vidtas med tanke på att främja övergången från gymnasiet till studier på tredje stadiet, men också med tanke på de studerandes behov av att kunna finska i det kommande arbetslivet. Samtidigt som en kontinuerlig lärlästig och de kommunikativa färdigheterna betonas finns det tydliga förhoppningar om och en tro på ett ökat samarbete mellan gymnasierna och högskolorna. I samtalen med studiehandledarna betonades behovet av att utveckla undervisningen i finska så att de studerandes kunskaper i finska stärks, med sikte på fortsatta studier och kommande arbetsliv. Det här är det övergripande syftet med att utveckla och satsa på undervisningen i finska. En utveckling av undervisningen måste ske för att stärka de studerandes tilltro till de egna färdigheterna och därigenom deras delaktighet i samhället.

"Satsa mer på undervisningen i den grundläggande utbildningen, speciellt i de lägre klasserna för att få en stadig grund med tanke på fortsatta studier på andra och tredje stadiet."

"Undervisningen tenderar fortfarande att vara väldigt teoretisk och borde kanske vara mera praktiskt inriktad."

"Motiverande undervisning med sikte på studier och framtida arbetsliv. Mera kontakter på lokalplanet där man får en bild av att finskan är viktig."

DEL III VILKA SLUTSATSER KAN VI DRA?

Sammanfattande analys

Rektorernas och studiehandledarnas svar och kommentarer ger en fördjupad bild av hur finskundervisningen ser ut, vilka utmaningarna är och vilka utvecklingsbehov det finns i de svenskspråkiga gymnasierna idag. I den här delen av rapporten sammanfattas och analyseras rektorernas och studiehandledarnas svar och kommentarer, med de åtgärds- och utvecklingsförslag som getts i tidigare rapporter som bakgrund, och med tanke på kontinuiteten i lärtigen i finska från småbarnspedagogik till grundskola och gymnasium, men även vidare till högskola och universitet.

Kontinuiteten i lärtigen

För att undervisningen i finska ska vara ändamålsenlig och stödja utvecklingen av elevernas och de studerandes kunskaper i finska är det viktigt att hela lärtigen fungerar. Förutsättningar för en kontinuerlig lärtig är dels att en ändamålsenlig lärokurs och undervisning kan erbjudas för varje enskild elev och studerande, dels att hen har möjlighet att följa den utan avbrott genom hela utbildningen.

I aktuella utredningar om språkundervisning poängteras att den lokala styrningen och språkprogrammet i kommunen ska främja kontinuiteten genom hela lärtigen. I utredningen om det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken är ett åtgärdsförslag att utvidga språkstigen på lokal nivå att omfatta även småbarnspedagogik och förskoleundervisning och stärka kontinuiteten när det gäller det andra inhemska språket i samarbete med de övriga utbildningsstadierna. (Sopanen m.fl. 2024) Inom småbarnspedagogiken har intresset för att inkludera det andra inhemska språket i verksamheten i form av språkberikad småbarnspedagogik växt under de senaste åren. (Sopanen m.fl. 2024) Vikten av att inleda studierna i finska tidigt betonas även i utredningar och rapporter, samtidigt som utvärderingar visar att undervisningen i de lägre årskurserna är central. Den tidiga starten har också i praktiken betonats i och med ändringarna i timfördelningen som tidigare lade studierna i A1-lärokursen till årskurs 1 år 2020.

För att jämna ut de regionala skillnaderna i kunskapsutvecklingen behöver exempelvis elever och studerande i de mer svenskspråkiga kommunerna, eller de som inte använder finska på fritiden, mera stöd för att lära sig finska. Då polariseringen mellan elever och studerande växer – och det finns stora skillnader mellan kommunerna – ställs allt högre krav på en systematisk utveckling av undervisningen i finska i kommunerna för att stärka utvecklingen av elevernas och de studerandes kunskaper i finska. En mera omfattande samordning och en gedigen handlingsplan på kommunnivå är avgörande för att trygga kontinuiteten under hela utbildningen. För att lokala och kommunala riktlinjer, som språkstrategier och riktlinjer för indelningen i lärokurser i finska, ska stärka lärtigen i finska genomgående och långsiktigt är det viktigt att de är tillräckligt konkreta. Tydliga riktlinjer visar på en vilja att satsa på finskan och är ett resultat av gemensamma målinriktade diskussioner, med en konkret utgångspunkt i den egna kontexten.

Ett exempel på en systematisk och kommunal satsning för att stärka kontinuiteten i lärtigen i finska är Kielistigen som har utvecklats och använts i Nykarleby sedan år 2018. Kielistigen nämndes i rektorernas svar i enkäten som ett konkret exempel på en satsning för att stärka finskan – från

småbarnspedagogiken och vidare i lärtigen. Avsikten med satsningen är att i tidig ålder skapa en positiv attityd till finska språket, stimulera den kommunikativa finskan samt ge möjligheter för enspråkiga, tvåspråkiga och flerspråkiga barn att naturligt ta till sig finskan genom vardagliga aktiviteter.

I rapporten *Det är bra att börja i tid* om undervisningen i finska i årskurserna 1–9 konstateras att en av de största utmaningarna med undervisningen i finska är att dela in eleverna enligt lärokurserna i traditionell A-finska och modersmålsinriktad finska (Nummela och Westerholm 2020). Utmaningarna avspeglar sig också i gymnasieutbildningen, eftersom de studerande oftast fortsätter med den lärokurs som de har läst i den grundläggande utbildningen.

I diskussionerna med studiehandedarna framkom att det i en del gymnasier är en absolut regel att de studerande fortsätter med samma lärokurs som de hade i årskurs 9, medan det i andra gymnasier endast är den utgångspunkt som man utgår ifrån i de fortsatta diskussionerna för att nå en optimal lösning. Även rektorerna lyfter i sina svar fram att de studerande då de inleder gymnasiestudierna automatiskt fortsätter enligt samma lärokurs i finska som i den grundläggande utbildningen, om det bara är möjligt. Det finns stora skillnader mellan kommunerna i hur man förhåller sig till att låta studerande byta lärokurs och även till att befria dem från undervisningen i finska – i en del kommuner har man tydliga riktlinjer, medan andra kommuner helt saknar sådana. Enligt det insamlade materialet finns det under vissa omständigheter motiverade skäl till befrielse från finskan, även om svaren visar att det inte är ett beslut som tas lättvindigt i de svenska gymnasierna. Befrielse från finska ses oftast som en absolut sista utväg, speciellt med tanke på hur viktig finskan upplevs ur ett minoritets- och framtidsperspektiv – att befria någon från finskan innebär ofta långtgående konsekvenser för den enskilda individen och påverkar i hög grad möjligheterna till delaktighet i samhället i ett brett perspektiv.

Det finns en ganska stor rörlighet mellan lärokurserna i finska, men rörligheten skiljer sig från kommun till kommun. Rörligheten är en följd av den stora variationen som finns i de studerandes språkbakgrund och möjliggörs av att det finns ett utbud av olika lärokurser. Då det gäller rörlighet och byte av lärokurs skiljer sig undervisningen i finska märkbart från undervisningen i det andra inhemska språket svenska inom den finskspråkiga utbildningen. I de svenska gymnasierna finns till exempel ofta ett behov av både A-finska och mofi samt därtill B1-finska, medan det i de finska gymnasierna ofta finns behov av bara B1-svenska. I de tvåspråkiga kommunerna är det viktigt att ta den här skillnaden i beaktande och att reflektera över vilka konsekvenser det har för de beslut som görs för undervisningen i det andra inhemska språket i de svenska respektive de finska gymnasierna.

Då det gäller byte av lärokurs är det vanligast med byten från mofi till den vanliga A-lärokursen och från A-lärokurs till B1-lärokurs. Också inom den grundläggande utbildningen är rörligheten mellan och byten av lärokurser märkbar och orsakerna är i många fall praktiska eller knutna till lokala omständigheter. Ofta är orsakerna ändå ganska individuella och elevspecifika, till exempel läs- och skrivsvårigheter, en önskan om ett bättre vitsord, den egna kunskapsnivån, motivationen eller inställningen till finska. (Nummela & Westerholm 2020) I gymnasiet görs byten av liknande orsaker, men de byten som sker senare under gymnasietiden har oftast en direkt koppling till vilket prov i finska som studeranden har för avsikt att avlägga i studentexamen. Enligt både rektorerna och studiehandedarna har det därtill blivit allt vanligare att studerande inte har de kunskaper som förutsätts för att fortsätta studera enligt samma lärokurs i gymnasiet som i årskurs 9.

Eftersom byten av lärokurs i finska blir allt vanligare leder det här delvis till en frustration i de svenska gymnasierna. Den växande rörligheten mellan lärokurserna i finska leder till ännu större

heterogenitet i undervisningsgrupperna och till att grupperna är i konstant förändring, vilket i sin tur leder till större pedagogiska utmaningar och större behov av exempelvis differentiering. I viss mån innebär det här en risk för att de olika lärokursernas uppdrag, mål och kravnivå blir otydligare. I rektorernas svar framkommer en oro gällande hur man ska upprätthålla nivån till exempel på undervisningen i A-finska i gymnasierna; A-finska ska vara A-finska trots att det i undervisningsgruppen kommer in studerande som "egentligen" borde läsa enligt mofilärokursen. Byten av lärokurs kan även leda till att kontinuiteten i lärtigen påverkas negativt; en del studerande tappar lusten med finska då gruppen blir för heterogen eller målen blir otydliga.

I enkäten uppgav omkring 40 procent av gymnasierektorer att det inte finns något egentligt samarbete mellan den grundläggande utbildningen och gymnasiet när det gäller undervisningen i finska. Svaren visar att det finns stora regionala skillnader i uppföljningen av hur de studerandes kunskaper i finska utvecklas under studiernas gång. En funktionell utveckling av språkfärdigheterna förutsätter förutom kontinuitet över stadiegränserna även uppföljning och stöd under studiernas gång på alla utbildningsstadier. Enligt svaren, och utifrån resultaten i tidigare utredningar, kan man konstatera att det i praktiken ofta saknas systematik och reflektion i uppföljningen och genomgången av elevernas och de studerandes kunskapsutveckling. En allmän genomgång av färdigheterna görs vanligen i samband med stadiövergångarna, och det är många gånger då som brister i färdigheterna framkommer. Ett större fokus på en mer systematisk och regelbunden uppföljning av utvecklingen av färdigheterna i finska är en utgångspunkt för en positiv kunskapsutveckling. Genom att tydliggöra uppföljningen av kunskapsutvecklingen i finska finns det bättre förutsättningar att lyfta fram de studerandes behov av differentiering i undervisningen och eventuella stödåtgärder i rätt tid och med låg tröskel. Med en mera systematisk uppföljning kunde även rörligheten och byten mellan lärokurserna eventuellt delvis åtgärdas.

Det är också centralt att synliggöra kunskapsutvecklingen för de studerande själva, så att de kan ställa upp ändamålsenliga och tydliga mål för sina studier. Ett sätt att stödja språkstudierna är att ge de studerande konkreta verktyg för att följa upp och synliggöra alla sina språkkunskaper, vilket även omfattar informellt inhämtade språkfärdigheter. Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling är ett användbart och värdefullt verktyg, som även ligger som grund för bedömningen av språkkunskaper. Andra konkreta och lämpliga verktyg för att synliggöra språkfärdigheterna och stödja utvecklingen av språkkunskaperna är den europeiska språkportföljen inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och språkprofilen inom gymnasieutbildningen. Tillsammans bildar språkportföljen och språkprofilen en helhet som på ett mångsidigt sätt stärker utvecklingen av alla språkkunskaper och kontinuiteten i lärtigen.

Ett långsiktigt språkpedagogiskt arbete över stadiegränserna är en viktig beståndsdel för att trygga kontinuiteten i finskundervisningen. Användningen av språkportföljen underlättar kontinuiteten vid övergången mellan utbildningsstadier, men även till exempel vid byte av skola. Språkportföljen har en naturlig fortsättning inom gymnasieutbildningen, i och med att varje studerande i gymnasiet ska utarbeta en personlig språkprofil som en del av studierna. (Grunderna för gymnasiet läroplan 2019) Språkprofilen är ett verktyg för självvärdering, samtidigt som utarbetandet av språkprofilen utvecklar de studerandes språkliga identitet, ger strategier för kommande språkstudier samt fördjupar den språkliga medvetenheten och flerspråkigheten, med sikte på ett kontinuerligt lärande och framtiden.

Vid sidan av de konkreta verktygen har elev- och studiehandledarna en viktig roll som stöd för studerandes val, som språkval, men också med tanke på kontinuiteten och samarbete mellan olika skolor och stadier, informationsstyrningen och för att främja språkmedvetenheten. Studiehandledarnas roll blir om möjligt ännu tydligare i slutskedet av gymnasiestudierna, när de

studerande avlägger studentexamen samtidigt som de planerar för fortsatta studier och val av yrkesbana. Studiehandledarnas roll blir då att ytterligare påminna om nyttan med färdigheter i finska för de fortsatta studierna och om att goda kunskaper är centrala i stora delar av det kommande arbetslivet.

I utredningen gällande finskan inom universitets- och högskolestudier lyfte de studerande fram att det fortsatta behovet av kunskaper i finska i ännu högre grad borde betonas inom gymnasiestudierna. (Se Del I) Den lokala eller kommunala lärstigen i finska avslutas i allmänhet i och med gymnasiestudierna och studentexamen, medan kontinuiteten i lärstigen efter studentexamen inte beaktas i nämnvärd omfattning. Det kontinuerliga lärandet bör innefatta ett längre perspektiv med fortsatta studier efter gymnasiet, men också tiden därefter.

Lönar det sig att satsa på finskan?

Det finns en stor variation då det gäller de studerandes val av prov i finska eller val att inte avlägga något prov i finska alls i studentexamen. Förutom en förändring över tid så visar rektorernas svar dels på regionala skillnader, dels på skillnader mellan gymnasierna. Majoriteten av de som har studerat enligt mofi-lärokursen avlägger fortsättningsvis ett prov i finska, och ofta avlägger de provet i lång finska. Tvåspråkiga studerande (svenska och finska) kan även avlägga provet i modersmål och litteratur på finska. Trots att majoriteten av gymnasiestuderande fortfarande inleder med att läsa lång lärokurs i finska, så väljer allt fler att avlägga det medellånga provet – eller för att gardera sig, både det långa och det medellånga provet i studentexamen. Studerande som klarar sig bra i finska kan göra ett taktiskt val av prov, medan studerande med svagare kunskaper i finska inte har samma möjlighet att välja.

Den nya examensstrukturen för studentexamen som ger examinanderna möjlighet att avlägga flera prov på olika nivåer i samma ämne inom sin examen kan bidra till att bromsa upp minskningen inom lång finska. I och med reformen vågar examinanden göra ett försök med att avlägga provet i lång finska trots att hen kan känna sig lite osäker. Om vitsordet inte är tillräckligt bra, har hen ett vitsord i medellång finska att falla tillbaka på. Redan år 2024 använde sig 8 procent av examinanderna av den här möjligheten och speciellt i Nyland verkar det här vara ett välkommet alternativ för examinanderna. Genom att avlägga båda proven kan man gardera sig och optimera antalet poäng som behövs för antagningen med betyg till universitets- och högskolestudier.

Mofi-studerandes val av prov i studentexamen är på många sätt en utmaning. Eftersom mofi-studerandena använder sig av sina möjligheter att välja och taktisera, så motsvarar inte alltid deras val av prov deras verkliga kunskaper i finska. Vilka andra prov som examinanden väljer att avlägga i studentexamen påverkar i sin tur vilket prov i finska som hen behöver eller vill avlägga. Utmaningen med mofi-studerandes val av prov har lett till att både lärare och rektorer redan länge har lyft fram behovet av ett separat prov för mofi i studentexamen. I dagens situation föreslås emellertid också en utveckling i motsatt riktning i det insamlade materialet; eftersom allt fler studerande som läst A-lärokurs eller mofi-lärokurs i finska väljer att skriva provet i medellång finska i studentexamen, skulle det vara mera ändamålsenligt med en övergång till endast ett prov i finska. Ett sådant gemensamt prov skulle bättre beskriva studerandes verkliga kunskapsnivå och en sådan lösning kunde även fungera för de främmande språken.

Poängsättningen för språk vid antagningen till universitets- och högskolestudier är en av de avgörande faktorerna som leder till att en stor del av examinanderna avlägger provet i medellång finska. Examinanden väljer ett prov på lägre nivå för att få ett bättre vitsord i stället för att kämpa med A-nivån för att nå en högre kunskapsnivå. Eftersom provet i det andra inhemska språket inte

är obligatoriskt väljer allt fler att inte avlägga provet i finska alls. En konsekvens av det här är att de studerande jobbar mindre eller inte alls med finskan och att de i stället kan satsa sin tid och energi på andra ämnen som de kommer att skriva i studentexamen.

Att examinandena har avlagt ett prov på lägre nivå i finska eller inget prov alls har en inverkan även i ett senare skede av lärstigen – lärare i finska inom universitets- och högskoleutbildning konstaterar exempelvis att kunskaperna minskar och skillnaderna i de studerandes kunskaper växer. Heterogeniteten som finns under hela lärstigen betonas ytterligare i och med valet av prov i finska i studentexamen, vilket avspeglas i de studerandes kunskaper och färdigheter vid universitet och högskolor. Den språkliga heterogeniteten är påtaglig och medför liknande utmaningar i finskundervisningen på tredje stadiet som inom övriga utbildningsstadier. (Oker-Blom 2021; Nummela & Westerholm 2020; Nummela 2024)

Tröskeln för att tala finska kan vara hög och det är inte ovanligt att unga tar till engelskan när de känner sig osäkra på sina kunskaper i finska. Även om en del av de unga har svårt med finska, så är det få som direkt uppger sig ha en negativ attityd till språket. Mera handlar det om att det är svårt att känna sig tillräcklig i ett sammanhang där många talar finska. (Stenberg-Sirén 2020; Nummela 2024). Fortsatta studier i Sverige känns allt mera lockande för de studerande, allteftersom kunskaperna i finska minskar. Att studera i Sverige känns som en lösning om de studerande inte har tilltro till sina kunskaper i finska och kan kopplas till en överrepresentation av svenskspråkiga bland dem som flyttar från Finland till Sverige för fortsatta studier. I en studie som gjorts om svenskspråkiga som flyttar till Sverige för att studera påpekas att det verkar bli vanligare att flytta också från Södra Finland, medan det tidigare varit klart vanligast att flytta från Österbotten och Åland. Enligt studien påverkar faktorer som lockande utbildningar och en vilja att bo utomlands beslutet på individnivå, men också möjligheten att studera på svenska. (Kepsu & Henriksson 2019)

Eftersom det i nuläget inte finns något direkt incitament för att avlägga prov i finska, ännu mindre provet i lång finska, varken i studentexamen eller för fortsatta studier, väger engelskan tungt. Studerande i de svenska gymnasierna väljer ofta att skriva provet i lång engelska, och då känns det inte lika motiverande att skriva provet i lång finska eller i ett annat främmande språk. För att motivera studerande, särskilt tvåspråkiga mofi-studerande, att avlägga provet i lång finska i studentexamen borde det finnas en bibehållen kontinuitet och något som sporrar och uppmuntrar utöver behoven i arbetslivet. Det här kunde till exempel vara mera tyngd för examen i långa språk då de studerande söker sig vidare till studier vid universitet och högskolor, eller att det andra inhemska språkets ställning inom olika studieprogram, och som vetenskapsspråk, skulle stärkas. Det är relevant att reflektera över vad det leder till på lång sikt för de svenskspråkiga ungdomarna om tendensen i deras val av prov i finska ytterligare förstärks, samt över vad vi nationellt och regionalt kan och borde göra för att motverka det här.

Lärokursernas roll i framtiden

För gymnasiestuderande tar mofi-stigen i princip slut i och med att studierna i finska är avklarade i gymnasiet och inom yrkesutbildningen finns inte en särskild mofi-nivå inom studierna i det andra inhemska språket. I ansökan till universitets- och högskolestudierna beaktas inte att studerande med mofi-studier under gymnasietiden uppnått en högre kunskapsnivå i finska. Inte heller det att de studerande avlagt provet i mer än ett långt språk värdesätts poängmässigt när de söker vidare till tredje stadiet.

I utredningen om finskakunskaperna hos universitets- och högskolestuderande förde många fram önskemål om ytterligare möjligheter att avlägga akademiska studier i finska vid universitet och

högskolor. Tvåspråkiga studerande, som har en stark finska, deltar vanligtvis inte i någon kurs i finska alls under högskolestudiernas gång, eftersom de i dagsläget i allmänhet avlägger de obligatoriska studierna i finska genom ett ersättande prov. Att erbjuda en möjlighet att utveckla kunskaperna i finska inom universitets- och högskolestudierna utgående från en mofi-nivå skulle vara viktigt både med tanke på motivationen och med tanke på kommande behov och krav inom arbetslivet.

Lärokursen i B1-finska erbjuds i gymnasier, eftersom det finns ett uttalat behov hos studerande med invandrarbakgrund. Men det finns även ett behov av medellång finska, i och med att allt fler studerande byter lärokurs då kunskaperna är för svaga för A-finskan. Samtidigt har valet av B1-finska inte alltid en direkt koppling till studerandes egentliga finskakunskaperna. I praktiken betyder det här att B1-lärokursen i finska ofta utgör en mycket heterogen grupp.

Det finns en växande efterfrågan på B1-finska, både inom gymnasieutbildningen och den grundläggande utbildningen, men utmaningarna i anknytning till att fortgående erbjuda och ordna undervisning i B1-finska är tydliga. En utmaning med att erbjuda B1-finskan är att antalet studerande ofta är relativt litet. Behovet kan därtill variera från år till år och är svårt att uppskatta, dels med tanke på kontinuiteten från grundläggande utbildning, dels med tanke på de stora årliga variationerna i integration i regionerna. Andra utmaningar har en koppling till de ekonomiska resurserna och tillgången på lärare. Vilka lärokursen som kan erbjudas i finska är i flera avseenden kopplat till resurser och många gånger är det helt enkelt inte möjligt att ordna undervisning enligt tre lärokursen i finska (A-finska, mofi och B1-finska) i samma gymnasium. Det här innebär att man ofta måste välja mellan att erbjuda antingen B1-finska eller mofi, utöver den vanliga A-finskan.

Hur undervisningen kan ordnas i praktiken och hur målgruppen ser ut är konkreta frågor som man ställs inför när man vill erbjuda B1-finska. Enligt rektorerna och studiehandledarna finns det allt som oftast inte resurser för att ordna fullskalig undervisning i medellång finska och i praktiken finns det därför inte alltid en egen undervisningsgrupp i B1-finska. I stället ordnas B1-finskan integrerad med A-finskan, erbjuds endast de obligatoriska studierna eller så erbjuds studierna på distans eller på annat sätt i samarbete med andra aktörer. Undervisningsarrangemangen, som distans- och nätstudier eller mycket heterogena grupper, kan innebära en risk för att målen blir otydliga, vilket i sin tur kan leda till att en del studerande tappar lusten med finskan eller i värsta fall avbryter studierna.

Ett åtgärdsförslag i utredningen av den svenskspråkiga utbildningen (Oker-Blom 2021) är att kravnivån för B1-finska i högre grad än i nuläget kunde utvecklas och anpassas för studerande som läser finska som ett helt nytt språk, till exempel elever och studerande med invandrarbakgrund. I nuläget är situationen med hänsyn till undervisningen i finska en annan och åtgärdsförslaget är inte längre ändamålsenligt eller genomförbart i praktiken, dels eftersom det finns stora regionala skillnader i antalet studerande med invandrarbakgrund, dels eftersom en stor del av de studerande som deltar i B1-finska inte har invandrarbakgrund. Därtill finns det, vilket konstaterades tidigare, stor variation i hur undervisningen i B1-finska arrangeras.

Med utgångspunkt i undervisningen av B1-finska som den ser ut idag och de framtida behoven kan det vara relevant att betrakta vilka tänkbara möjligheter det finns att i större utsträckning gå in för att erbjuda lärokursen i B3-finska för de studerande som behöver inleda studierna i finska som ett nytt språk i gymnasiet. För närvarande erbjuds B3-lärokursen närmast i främmande språk både i de svenska och finska gymnasierna. Med tanke på att nästan alla elever inom den svenskspråkiga utbildningen inleder med A1-finska i årskurs 1 är det i nuläget en stor utmaning att hitta möjligheter och kunna erbjuda ett ändamålsenligt sätt att komma i gång med och få ta del av undervisningen

i finska för elever och studerande med invandrarbakgrund, speciellt för dem som integreras när de är lite äldre. I utvecklingen av undervisningen i finska är det ur ett långsiktigt perspektiv nödvändigt att i större omfattning beakta det framtida behovet av både B1-finska och B3-finska.

Betydelsen av både en språkstrategi och en handlingsplan

Behovet av en nationell språkstrategi har lyfts fram i tidigare utredningar, men också i utvecklingsprojekt och utvärderingar. Definitionen av vad som avses med en språkstrategi varierar i viss mån, särskilt i fråga om dess innehåll och roll på nationell respektive kommunal eller lokal nivå.

I utredningen om språkundervisningens nuläge och framtidsvisioner lyfts vikten av både en nationell och en kommunal språkstrategi fram. Att förbinda sig till en nationell språkstrategi anses viktigt för att trygga en långsiktig utveckling av språkundervisningen, eftersom strategin skulle överbrygga flera regeringsperioder. Förutom långsiktigheten betonas en jämlik och mångsidig språkundervisning och ett behov av att höja språkens status. Även om kommunernas autonomi i fråga om språkundervisning ses som viktig, finns enligt utredningen ett behov av en uppdaterad och implementerad kommunal språkstrategi, till stöd för kommunernas planmässiga språkundervisning. (Alisaari m.fl. 2024)

Även i utredningen av det andra inhemska språket inom småbarnspedagogiken lyfts vikten av en språkstrategi fram. Enligt utredningen poängterar både personalen och ledarna inom småbarnspedagogiken betydelsen av nationella och lokala styrdokument. Förutom de lokala planerna för småbarnspedagogiken nämns även språkstrategier och andra satsningar på en språkmedveten verksamhetskultur. Som åtgärdsförslag föreslås att goda modeller för språkstrategier på kommunal nivå sprids samt att en nationell modell för en språkstrategi, som beaktar de inhemska språken i verksamheten, utvecklas. Det konstateras vidare att i kommuner – ofta tvåspråkiga – där det finns en uttalad språkstrategi, som beaktar de båda inhemska språken, är den lokala styrningen i regel välstrukturerad. (Sopanen m.fl. 2024)

Inom den satsning som gjordes åren 2018–2019 inom det svenska utvecklingsprojektet *Lyft språken!* vid Utbildningsstyrelsen var syftet med en språkstödande handlingsplan att skapa en struktur för att långsiktigt och systematiskt stöd för barnens språkutveckling inom småbarnspedagogiken. Den modell för en språkstödande handlingsplan som utarbetades inom projektet är direkt kopplad till de mål som finns i de nationella styrdokument. Handlingsplanen ses som ett strategiskt dokument med riktlinjer för verksamheten och som en kvalitetssäkring av barnens språk- och kunskapsutveckling i anordnarens alla verksamhetsenheter.

I NCU:s utvärdering om hur två- och flerspråkigheten hanteras i de svenskspråkiga skolorna definieras en språkstrategi som ett dokument för systematisk planering med strategiska mål och åtgärder för elevernas språkutveckling. Knappt hälften av utbildningsanordnarna i utvärderingen uppgav att de har en språkstrategi eller ett språkstrategiskt program. I utvärderingen konstateras vidare att det finns en stor variation i omfattningen på och innehållet i strategierna, och att kommunens språkmiljö tydligt påverkar både syftet med och betoningarna i strategierna. Enligt utvärderingen tar man sällan upp frågor om hur strategin ska följas upp och hur man ska utvärdera om åtgärderna fungerar i kommunen. Inte heller vilka resurser som finns för verksamheten diskuteras särskilt ofta. (Hellgren m.fl. 2019)

Det är tydligt att det finns ett behov av att vidare reflektera över omfattningen och syftet med en språkstrategi respektive handlingsplan då det gäller utvecklingen av språkundervisning i

allmänhet och det andra inhemska språket i synnerhet. En nationell språkstrategi och lokala handlingsplaner skulle ha olika övergripande syften och komplettera varandra. En **nationell språkstrategi** kunde fungera som ett komplement till de nationella läroplansgrunderna, tydliggöra kontinuiteten i språkstudierna mellan olika utbildningsstadier och möjliggöra en ändamålsenlig utveckling av både språkkunskaperna på individnivå och språkreserven ur ett samhällsperspektiv. I språkstrategin skulle det nationella språkprogrammet förtydligas i förhållande till timfördelningen och med sikte på en långsiktig språkundervisning som sträcker sig över regeringsperioderna och stärker jämlikheten inom utbildningen. En språkstrategi skulle möjliggöra mera långsiktiga utvecklingsåtgärder med allokerad finansiering och vara ett strategiskt redskap på en allmän nivå som ligger till grund för handlingsplanerna i kommunerna.

En handlingsplan kunde ses som en konkretisering av språkstrategin. Med hjälp av en konkret **handlingsplan** på kommunal, regional eller skolornivå skulle man utgå ifrån och belysa de utmaningar som finns. Den kommunala handlingsplanen skulle vara en del av den lokala språkplaneringen och beakta språkprogrammet och språkutbudet liksom de konkreta målsättningarna för språkundervisningen i förhållande till resurserna – ett ändamålsenligt utbud av lärokurser i finska och i främmande språk – samt språkvalen i kommunen.

Med hänsyn till språkutbud och språkval skulle det i en handlingsplan vara viktigt att förtydliga vad de olika lärokurserna konkret innebär samt deras mål och innehåll. Det andra inhemska språket finska omfattas av samma ramar som främmande språk och språkprogrammet som helhet. Samtidigt är det relevant att tydliggöra finskans uppdrag i förhållande till läroämnet finska som modersmål och finska som andraspråk. Att tydliggöra hur de olika lärokursernas mål och innehåll skiljer sig från varandra är viktig information, inte bara till de studerande utan också till deras vårdnadshavare.

Som en del av den lokala språkplaneringen kunde man dra upp riktlinjerna för språkstigen i handlingsplanen, med målet att främja kontinuiteten i språkvalen längs hela lärstigen och främja elevers och studerandes språkutveckling i övergången mellan olika stadier. Tanken med en handlingsplan skulle uttryckligen vara att den ger en översikt och tydliggör kontinuiteten (både på grupp- och individnivå) och de möjligheter som erbjuds lokalt för att utveckla språkkunskaperna.

Handlingsplanen kunde innehålla konkreta idéer om och åtgärder för hur man kan stödja studerande med andra modersmål att lära sig både svenska och finska – samtidigt som behovet av och resurser för undervisningen i det egna modersmålet bör utgöra en naturlig del i studierna. Handlingsplanen kunde omfatta riktlinjer eller modeller för hur också enskilda studerande som kanske inte passar in i den vanliga lärstigen erbjuds möjligheter att lära sig finska, exempelvis genom att se över beredskapen att erbjuda lärokursen i B3-finska om ett behov finns.

Handlingsplanen kunde vara ett verktyg för systematisk utveckling, kvalitetssäkring och ett kommunalt helhetsansvar, exempelvis genom att visa på vilka behov som finns av utvecklingsprojekt och satsningar i finska och hur de här satsningarna på sikt blir en naturlig del av verksamheten. Handlingsplanen skulle vara ett strategiskt dokument, med principer och riktlinjer för verksamheten, som stödjer ett aktivt grepp om utvecklingen och säkrar kvaliteten. Handlingsplanen skulle ha en speciellt viktig roll för att alla skolor och enheter i kommunen garanteras samma möjligheter samt barn och unga en jämlik utbildning. Handlingsplanen skulle utarbetas med sikte på en konkret nivå, men med utgångspunkt i den nationella språkstrategin, språkprogrammet och timfördelningen.

På grund av de stora regionala skillnaderna finns det stora utmaningar med att hitta gemensamma, nationella strategier för och satsningar på finskundervisningen, som är till gagn för alla gymnasier. Behovet av utveckling varierar utgående från de verksamhetsmiljöer som gymnasierna verkar i, men också utgående från de stora skillnaderna i verksamhetskultur och studerandes språkbakgrund. I rektorernas enkätsvar framträder två orsaker till att nationella och regionala satsningar ifrågasätts: dels att målsättningarna med utvecklingsprojekten inte sammanfaller med de behov som rektorerna upplever i gymnasiets dagliga verksamhet, dels att satsningarna upplevs vara för kortvariga. Punktinsatser som inte garanterar kvaliteten också på lång sikt känns inte motiverande för gymnasierna och svarar inte på de faktiska behov och utmaningar som finns.

Lokala satsningar på finska har genom åren varit framträdande speciellt i Österbotten och gett goda resultat enligt utvärderingar gjorda av NCU. Enligt de svar som rektorerna gav i enkäten är det framför allt i Österbotten som man ser betydelsen av och ett behov av dels nationella utvecklingsprojekt, dels lokala satsningar. Ett konkret exempel är de satsningar som gjordes utgående från de lokala behoven i Pedersöre på 2010-talet och som bidrog till goda resultat i muntliga kunskaper i finska i årskurserna 1–6, enligt den utvärdering i finska som gjordes år 2018. I den uppföljande utvärderingen i årskurs 9 var resultaten i de muntliga delarna däremot inte lika bra, vilket ledde till frågor om hur satsningen på muntliga färdigheter fortsatte i årskurserna 7–9. (Åkerlund m.fl. 2019; Åkerlund m.fl. 2022b)

I en kommunal handlingsplan är det naturligt att med utgångspunkt i den egna kontexten också öppna upp vad en språkmedveten verksamhetskultur innebär i praktiken. Rektorernas svar i enkäten tyder på att innebörden av begreppet språkmedvetenhet, och alla de olika dimensionerna som i praktiken omfattas, är relativt obekanta. Språkmedvetenheten kopplas ofta till delområden av språkfärdigheter (t.ex. läsning), verktyg (t.ex. Språkprofilen), enskilda studieavsnitt (t.ex. modul 1 i språkämnena) eller enskilda satsningar och projekt (t.ex. Kodknäckarna). En förankring av begreppet som genomsyrar hela verksamhetskulturen samt kopplingen mellan språkmedveten undervisning och betydelsen för lärandet saknas däremot ofta. Att påvisa konkreta åtgärder som vidtas inom hela verksamhetskulturen och som betonar språkmedvetenhetens betydelse som en förutsättning för undervisningen och lärandet är utmanande. Det här tyder på att begreppet i regel inte beaktas i ett bredare perspektiv inom hela verksamhetskulturen och som centralt för sambandet mellan språk, kunnande och lärande och här kunde den kommunala handlingsplanen ha en central roll.

Avslutande kommentar

I dagsläget finns många stora utmaningar med undervisningen i finska. Kunskaperna i finska utvecklas i en icke önskvärd riktning och det finns allt större grupper av elever och studerande som har bristfälliga kunskaper i finska. För att åstadkomma konkreta förändringar krävs fortsättningsvis ett långsiktigt utvecklingsarbete, målbaserade satsningar samt systematisk uppföljning som omfattar alla utbildningsstadier från småbarnspedagogiken till tredje stadiet. Avgörande utgångspunkter för utvecklingsarbetet och satsningarna är principen om kontinuerligt lärande och de behov av och krav på kunskaper i finska som finns i arbetslivet, men också i vardagen och i hela samhället.

På samma sätt som NCU:s longitudinella utvärdering ger en inblick i språkutvecklingen hos eleverna mellan årskurs 6 och 9, så skulle det vara viktigt att betrakta språkutvecklingen under barnens och de ungas hela lärtid från småbarnspedagogiken till gymnasie- och yrkesutbildningen. Med en sådan utvärdering kan man få en uppfattning om huruvida språkutvecklingen är kontinuerlig, om det finns

speciellt utmanande perioder under lärstigen, och om man kan lägga märke till specifika situationer och faktorer som påverkar kunskapsutvecklingen under hela lärstigen.

Bristande kunskaper i finska märks vanligtvis betydligt tidigare än på gymnasienivå, men det finns liknande utmaningar, som språklig heterogenitet och bristande resurser i undervisningen inom de olika utbildningsstadierna. I grunden anser de flesta elever och studerande att man har stor nytta av goda färdigheter i finska, vilket i sig bidrar till en ökad motivation att lära sig språket. Utmaningarna med att lära sig finska kan i allmänhet alltså inte förklaras med elevernas och de studerandes uppfattning om huruvida de kommer att ha nytta av kunskaper i finska. En sannolik förklaring är att det snarare handlar om nationella, regionala eller lokala utmaningar och förväntningar eller mera strukturella brister som på olika sätt påverkar den svenskspråkiga utbildningens fundament. För att få bukt med utmaningarna i finskundervisningen borde fokus ligga på att åtgärda också de strukturella bristerna.

I utvecklingsarbetet med finskan behöver man i högre grad än hittills beakta och sträva efter att stärka de ungas **tilltro till sina färdigheter i finska och till att de kan utveckla färdigheterna till en nivå som är ändamålsenlig för dem själva**. Därtill är det viktigt att samtidigt stärka **deras mod att använda färdigheterna i praktiken**. De studerandes självförtroende bör stärkas genom en positiv attityd, som betonar att det är möjligt att lära sig finska, och att alla har rätt att lära sig finska utgående från de egna förutsättningarna. Med andra ord är det viktigt att siktet är inställt på fungerande språkfärdigheter i vardagen och inte på grammatisk felfrihet.

Utgångspunkten ska vara att det finns en kontinuitet i lärstigen i finska för varje elev och studerande oberoende av hens språkbakgrund. En stor utmaning i dagsläget är att det finns allmänna höga förväntningar i samhället på kunskaper i finska. En vanlig missuppfattning är att alla lär sig eller kommer i kontakt med finskan naturligt redan som barn, vilket leder till en olycklig och skev utgångspunkt samt orimliga krav på utvecklingen av färdigheterna i finska. En genuin nybörjarfinska måste finnas att tillgå i den svenska skolan.

På kommunal nivå, både i och utanför skolan, är det viktigt att jobba för ett positivt förhållningssätt till finskan för att stärka de ungas tilltro till sina färdigheter i finska. Det här kan till exempel innebära satsningar på personal och nätverk, som visar förståelse för de ungas utmaningar med finska, och som samtidigt stödjer, inger hopp och visar på möjligheterna. De unga bör ges stöd för att öva upp sina kunskaper i finska och uppmuntras till att våga använda språket i olika sammanhang, såväl i vardagliga situationer som i samband med sommarjobb eller praktikplatser.

För att stärka tillämpningen av kunskaperna i olika sammanhang kunde studierna i finska smidigare och flexiblere beaktas och inkluderas i ämnesövergripande helheter. Samarbete och kontakter över språkgränserna, som till exempel tandemprojekt, ger elever och studerande möjligheter att använda finska i autentiska situationer och sammanhang som anknyter till deras livsområden. För att stärka självförtroendet är det avgörande att vinnlägga sig om en optimistisk inställning och att erbjuda förutsättningar för att lyckas, utan att fokusera på eventuella brister i kunskaperna.

En nationell språkstrategi och kommunala handlingsplaner för språken kan ses som strategiskt viktiga dokument, som genomsyras av en gemensam grundmålsättning för finskan inom den svenskspråkiga utbildningsstigen: en kvalitativ undervisning längs hela lärstigen och goda kunskaper i finska när de studerande avslutar sina studier på andra stadiet. För att stödja de nationella reformerna är det viktigt att det görs en särskild nationell språkstrategi för de behov som finns inom den svenskspråkiga utbildningen. Språkprogrammen och utgångspunkterna för språken är helt olika inom den svenskspråkiga och inom den finskspråkiga utbildningen och

därför borde de beaktas separat i en nationell språkstrategi. Det här resulterar i en ändamålsenlig språkstrategi. För utbildningsanordnarna skulle det på samma sätt vara betydelsefullt att beakta de olikheter som finns beroende på undervisningsspråk och ha en handlingsplan för undervisningen i språk och finska som utgår från de regionala behoven. Beroende på undervisningsspråk råder olika verkligheter, behov och förutsättningar och det här blir speciellt tydligt på regional och lokal nivå exempelvis i undervisningen i finska i de svenska skolorna.

Det finns ett behov av att både nationellt och regionalt välja de fokusområden som man vill och borde satsa på bland annat genom utvecklingsprojekt och extra finansiering för att utveckla undervisningen systematiskt och kontinuerligt. Trots att den nationella språkstrategin och de kommunala handlingsplanerna skulle ha helt olika syften, så är det centralt med en naturlig koppling dem emellan. En språkstrategi skulle uttryckligen vara ett dokument som ligger till grund för den nationella utvecklingen och kommande utvecklingsprojekt och satsningar på undervisningen i finska, där läroämnets särdrag och position skulle beaktas utan att ge avkall på de verkliga behov som finns. Den nationella språkstrategin skulle vara ett stöd för kultursensitiva beslut på nationell nivå, medan de kommunala handlingsplanerna skulle staka ut vägen för de lokala utvecklingsprojekt och satsningar som man ser behov av i kommunerna.

Uppgörandet av en kommunal handlingsplan för finskan, som en del av språkprogrammet som helhet, är viktig eftersom den både förutsätter och tvingar till en djupgående diskussion. En sådan diskussion bidrar till en djupare förståelse, en gemensam uppfattning och riktning gällande undervisningen i finskan både i kommunen och skolan. En handlingsplan som ger riktlinjer för verksamheten kan med fördel lyfta upp exempelvis samarbetet mellan olika stadier och modeller både för det lokala eller regionala samarbetet, också över språkgränserna. I samband med uppgörandet av en handlingsplan är det även centralt att främja samarbetet mellan lärarna och synliggöra pedagogiska utmaningar och finsslärarnas fortbildningsbehov, men också behovet av annat utvecklingsarbete.

Handlingsplanen blir mera relevant och ändamålsenlig för utvecklingsarbetet om den har en bred informationsbas, som forskning eller utvärderingsresultat, och är en del av självvärderingen och det systematiska kvalitetsarbetet. Att utarbeta en ändamålsenlig kommunal handlingsplan förutsätter en naturlig anknytning till aktuell och tillgänglig forskning till gagn för undervisningen i finska, och till aktuella utvärderingar och kartläggningar av finskan.

Handlingsplanen borde genomsyra det dagliga arbetet i gymnasierna – en handlingsplan som inte används är vare sig effektiv eller till någon nytta – men också ha ett framtidsperspektiv. Handlingsplanen borde utgöra en del av kvalitetsarbetet inom språkundervisningen med fastslagna kvalitetsmål som regelbundet följs upp och omarbetas. För finskan del kunde bland annat följande frågor vara relevanta att ta upp: vad är utgångsläget, vilka utmaningar finns det, vilka är resurserna, hur fungerar kommunikationen mellan hem och skola, vilken utveckling eftersträvas, vilken är ambitionsnivån och vilka satsningar finns det behov av i regionen? Genom handlingsplanen kan undervisningen i finska, som en del av språkundervisningen, göras till en synlig del av skolans vardag och verksamhet. Handlingsplanen kan ge underlag och stöd för det fortsatta dagliga arbetet genom att konkreta åtgärder i verksamheten och undervisningen i finska lyfts fram, men även för utvecklingsarbetet och satsningarna på längre sikt.

I arbetet med den kommunala handlingsplanen för språken och språkundervisningen betonas **ledarskapets roll för en språkmedveten verksamhetskultur**. På en administrativ nivå är bland andra bildningsdirektörer och rektorer i nyckelposition för att arbetet med en kommunal handlingsplan ska nå sin fulla potential. I de tvåspråkiga kommunerna borde handlingsplanen

implementeras så att alla har en gemensam syn på hur man systematiskt och långsiktigt jobbar med utvecklingen av språkundervisningen som helhet, samt reflekterar över finskans roll och status utifrån verkligheten i kommunen. Det gäller att planera verksamheten så att den tar hänsyn till de olika behov, utmaningar och prioriteringar som finns beroende av undervisningsspråk. Men också att man explicit bejakar och accepterar de skillnader och särdrag som finns i undervisningen i det andra inhemska språket i svenskspråkiga respektive finskspråkiga skolor.

Ett språkmedvetet förhållningssätt som inte utgår ifrån de olika lärokurserna utan från elevens eller studerandens språkinläring och språkutveckling är avgörande. Språkmedvetenheten bör beaktas i ett brett perspektiv och dess betydelse som en förutsättning för lärande bör betonas och konkret förankras i hela verksamhetskulturen. Genom att aktivt stärka medvetenheten om språkets betydelse för identitetsskapande och delaktighet främjar vi jämlikhet, välbefinnande och allt lärande inom utbildningen.

Den kommunala handlingsplanen bör för finskans del riktas dels till en mera övergripande nivå, dels till individnivå för att på bästa sätt stödja lärandet. Vid planeringen av lärtigarna på gruppnivå kunde handlingsplanen främst lyfta fram sådant som språkutbud, gruppstorlekar, ekonomiska resurser, lärartillgång och det praktiska genomförandet. Lärokurserna i sig garanterar ingen kontinuitet i de studerandes lärtig om ingen uppföljning av de studerandes kunskapsutveckling sker på individnivå. För att handlingsplanen på bästa sätt ska stödja lärandet bör uttryckligen individens lärtig och språkutveckling vara i centrum, vilket även inkluderar till exempel en målsättning att avlägga finska i studentexamen.

För en mera genomgripande reform inom språkundervisningen behövs åtgärder på strukturell nivå som ger tillräckligt flexibla ramar och större tydlighet i styrdokumentet till gagn också för undervisningen i finska i de svenska skolorna. De fasta strukturer som finns för språkundervisningen tar inte på bästa möjliga sätt hänsyn till behoven inom den svenskspråkiga utbildningen. På motsvarande sätt passar inte heller de satsningar som görs nationellt inom utvecklingsprogram och med projektunderstöd automatiskt de svenskspråkiga skolornas verksamhet. För att möta de utmaningar som finns, bör sårbarheter som formas uttryckligen utgående från språkprogrammet i de svenska skolorna vara möjliga. Man behöver utgå ifrån den svenskspråkiga utbildningen, med sina egna premisser, särdrag, utmaningar och möjligheter, för att konkret stärka lärtigen i finska. Nationellt utvecklingsarbete och nationella satsningar på språkundervisningen eller på det andra inhemska språket leder inte till önskat resultat, om det görs med utgångspunkt i den finskspråkiga utbildningen redan i beredningsskedet. Målsättningarna och resultaten möter då sällan de verkliga behov som finns inom den svenskspråkiga utbildningen.

För ett meningsfullt utvecklingsarbete bör eventuella sårbarheter realiseras i ett mycket tidigt skede av processen, så att till exempel målsättningar, finansiering, upphandlingar och utredningar kan styras rätt innan ramar som begränsar handlingsutrymmet har slagits fast. Utmaningarna med utvecklingsprojekt som inte möter eller beaktar behoven inom den svenskspråkiga utbildningen betonas ytterligare i och med att en stor del av de nationella rapporter och utredningar som har gjorts och görs till grund för utvecklingsarbete saknar ett svenskt perspektiv. Det här leder dels till att information om den svenska utbildningen ofta helt saknas eller att en felaktig bild av situationen uppstår, dels till att de åtgärdsförslag eller lösningsmodeller som tas fram inte kan tillämpas på ett optimalt sätt. Då det gäller specifikt utveckling av de andra inhemska språken finska och svenska är det mycket utmanande att hitta aktörer som samtidigt och på ett jämlikt sätt kan beakta att det handlar om två helt olika läroämnen. I utvecklingsarbetet kräver båda läroämnena sitt eget kunnande och dessutom att man genomgående tar i beaktande att perspektiven, förutsättningarna och målsättningarna är helt olika. Inom ramen för de nationella

reformerna är det viktigt att det finns utrymme, förståelse och finansiering för egna nationella utvecklingsprogram, som har den svenskspråkiga utbildningen i fokus och som är specifikt utarbetade för undervisningen i finska.

I nuläget utgår man oftast från en tanke om att de två nationalspråken ska vara och behandlas lika i fråga om satsningar och finansiering inom utbildningen – och den här tanken kan i sig upplevas som jämlik. **I praktiken är kravnivåerna på finska och svenska helt ojämförbara. Det här beror på att utbudet av lärokurser i det andra inhemska språket är olika inom den svenskspråkiga och den finskspråkiga utbildningen, men också på att kravnivåerna och behoven inom exempelvis arbetslivet och samhället som helhet är helt andra.** Då styrdokumentens ramar är desamma, men utbudet på språk och lärokurser skiljer sig, samtidigt som utvecklingsprojekten i huvudsak är riktade enligt majoritetsbefolkningens behov och utmaningar i ett helt annat läroämne (svenska), så är risken uppenbar att resultatet inte blir tillfredsställande ur den svenskspråkiga utbildningsstogens synvinkel. För att uppnå verklig jämlikhet, och i förlängningen möjliggöra ändamålsenliga lösningar, måste de behov som finns inom den svenskspråkiga utbildningen i fråga om undervisningen i finska beaktas, liksom de behov som finns inom den finskspråkiga utbildningen i fråga om undervisningen i svenska. Både individens ambitionsnivå när det gäller kunskaper i finska och målen för undervisningen behöver tas i beaktande och vara på en nivå som gagnar alla gymnasiestuderandes kunskapsutveckling och deras behov med tanke på framtiden.

Det finns många bakgrundsfaktorer som gymnasiet inte ensamt eller inte alls kan påverka. Förutom finskundervisningen inverkar attityderna i samhället, språkförhållandena i regionen och engelskans starka ställning på olika sätt på kunskaperna i finska. De svenskspråkiga gymnasierna måste med beaktande av svenska språkets situation som minoritetsspråk ha en hög ambitionsnivå för undervisningen i finska. För den svenskspråkiga befolkningen är förväntningarna, utmaningarna och målsättningarna andra än för den finskspråkiga, vilket också uttalas tydligt i Nationalspråksstrategin.

"De huvudsakliga utmaningarna för dem som använder svenska språket i Finland är att de språkliga rättigheterna förverkligas varierande på olika områden och att de miljöer där det är naturligt att tala svenska minskar. Det här försätter svenskspråkiga i en ojämlig situation både i relation till varandra och till finskspråkiga." (Nationalspråksstrategin 2021, s. 26)

Kunskaper i det andra inhemska språket finska är inte bara en nödvändighet för fortsatta studier och arbetsliv. Starka kunskaper i finska ger först och främst förutsättningar för aktivt deltagande på jämlika grunder i olika sociala sammanhang i vardagen, kulturen och samhället. Språkförhållandena i Finland bidrar till att de allmänna förväntningarna och kraven på de svenskspråkigas kunskaper i finska är högre än på motsvarande kunskaper i svenska hos de finskspråkiga. De här realiteterna leder till att finska i de flesta skolorna erbjuds som A-språk och att barn och unga i regel har både motivation och som mål att lära sig finska.

Även om det finns kontaktytor mellan undervisningen i läroämnet finska och undervisningen i läroämnet svenska som andra inhemska språk så kan de inte likställas eller direkt jämföras, utan de måste betraktas och respekteras som egna läroämnena. För en de facto språkminoritet, med dess specifika särdrag, bör det med jämna mellanrum vidtas ytterligare åtgärder för att uppnå jämlikhet och garantera kvaliteten inom utbildningen som helhet.

YHTEENVETO

Raportin *Anna toiselle kotimaiselle kielelle suomelle mahdollisuus!* suomenkielinen yhteenveto sisältää lyhyen taustan ruotsinkielisen lukiokoulutuksen kieliohjelmasta sekä raportin loppukommentin kokonaisuudessaan.

Ruotsinkielisen lukiokoulutuksen kieliohjelma

Toinen kotimainen kieli finska (suomi) on tärkeä oppiaine ruotsinkielisessä koulutuksessa, ja hyvä suomen kielen taito on monin tavoin erittäin merkityksellistä jatko-opintojen, arjen ja työelämän kannalta. Tästä huolimatta kartoituksia tai selvityksiä nimenomaan finskan opetuksesta ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa ei ole tehty.

Koulutuksen järjestäjät päättävät itse, mitä kieliä ja oppimääriä ne tarjoavat, ja siksi kielitarjonta ja kieliohjelmat vaihtelevat kunnittain ja alueittain kouluissa ja lukioissa.

Lukiokoulutuksessa toisen kotimaisen kielen oppimäärät jaetaan A-, B1- ja B3-tasoihin:

"Opiskelija voi opiskella useampaa kuin yhtä A-kieltä. Toisen kotimaisen kielen oppimäärä opiskellaan joko A- tai B1-kielenä. Opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 29 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan järjestää toisen kotimaisen kielen opetusta B3-kielenä." (Valtioneuvoston asetus 810/2018, 13 § 2 mom.)

A-suomi = A-finska (nybörjarfinska, lyhennettynä usein "nyfi") eli pitkä oppimäärä suomen kielessä. Perustuu A1- tai A2-oppimäärään, joka alkaa perusopetuksen vuosiluokilla 1–6.

Äidinkielenomainen suomen oppimäärä = modersmålsinriktad finska (lyhennettynä "mofi") eli pitkä oppimäärä suomen kielessä. Perustuu A1- tai A2-oppimäärään, joka alkaa perusopetuksen vuosiluokilla 1–6.

"Oppilas voi kielestä riippuen opiskella vapaaehtoista A2-kieltä joko valinnaisena aineena tai B1 -kielen sijasta opetettavana yhteisenä aineena." (Valtioneuvoston asetus 793/2018, 6 §)

"Äidinkielenomaisen suomen kielen opetuksen tavoitteena on tarjota kaksikielisille ruotsinkielistä lukiota käyville opiskelijoille mahdollisuus kehittää edelleen suomen kielen taitojaan ja vahvistaa omaa monimuotoista kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Lähtökohtana on opiskelijan useammasta äidinkielestä koostuva osaaminen. Moduulit on jäsennetty samojen teemojen alle kuin A-oppimäärän mukaisessa opetuksessa." (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019)

B1-suomi = B1-finska eli keskipitkä oppimäärä suomen kielessä. Perustuu B1-oppimäärään, joka alkaa viimeistään perusopetuksen 6. vuosiluokalla.

"Oppilas voi kielestä riippuen opiskella vapaaehtoista A2-kieltä joko valinnaisena aineena tai B1 -kielen sijasta opetettavana yhteisenä aineena." (Valtioneuvoston asetus 793/2018, 6 §)

B3-suomi = B3-finska eli lyhyt oppimäärä suomen kielessä. Perustuu B3 -oppimäärään, joka alkaa lukiossa.

"Opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 29 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan järjestää toisen kotimaisen kielen opetusta B3-kielenä." (Valtioneuvoston asetus 810/2018, 13 § 2 mom.)

Kielten opiskelu vaihtelee suuresti opetuskielen mukaan. Yleisin finskan oppimäärä on A-oppimäärä. Suurin osa ruotsinkielisten lukioiden opiskelijoista opiskelee tätä oppimäärää. A-oppimäärä kattaa sekä tavallisen A-finskan että äidinkielenomaisen finskan oppimäärän. Erityisesti alueilla, joissa suuri osa oppilaista ja opiskelijoista puhuu kotona sekä ruotsia että suomea, ruotsinkielisessä koulutuksessa tarjotaan äidinkielenomaisen suomen oppimäärää, mofia.

Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa suuri osa opiskelijoista opiskelee sekä finskaa että englantia A-kielinä, eli kahta pitkää kieltä. Siksi A-kielten opiskelijoiden osuus on huomattavasti suurempi ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa kuin suomenkielisessä, jossa opiskelijat opiskelevat yleensä vain yhtä A-kieltä, eli englantia.

Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa ainoa B1-kieli lukuvuonna 2023–2024 oli toinen kotimainen kieli suomi, ja opiskelijoiden määrä oli 237, mikä vastaa 13 prosenttia lukion oppimäärän suorittaneista. Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa vajaa 25 prosenttia opiskelijoista opiskelee B2-kieltä; yleisin on saksa, mutta myös ranskaa ja espanjaa opiskellaan jonkin verran. Noin 35 prosenttia opiskelijoista aloittaa uuden B3-kielen ruotsinkielisissä lukioissa. B3-kieli on useimmiten vieras kieli.

Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa on yleisintä opiskella vain yhtä A-kieltä, ja se on useimmiten englanti (noin 99 % kaikista lukion oppimäärän suorittaneista). Tämä tarkoittaa samalla, että B1-kielen opiskelu on paljon yleisempää suomenkielisessä lukiokoulutuksessa. Käytännössä kaikki, jotka opiskelevat B1-kieltä opiskelevat ruotsia (noin 90 % kaikista lukion oppimäärän suorittaneista).

Loppukommentti

Tällä hetkellä finskan opetuksessa on monia suuria haasteita. Suomen kielen taidot kehittyvät ei-toivottuun suuntaan, ja yhä suuremmilla oppilas- ja opiskelijaryhmillä on puutteelliset taidot suomen kielessä. Konkreettisten muutosten aikaansaamiseksi tarvitaan edelleen pitkäjänteistä kehittämistyötä, tavoitteellisia panostuksia sekä systemaattista seurantaa, mikä kattaa kaikki koulutusasteet varhaiskasvatuksesta korkeakouluasteelle. Kehittämistyön ja panostusten ratkaisevia lähtökohtia ovat jatkuvan oppimisen periaate sekä ne tarpeet ja vaatimukset, joita suomen kielen osaamiselle on työelämässä, mutta myös arjessa ja koko yhteiskunnassa.

Samoin kuin Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) pitkittäisarviointi antaa kokonaiskuvan oppilaiden kielitaidon kehityksestä vuosiluokkien 6 ja 9 välillä, olisi tärkeää tarkastella kielitaidon kehitystä lasten ja nuorten koko oppimispolun ajan varhaiskasvatuksesta lukio- ja ammatilliseen koulutukseen. Tällaisella arvioinnilla voidaan saada käsitys siitä, onko kielitaidon kehitys jatkuvaa, esiintyykö erityisen haastavia jaksoja oppimispolun aikana, ja voidaanko havaita erityisiä tilanteita ja tekijöitä, jotka vaikuttavat osaamisen kehittymiseen koko oppimispolun ajan.

Puutteellinen suomen kielen taito näkyy yleensä jo paljon varhaisemmin kuin lukiossa, mutta samankaltaisia haasteita, kuten kielellinen heterogeenisyys ja opetuksen resurssien puute, esiintyy eri koulutusasteilla. Pohjimmiltaan suurin osa oppilaista ja opiskelijoista kokee, että hyvä suomen kielen taito on hyödyllistä, mikä lisää motivaatiota oppimaan kieltä. Haasteita finskan oppimisessa ei yleensä voida selittää oppilaiden ja opiskelijoiden käsityksellä suomen kielen osaamisen tarpeesta. Todennäköinen selitys on sen sijaan, että kyse on pikemminkin kansallisista, alueellisista tai paikallisista haasteista ja odotuksista tai enemmän rakenteellisista puutteista, jotka eri tavoin vaikuttavat ruotsinkielisen koulutuksen perustaan. Finskan opetuksen haasteiden ratkaisemiseksi tulisi keskittyä myös rakenteellisten puutteiden korjaamiseen.

Toisen kotimaisen kielen finskan kehittämistyössä tulee huomioida ja pyrkiä nykyistä enemmän vahvistamaan nuorten **luottamusta omiin suomen kielen taitoihinsa ja siihen, että he voivat kehittää taitojaan** itselleen tarkoituksenmukaiselle tasolle. Sen lisäksi on tärkeää vahvistaa **nuorten luottamusta käyttää kielitaitojaan rohkeasti**. Opiskelijoiden itseluottamusta tulee vahvistaa positiivisella asenteella korostaen, että suomen oppiminen on mahdollista ja että jokaisella on oikeus oppia suomea omista lähtökohdistaan käsin. Toisin sanoen on tärkeää keskittyä toimivaan kielitaitoon arjessa eikä kielipilliseen virheettömyyteen.

Lähtökohtana tulee olla, että jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla on yhtenäinen finskan oppimispolku riippumatta hänen kielitaustastaan. Suuri haaste nykytilanteessa on yhteiskunnassa vallitsevat, usein korkeat odotukset suomen kielen osaamisesta. Yleinen harhaluulo on, että kaikki oppivat tai ovat luonnollisesti kosketuksissa suomen kielen kanssa jo pienestä pitäen, mikä johtaa epätoivottuun ja vääristyneeseen lähtökohtaan ja asettaa kohtuuttomia vaatimuksia finskan taitojen kehittämiseksi. Ruotsinkielisessä koulussa tulee olla tarjolla aitoa alkeissuomea.

Kunnallisella tasolla, sekä koulussa että sen ulkopuolella, on tärkeää edistää positiivista suhtautumista suomen kieleen, jotta nuorten luottamus omiin suomen kielen taitoihinsa vahvistuu. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi panostuksia henkilöstöön ja verkostoihin, jotka ymmärtävät nuorten haasteita suomen kielessä ja sen oppimisessa mutta samalla kannustavat ja lisäävät toivoa kielitaidon kehittämismahdollisuuksien suhteen. Nuoria tulisi tukea suomen kielen taitojen harjoittelussa ja rohkaista heitä käyttämään kieltä eri yhteyksissä – niin arkipäivän tilanteissa kuin kesätoissa tai harjoittelupaikoissa.

Jotta suomen kielen osaamista voitaisiin soveltaa eri tilanteissa, finskan opinnot voitaisiin huomioida joustavammin ja sisällyttää ne oppiainerajat ylittäviin kokonaisuuksiin. Yhteistyö ja kontaktit kielirajojen yli, kuten esimerkiksi tandem -hankkeet, tarjoavat oppilaille ja opiskelijoille mahdollisuuksia käyttää suomea erilaisissa autenttisissa tilanteissa ja yhteyksissä, jotka liittyvät heidän elämänsäpiiriinsä. Itseluottamuksen vahvistamiseksi on ratkaisevan tärkeää ylläpitää optimistista asennetta ja tarjota edellytyksiä onnistumiselle ilman keskittymistä mahdollisiin puutteisiin kielitaidossa.

Kansallinen kielistrategia ja kieltenopetuksen toimintasuunnitelmat kunnassa voidaan nähdä strategisesti tärkeinä asiakirjoina, joita yhdistää yhteinen peruslähtökohta suomen kielen osalta ruotsinkielisessä koulutuspolussa: laadukas opetus koko oppimispolun ajan ja hyvä suomen kielen taito, kun opiskelijat päättävät toisen asteen opintonsa. Kansallisten uudistusten tukemiseksi on tärkeää laatia erityinen kansallinen kielistrategia, joka vastaa ruotsinkielisen koulutuksen tarpeisiin. Ruotsinkielisen ja suomenkielisen koulutuksen kieliohjelmat ja niiden lähtökohdat ovat täysin erilaisia ja siksi ne tulisi myös huomioida erikseen kansallisessa kielistrategiassa. Näin kielistrategia olisi tarkoituksenmukainen. Koulutuksen järjestäjille olisi yhtä tärkeää huomioida opetuskielestä johtuvat erot ja laatia toimintasuunnitelma kielten ja suomen opetukselle, joka perustuu alueellisiin tarpeisiin. Opetuskielestä riippuen vallitsee erilaisia paikallisia tai alueellisia tarpeita ja edellytyksiä, ja tämä näkyy erityisen selvästi esimerkiksi finskan opetuksessa ruotsinkielisissä kouluissa.

On tarpeen valita kansallisesti ja alueellisesti ne painopistealueet, joihin halutaan ja tulisi panostaa esimerkiksi kehittämishankkeiden ja lisärahoituksen avulla, jotta opetusta voidaan kehittää systemaattisesti ja jatkuvasti. Vaikka kansallisella kielistrategialla ja alueellisilla toimintasuunnitelmillä olisi täysin eri tarkoitukset, niiden välillä tulee olla luonnollinen yhteys. Kielistrategia olisi nimenomaan asiakirja, joka muodostaa perustan kansalliselle kehittämiselle ja tuleville kehittämishankkeille sekä panostuksille finska opetukseen, jossa oppiaineen erityispiirteet ja asema otettaisiin huomioon ilman, että todellisista tarpeista tingittäisiin. Kansallinen kielistrategia

tukisi kulttuurisensitiivisiä päätöksiä kansallisella tasolla, kun taas kunnalliset toimintasuunnitelmat määrittäisivät paikallisten kehittämishankkeiden ja panostusten suunnan kunnissa.

Kunnallisen toimintasuunnitelman laatiminen suomen kielelle osana kieliohjelmaa kokonaisuudessaan on tärkeää, koska se sekä edellyttää että pakottaa syvälliseen syvälliseen keskusteluun. Keskustelu edistää syvempää ymmärrystä, yhteistä näkemystä ja suuntaa suomen kielen opetusta sekä kunnassa että kouluissa. Toimintaa ohjaava suunnitelma kannattaa nostaa esiin esimerkiksi eri koulutusasteiden välistä yhteistyötä ja malleja paikalliselle tai alueelliselle yhteistyölle, myös kielirajojen yli. Suunnitelman laatimisen yhteydessä on myös keskeistä edistää opettajien välistä yhteistyötä ja tuoda esiin suomen kielen opettajien täydennyskoulutustarpeita sekä pedagogisia haasteita, mutta myös muuta kehittämistarvetta.

Toimintasuunnitelma on kehittämistyön kannalta merkityksellisempi ja tarkoituksenmukaisempi, jos sillä on laaja tietopohja, esimerkiksi tutkimusta tai arviointituloksia, ja jos se on osa itsearviointia ja systemaattista laadunhallintaa. Tarkoituksenmukaisen kunnallisen toimintasuunnitelman laatiminen edellyttää luonnollista yhteyttä ajankohtaiseen ja saatavilla olevaan tutkimukseen, joka hyödyttää finskan opetusta, sekä ajankohtaisiin arviointeihin ja kartoituksiin finskasta.

Toimintasuunnitelman tulisi läpäistä päivittäinen työ lukioden arjessa – suunnitelma, jota ei käytetä, ei ole tehokas eikä hyödyllinen – mutta sillä tulisi olla myös tulevaisuuteen suuntautuva näkökulma. Kieltenopetukseen liittyen toimintasuunnitelma pitäisi olla osa laadunhallintaa, jossa on määritelty laadulliset tavoitteet, joita seurataan ja päivitetään säännöllisesti. Toisen kotimaisen kielen finskan osalta voisi olla tarkoituksenmukaista käsitellä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: mikä on lähtötilanne, mitä haasteita on, miten koti ja koulu viestivät keskenään, millaista kehitystä tavoitellaan, mikä on kunnianhimon taso, mitkä ovat tarpeet ja resurssit ja mihin on tarvetta panostaa? Toimintasuunnitelman avulla finskan opetus voidaan tehdä näkyväksi osaksi koulun arkea ja toimintaa. Suunnitelma voi tarjota pohjan ja tukea päivittäiselle työlle nostamalla esiin konkreettisia toimenpiteitä finskan opetuksessa, mutta myös pidemmän aikavälin kehittämistyölle ja panostuksille.

Kunnallisen kielten ja kieltenopetuksen toimintasuunnitelman laatimisessa **korostuu johtajuuden rooli kielitietoisen toimintakulttuurin edistämisessä**. Hallinnollisella tasolla esimerkiksi sivistysjohtajat ja rehtorit ovat avainasemassa, jotta kunnallisen toimintasuunnitelman työ saavuttaa täyden potentiaalinsa. Kaksikielisissä kunnissa suunnitelma tulisi toteuttaa niin, että kaikilla on yhteinen näkemys siitä, miten kielten opetuksen kehittämistä toteutetaan systemaattisesti ja pitkäjänteisesti kokonaisuutena, ja miten toisen kotimaisen kielen finskan roolia ja asemaa tarkastellaan kunnan todellisuudesta käsin. Toimintaa tulee suunnitella niin, että se huomioi opetuskielestä riippuvat erilaiset tarpeet, haasteet ja painopisteet. On myös huomioitava, että toisen kotimaisen kielen opetuksessa esiintyvät erot ja erityispiirteet ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa tunnistetaan ja hyväksytään avoimesti.

Kielitietoinen lähestymistapa, joka ei perustu eri oppimääriin vaan oppilaan tai opiskelijan kielenoppimiseen ja kielitaidon kehittymiseen, on ratkaisevan tärkeä. Kielitietoisuus tulisi huomioida laajasti, ja sen merkitys oppimisen edellytyksenä tulisi korostaa ja juurruttaa konkreettisesti koko toimintakulttuuriin. Aktiivisesti vahvistamalla tietoisuutta kielen merkityksestä identiteetin rakentumiselle ja osallisuudelle edistämme tasa-arvoa, hyvinvointia ja kaikkea oppimista koulutuksessa.

Kunnallisen toimintasuunnitelman tulisi finskan osalta kohdistua sekä yleisemmälle tasolle että yksittäiseen yksilöön, jotta oppimista voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Oppimispolkujen

suunnittelussa ryhmätasolla toimintasuunnitelma voisi nostaa esiin esimerkiksi kielitarjontaa, ryhmäkokoja, taloudellisia resursseja, opettajien saatavuutta ja käytännön toteutusta. Oppimäärät itsessään eivät takaa opiskelijoiden oppimispolun jatkuvuutta, ellei opiskelijoiden osaamisen kehittymistä seurata yksilötasolla. Jotta toimintasuunnitelma tukisi oppimista parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi keskiössä olla nimenomaan yksilön oppimispolku ja kielitaidon kehitys, mukaan lukien esimerkiksi tavoite suorittaa toisen kotimaisen kielen finskan ylioppilaskokeen.

Jotta kielten opetuksessa saataisiin aikaan perusteellisempi uudistus, tarvitaan rakenteellisen tason toimenpiteitä, jotka tarjoavat riittävän joustavat puitteet ja selkeämmät ohjaavat asiakirjat, myös huomioiden finskan opetus ruotsinkielisissä kouluissa. Nykyiset kielten opetuksen rakenteet eivät parhaalla mahdollisella tavalla huomioi ruotsinkielisen koulutuksen tarpeita. Vastaavalla tavalla kansallisesti toteutetut kehittämisohjelmat ja hankerahoitukset eivät myöskään automaattisesti sovi ruotsinkielisten koulujen toimintaan. Haasteiden ratkaisemiseksi tulisi olla mahdollista toteuttaa vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka perustuvat nimenomaan ruotsinkielisten koulujen kieliohjelmaan. Ruotsinkielisen koulutuksen edellytykset, erityispiirteet, haasteet ja mahdollisuudet tulee olla ratkaisujen lähtökohta, jotta toisen kotimaisen kielen finskan oppimispolkua voidaan vahvistaa konkreettisesti. Kansallinen kehittämistyö ja kansalliset panostukset kielten opetukseen yleisesti tai toisen kotimaisen kielen opetukseen eivät johda toivottuun tulokseen ruotsinkielisessä koulutuksessa, jos ne perustuvat suomenkieliseen koulutukseen jo valmisteluvaiheessa. Tavoitteet ja tulokset eivät silloin useinkaan vastaa ruotsinkielisen koulutuksen todellisia tarpeita.

Mahdolliset erityisratkaisut tulisi toteuttaa hyvin varhaisessa vaiheessa kehittämisprosessia, jotta kehittämistyö olisi mielekästä ja esimerkiksi tavoitteet, rahoitus, hankinnat ja selvitykset voidaan ohjata oikein ennen kuin toimintamahdollisuuksia rajoittavat kehykset on päätetty. Haasteet kehittämishankkeissa, jotka eivät kohtaa tai huomioi ruotsinkielisen koulutuksen tarpeita, korostuvat entisestään, koska suuri osa kansallisista raporteista ja selvityksistä, jotka toimivat kehittämistyön perustana, eivät huomioi ruotsinkielisen koulutuksen näkökulmaa. Tämä johtaa toisaalta siihen, että joko tieto ruotsinkielisestä koulutuksesta puuttuu kokonaan tai syntyy virheellinen kuva tilanteesta, ja toisaalta siihen, että kehitetyt toimenpide-ehdotukset tai ratkaisumallit eivät ole sovellettavissa optimaalisesti. Kun kyse on erityisesti toisen kotimaisen kielen finskan ja ruotsin kehittämisestä, on erittäin haastavaa löytää toimijoita, jotka pystyvät samanaikaisesti ja tasa-arvoisesti huomioimaan sen, että kyse on kahdesta täysin eri oppiaineesta. Molemmat vaativat omaa asiantuntemusta sekä sen tiedostamista, että näkökulmat, edellytykset ja tavoitteet ovat täysin erilaisia. Kansallisten uudistusten yhteydessä on tärkeää, että on tilaa, ymmärrystä ja rahoitusta omille kansallisille kehittämisohjelmille, jotka keskittyvät ruotsinkieliseen koulutukseen ja jotka on erityisesti laadittu finskan opetuksen kehittämiseksi.

Nykyisin lähdetään usein ajatuksesta, että kahta kansalliskieltä – suomea ja ruotsia – tulisi kohdella samalla tavalla koulutuksen panostuksissa ja rahoituksessa. Tämä ajatus voi tuntua tasa-arvoiselta. **Käytännössä vaatimustasot suomen ja ruotsin kielessä eivät kuitenkaan ole vertailukelpoisia. Tämä johtuu siitä, että opiskelijoille tarjotaan yleensä eri oppimääriä, mutta myös siitä, että esimerkiksi työelämässä ja yhteiskunnassa vaatimukset ja tarpeet ovat täysin erilaisia.** Kun ohjausasiakirjojen puitteet ovat samat, mutta kielten ja oppimäärien tarjonta eroaa, ja kehittämishankkeet kohdistuvat pääosin enemmistöväestön tarpeisiin ja haasteisiin aivan toisessa oppiaineessa (ruotsissa), on ilmeinen riski, että tulokset eivät ole tyydyttäviä ruotsinkielisen koulutuspolun näkökulmasta. Jotta saavutettaisiin todellinen tasa-arvo ja mahdollistettaisiin tarkoituksenmukaiset ratkaisut, on huomioitava ruotsinkielisen koulutuksen tarpeet finskan opetuksessa – samoin kuin suomenkielisen koulutuksen tarpeet ruotsin opetuksessa. Sekä yksilön että opetuksen tavoitteet tulee ottaa huomioon ja asettaa tasolle, joka tukee kaikkien lukiolaisten osaamisen kehittymistä ja heidän tulevaisuuden tarpeitaan.

On monia taustatekijöitä, joihin lukio ei yksin voi vaikuttaa. Suomen kielen osaamiseen vaikuttavat, suomen opetuksen lisäksi, esimerkiksi yhteiskunnassa vallitsevat asenteet, alueen kieliolosuhteet ja englannin vahva asema. Suomessa ruotsinkielisten lukioiden finskan opetuksen tavoitetaso tulee asettaa korkealle, ruotsin kielen asema vähemmistökielenä huomioon ottaen. Ruotsinkielisen väestön odotukset, haasteet ja tavoitteet ovat erilaiset kuin suomenkielisten, mikä todetaan selvästi myös kansalliskielistrategiassa:

"Suomessa ruotsin kieltä käyttävien pääasialliset haasteet ovat, että kielelliset oikeudet toteutuvat vaihtelevasti eri alueilla ja ympäristöt, joissa ruotsin kielen käyttö on luonnollista vähenevät. Tämä asettaa ruotsinkieliset epätasa-arvoiseen asemaan sekä toisiinsa nähden, että suhteessa suomenkielisiin." (Kansalliskielistrategia 2021, s. 99)

Toisen kotimaisen kielen, suomen taito on välttämättömyys, ei vain jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Vahva suomen kielen taito on edellytys aktiiviseen ja tasa-arvoiseen osallistumiseen arjen, yhteiskunnan ja kulttuurin eri sosiaalisissa yhteyksissä. Kieliolosuhteet Suomessa johtavat siihen, että yleiset odotukset ja vaatimukset ruotsinkielisten suomen kielen taidoista ovat korkeammat kuin vastaavat vaatimukset suomenkielisten ruotsin taidoista. Tämä todellisuus johtaa siihen, että finska tarjotaan useimmissa kouluissa A-kielenä, ja että lapsilla ja nuorilla on yleensä sekä motivaatiota että tavoitteena oppia finskaa.

Vaikka finskan ja ruotsin opetuksessa toisena kotimaisena kielenä on yhtymäkohtia, niitä ei voida rinnastaa tai suoraan verrata toisiinsa, vaan tarkastella ja arvostaa erillisinä oppiaineina. Todelliselle kielivähemmistölle, jolla on omat erityispiirteensä, tulee säännöllisesti toteuttaa lisätoimenpiteitä tasa-arvon saavuttamiseksi ja koulutuksen laadun takaamiseksi kokonaisuudessaan.

KÄLLOR

Alisaari, J., Björklund, M., Harju-Autti, R. och Heikkola, L. M. (2024). Språkundervisningens nuläge och framtidsvisioner. Tankesmedjan Magma 1/2024. <https://magma.fi/sprakundervisningens-nulage-och-framtidsvisioner/>

Föreskrifter för proven i det andra inhemska språket och i främmande språk. Godkända 2.9.2022. Studentexamensnämnden. <https://www.ylioppilastutkinto.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Det%20andra%20inhemska%20spr%C3%A5ket%20och%20fr%C3%A4mmande%20spr%C3%A5k%2C%20h%C3%B6sten%202023%20%288.12.2022%29.pdf>

Geber, E. (2013). Kan vi bli bättre? De svenskspråkiga gymnasiernas framgång i studentexamen 2007–2012. Svenska kulturfonden. https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/kan20vi20bli20baettre_w1.pdf

Gymnasielag (714/2018) <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180714>

Hellgren, J., Silverström, C., Lepola, L., Forsman, L. & Slotte, A. (2019). Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018. Publikationer 8:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. <https://www.karvi.fi/sv/publikationer/hur-hanteras-tva-och-flersprakigheten-i-de-svensksprakiga-skolorna-resultat-av-en-utvardering-i-ak-1-6-lasaret-2017-2018>

Juurakko-Paavola, T. (2024). Selvitys toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksista Suomen kielitaidon kannalta. Utredning om vilka konsekvenser slopandet av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen har för språkkunskaperna i Finland. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024:14. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-755-0>

Kepsu, K. & Henriksson, B. (2019). Hjärnflykt eller inte? Del II. Svenskspråkig ungdomsflyttning till Sverige: trender och drivkrafter. Tankesmedjan Magma 1/2019. <https://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/118.pdf>

Kielistigen. Språkstig i Nykarleby. <https://sites.google.com/ein.fi/kielistigen>

Lag om studentexamen (502/2019) <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190502>

Nationalspråksstrategin. Statsrådets principbeslut (2021). Statsrådets publikationer 2021:87. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>

Nummela, Y. (2016). Modersmålsinriktad finskundervisning – ett dynamiskt verktyg för språkutveckling. I: Westerholm, A. och Oker-Blom, G. (red.) (2016). Språk i rörelse – skolspråk, flerspråkighet och lärande. Guider och handböcker 2016:4. Utbildningsstyrelsen. <https://www.opf.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/sprak-i-rorelse-skolsprak-flersprakighet-och-larande>

Nummela, Y. (2024). Undervisningen i finska vid svenskspråkiga universitet och högskolor (Kap. 6) och Helhetsbild av kunskaperna i finska i nuläget och åtgärds- och utvecklingsförslag för undervisningen i finska (kap. 7.2) I: Juurakko-Paavola, T. (2024). Selvitys toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksista Suomen kielitaidon kannalta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-755-0>

Nummela, Y. och Westerholm, A. (2020). "Det är bra att börja i tid" – Undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna. Rapporter och utredningar 2020:5. Utbildningsstyrelsen. <https://www.opf.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/det-ar-bra-att-borja-i-tid-undervisningen-i-finska-i-de>

Oker-Blom, G. (2021). Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>

Peltoniemi, A. och Hansell, K. (2021). A1-finska i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i årskurserna 1–2. Elevernas, lärarnas och vårdnadshavarnas perspektiv. Rapporter och utredningar 2021:14. Utbildningsstyrelsen. https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/A1-finska_i_den_svensksprakiga_grundlaggande_utbildningen_i_arskurserna_1%E2%80%932.pdf

Pörn, M., Forsman, L., Hansell, K., Lassus, A., Löf, Å., Maunu, N. & Östman, T. (2021). Mofi-stigen: En handbok för mofi-lärare i 1–9. Åbo Akademi. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/183567/Mofi-stigen_digital_pdf-a.pdf?sequence=8&isAllowed=y

Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering (2019). Statsrådets publikationer 2019:32. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-810-6>

Sopanen, P., Belfrage, F., Bergroth, M., Rehn, C., Hansell, K., Mård-Miettinen, K., Costiander, K. och Nummela, Y. (2024). Det andra inhemska språket i småbarnspedagogiken. Personalens och ledarnas synpunkter. Rapporter och utredningar 2024:1b. Utbildningsstyrelsen. https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/Det_andra_inhemska_spr%C3%A5ket_i_sm%C3%A5barnspedagogiken_0.pdf

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018) <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180810>

Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012) https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2012/422#chp_2_sec_2_heading

Statsrådets förordning om studentexamen (612/2019) <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190612>

Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (793/2018) <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180793>

Stenberg-Sirén, J. (2020). Svenska, finska, engelska – komplement eller alternativ. En inblick i ungas språkanvändning. Tankesmedjan Magma 1/2020. https://magma.fi/wp-content/uploads/2020/01/magma1_2020_webb-1.pdf

Studentexamensnämnden. Examens struktur. <https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/utforandet-av-examen/examens-struktur>

Toropainen, O. (2002). Nationell utvärdering av inlärningsresultat i finska i åk 9 våren 2001. Utvärdering av inlärningsresultat 1/2002. Utbildningsstyrelsen.

Toropainen, O. (2010). Utvärdering av läroämnet finska i den grundläggande utbildningen. Inlärningsresultaten i finska enligt A-lärokursen och den modersmålsinriktade lärokursen i årskurs 9 våren 2009. Uppföljningsrapporter 2010:1. Utbildningsstyrelsen. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/129700_utvardering_av_laroamnet_finska_i_den_grundlaggande_utbildningen1.pdf

Westerholm, A. och Oker-Blom, G. (red.) (2016). Språk i rörelse – skolspråk, flerspråkighet och lärande. Guider och handböcker 2016:4. Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/sprak-i-rorelse-skolsprak-flersprakighet-och-larande>

Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. <https://vipunen.fi/sv-fi/>

Åkerlund, C., Marjanen, J. och Lepola, L. (2019). Lärresultat i finska i åk 6 – Resultat av en utvärdering våren 2018. Publikationer 6:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/larresultat-i-finska-i-ak-6-suomen-kielen-oppimistulokset-6-vuosiluokalla-kevaan-2018-arviointitulokset>

Åkerlund, C., Marjanen, J. och Peltola, E. (2022a). A-finska i årskurs 9 – Utvärdering av lärresultat våren 2021. Publikationer 4:2022. Nationella centret för utbildningsutvärdering. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/NCU_0422.pdf

Åkerlund, C., Marjanen, J. och Peltola, E. (2022b). A-finska kunskapsutveckling från åk 6 till åk 9. 2018, 2021. Publikationer 24:2022. Nationella centret för utbildningsutvärdering. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2422.pdf

Utbildningsstyrelsens webbsidor

Förfrågan om finskundervisningen i årskurserna 1–9 i de svenskspråkiga skolorna år 2018. Enkät för lärare. Utbildningsstyrelsen. www.oph.fi/sites/default/files/documents/enkat-for-larare.pdf

Förfrågan om finskundervisningen i årskurserna 1–9 i de svenskspråkiga skolorna år 2018. Enkät för rektorer. Utbildningsstyrelsen. www.oph.fi/sites/default/files/documents/enkat-for-rektorer.pdf

Grunderna för gymnasiets läroplan 2019. Trädde i kraft 1.8.2021. Utbildningsstyrelsen. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/lukiokoulutus/6828810/tiedot>

Lyft språken! – en språkmedveten småbarnspedagogik (2018–2019). Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/utveckling/lyft-spraken-en-sprakmedveten-smabarnspedagogik>

Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen. Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/lagesoversikt-over-den-svensksprakiga-utbildningen>

Modell för språkstödande handlingsplan (2018). Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/modell-for-sprakstodjande-handlingsplan.pdf>

Mofi 2.0 – ett forsknings- och utvecklingsprojekt inom modersmålsinriktad finska för tvåspråkiga elever i svenska skolor (2018–2020). Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/utveckling/finskan-i-fokus-utveckling-av-finskundervisningen>

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling. Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/nivaskalan-sprakkunskap-och-sprakutveckling>

Programmet för utveckling av det andra inhemska språket (2022–2024). Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/program/program-utveckling-av-det-andra-inhemska-spraket>

Stödmaterial för det andra inhemska språket. Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/sv/stodmaterial-det-andra-inhemska-spraket-finska>

Enkäten till rektorer i svenskspråkiga gymnasier

Förfrågan om finskundervisningen inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen

Syftet med förfrågan är att ta reda på dagsläget nationellt och regionalt med tanke på utbudet av och de studerandes val av lärokurser i finska, samt trender vid avläggandet av prov i finska i studentexamen.

Bakgrundsfaktorer

Lärstigen i finska

4. Har ni lokala eller regionala riktlinjer för språkstigen i finska?
5. Samarbetar gymnasiet med den grundläggande utbildningen i regionen när det gäller finskundervisningen?
6. Ser ni i övergången från grundläggande till gymnasiet och under gymnasietiden över de studerandes språkstig i finska?
7. Har du andra kommentarer gällande lärstigen i finska?

Lärokurser i undervisningen i finska

8. På vilket sätt informeras de studerande och vårdnadshavarna om gymnasiets undervisning i finska och språkprogrammet som helhet (lärokurserna i andra inhemska och främmande språk)?
9. På vilka sätt diskuterar ni undervisning i finska och språkprogrammet som helhet i lärarkollegiet?
10. Beaktas och diskuteras språkmedveten undervisning i gymnasiets undervisning?
11. Vilka av följande faktorer påverkar utbudet av lärokurser i finska? Välj alla de alternativ som gäller ditt gymnasium.
  - Önskemål från studerande.
  - Önskemål från vårdnadshavare och hemmen.
  - Behov som påtalas av närsamhället och regionen.
  - Krav i det kommande arbetslivet.
  - Studerandeunderlag (antal studerande).
  - Krav till följd av förändringar och variation i studerandeunderlag.
  - Krav till följd av integration på svenska i regionen.
  - Marknadsföring och konkurrens mellan gymnasier.
  - Ekonomiska resurser.
  - Lärarresurser och -tillgång.

- Ramarna för språkprogrammet som helhet (finskan i förhållande till lärokurser i främmande språk).
- Kommunala och politiska beslut.
- Satsningar för att utveckla undervisningen i finska som gymnasiet har gått in för.
- Lokala, regionala eller nationella utvecklingsprojekt och samarbetsnätverk.
- Annat, vad?

12. Beskriv närmare på vilket sätt som de valda faktorerna ovan inverkar.

13. Har gymnasiet resurser och möjligheter att erbjuda de lärokurser (A-finska och mofi, B1-, B3-finska) som efterfrågas?

14. Har du andra kommentarer om utbudet av lärokurser?

15. Hur delar ni in de studerande enligt lärokurserna i finska (A-finska/mofi, B1-finska)? Välj alla de alternativ som gäller ditt gymnasium.

- Vi har ingen indelning.
- Vårdnadshavarna väljer vilken lärokurs den studerande ska ha.
- Vårdnadshavarna får önska vilken lärokurs den studerande ska ha.
- Den studerande väljer lärokurs själv.
- De studerande följer automatiskt samma lärokurs som i grundläggande utbildning.
- I samråd mellan lärare, vårdnadshavare och studerande.
- Vi försöker bilda lämpliga eller jämnstora undervisningsgrupper (enligt gruppernas storlek).
- Enligt lärartillgång och -resurser.
- Med hjälp av skriftliga och muntliga tester.
- Enligt ekonomiska resurser.
- Enligt en helhetsbedömning av den studerandes kunskaper i finska.
- Enligt den studerandes hemspråk.
- Det varierar. Vi har inga riktlinjer för indelningen.
- Annat, vad?

16. Har ni en beredskap i gymnasiet att erbjuda B1-lärokursen i finska?

17. Har ni en beredskap i gymnasiet att erbjuda B3-lärokursen i finska?

18. Erbjuder ni undervisning i B-finska?

19. Vilka av följande faktorer inverkar på om studerande läser B-finska? Välj alla de alternativ som gäller ditt gymnasium.

- Den studerande vill läsa B-finska.
- B-finska är den vanligaste lärokursen i vårt gymnasium.
- Det finns inga andra alternativ. Vi erbjuder endast B-finska.
- Den studerande har bott utomlands.
- Den studerande talar varken finska eller svenska hemma.
- Den studerande har svaga kunskaper i finska.
- Den studerande vill läsa så lite finska som möjligt.
- Den studerande vill av någon orsak byta från A-finska till B-finska.
- Den studerande vill satsa sin tid och energi på andra ämnen.
- Vårdnadshavarnas önskemål.

- Vårdnadshavarnas val.
- Annat, vad?

20. Har ni särskilda utmaningar då det gäller B-finska?

21. I vår kommun sker integrationen av studerande med annan språklig och kulturell bakgrund på

- Svenska. Följdfråga A: Hur ser framtiden ut och vilka är utmaningarna med undervisningen i finska?
- Finska. Följdfråga B: Finns det en diskussion om att integrationen också borde ske på svenska?
- Både på svenska och finska. Följdfråga C: Hur ser framtiden ut och vilka är utmaningarna med undervisningen i finska?
- Vi har ingen integration av studerande med annan språklig och kulturell bakgrund i kommunen (varken på finska eller svenska).

22. Vilka särskilda behov och utmaningar har ni gällande lärokurser och integration i er region/er kommun/ert gymnasium antingen nu eller med tanke på framtiden?

Provet i finska i studentexamen

23. Vad inverkar på de studerandes beslut att *avlägga eller inte avlägga* provet i finska och vilken lärokurs som avläggs i studentexamen (långt eller medellångt prov eller inget)?

24. I nuläget är det möjligt att de studerande avlägger både provet i lång och i medellång finska. Är avläggandet av *flera prov på olika nivåer* något som diskuteras och ses som ett lockande alternativ bland studerande i ditt gymnasium?

25. Vilka förändringar i de studerandes val av prov i studentexamen och nya trender har du lagt märke till de senaste åren?

26. Det har blivit allt vanligare att man *inte avlägger något prov* i finska alls i studentexamen. Vilka är de tre vanligaste orsakerna till att man avstår från att skriva finska enligt dig?

De studerande

- väljer gärna en väg som känns lättare.
- vill undvika ett dåligt vitsord i finska.
- väljer hellre andra språk.
- kan redan finska så bra.
- tycker inte om finska.
- väljer att avstå, eftersom det inte är ett obligatoriskt ämne.
- påverkas av vårdnadshavarna.
- påverkas av kompisar och syskon.
- följer trenden i gymnasiet.
- påverkas av allmänna trender i närmiljön och lokalt/regionalt i samhället (attityder och traditioner).
- taktiserar med tanke på ansökan till fortsatta studier.
- har planer på att studera eller att flytta utomlands.
- ser inte nyttan med finskan i framtiden.
- tycker inte att finskan är viktig och prioriterar annat.

- Annat, vad?

27. Har du andra kommentarer gällande provet i finska i studentexamen?

Utveckling av undervisningen i finska

28. Vad behövs enligt dig inom finskundervisningen? Välj de viktigaste alternativen

- Fortbildning för finsklärare.
- Samarbete mellan finsklärarna i gymnasiet.
- Lokalt samarbete med andra finsklärare över stadiegränserna.
- Samarbete med modersmåsläraren i samma gymnasium.
- Samarbete med lärare i främmande språk.
- (Mera) ämnesövergripande samarbete.
- Fortbildning i användningen av digitala verktyg.
- Stöd för bedömningen.
- Mera tryckta läromedel som är ändamålsenliga.
- Mera nationella utvecklingsprojekt.
- Konkreta utvecklingsåtgärder.
- Tydligare nationella riktlinjer för finskundervisning.
- Lokala satsningar i finska.
- Utveckling av lärokurserna i finska i styrdokument och läroplansgrunder.
- Förtydligande av mofi-undervisningens mål och syfte.
- Annat, vad?

29. Vilka utvecklingsåtgärder behövs för undervisningen i finska inom gymnasieutbildningen med tanke på de studerandes fortsatta studier och arbetsliv?

Avslutande kommentarer

30. Övriga kommentarer och/eller önskemål

Tabeller och diagram

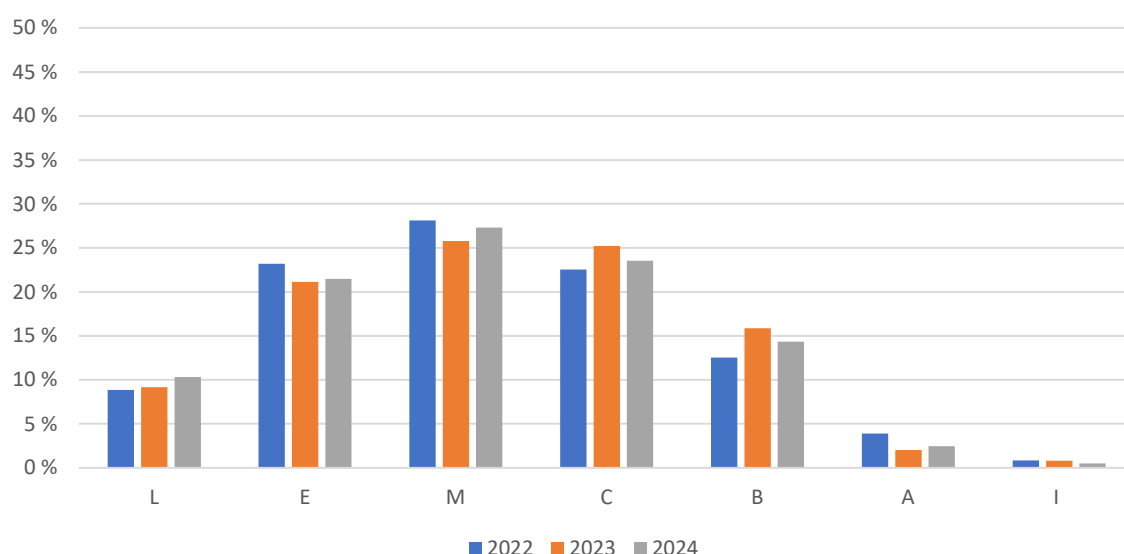
TABELL 1: ANTALET GYMNASIER MED SVENSKSPRÅKIG GYMNASIEUTBILDNING OCH ANTALET STUDERANDE MED MÅLSÄTTNING ATT AVLÄGGA STUDENTEXAMEN ENLIGT LÄROPLANEN FÖR UNGA OCH ENLIGT REGION LÄSÅREN 2023/2024-2024/2025.

Region Gymnasium	Antal gymnasier	Antal studerande	
		2023/2024	2024/2025
Nyland	15	3 705	3 741
Borgå gymnasium		306	279
Brändö gymnasium		441	453
Ekenäs gymnasium		207	198
Gymnasiet Grankulla samskola		318	303
Gymnasiet Lärkan		456	462
Hangö gymnasium		42	45
Helsinge gymnasium		168	165
Karis-Billnäs gymnasium		108	117
Kyrksläatts gymnasium		219	222
Lovisa Gymnasium		99	108
Mattlidens gymnasium		588	597
Rudolf Steinerskolan i Helsingfors		63	84
Sibbo gymnasium		156	156
Tölö gymnasium		456	465
Virkby gymnasium		78	87
Egentliga Finland	3	624	618
Katedralskolan i Åbo		348	357
Kimitoöns gymnasium		87	84
Pargas svenska gymnasium		189	177
Satakunta	1	45	48
Björneborgs svenska samskola		45	48
Birkaland	1	51	57
Svenska samskolan i Tammerfors		51	57
Kymmenedalen	1	30	30
Kotka Svenska Samskola		30	30
Österbotten	11	1 842	1 971
Gymnasiet i Petalax		87	99
Jakobstads gymnasium		360	396
Korsholms gymnasium		249	258
Kristinestads gymnasium		30	27
Kronoby gymnasium		126	129
Närpes gymnasium		102	117
Pedersöre gymnasium		135	153
Topeliusgymnasiet i Nykarleby		102	120
Vasa gymnasium		210	216
Vasa övningskola		288	294
Vörå samgymnasium		153	162
Mellersta Österbotten	1	144	165
Karleby svenska gymnasium		144	165
Norra Österbotten	1	63	60
Svenska Privatsk. i Uleåborg		63	60
Totalt	34	6 504	6 690

I statistiken saknas läroanstalten och studerande på Åland.

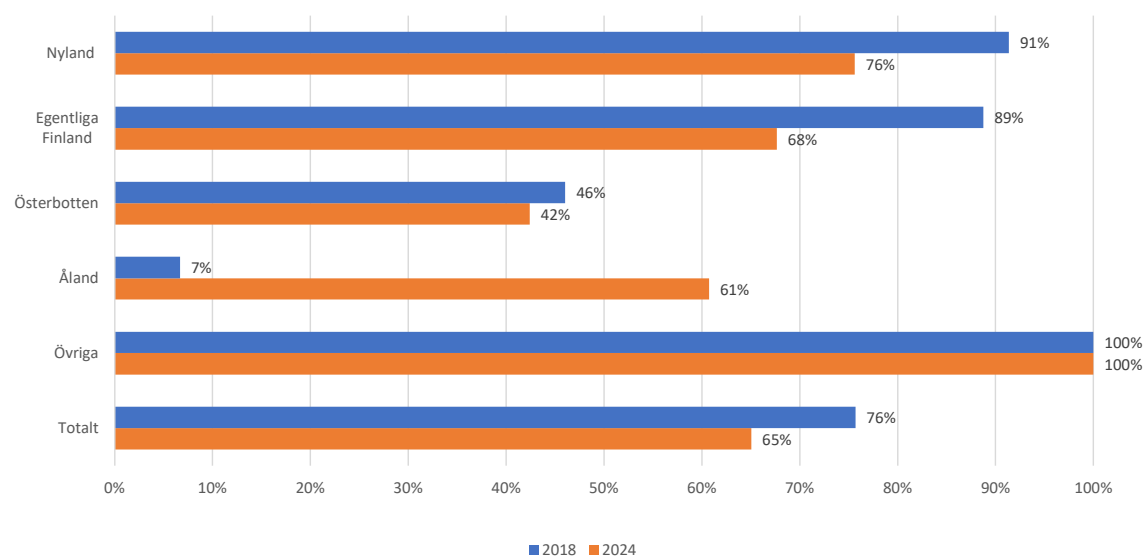
Källa: Informationsresursen KOSKI. Vipunen – utbildningsförvaltningens statistiktjänst. September 2025.

DIAGRAM 1: ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT VITSORD I LÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN ÅREN 2022-2024.

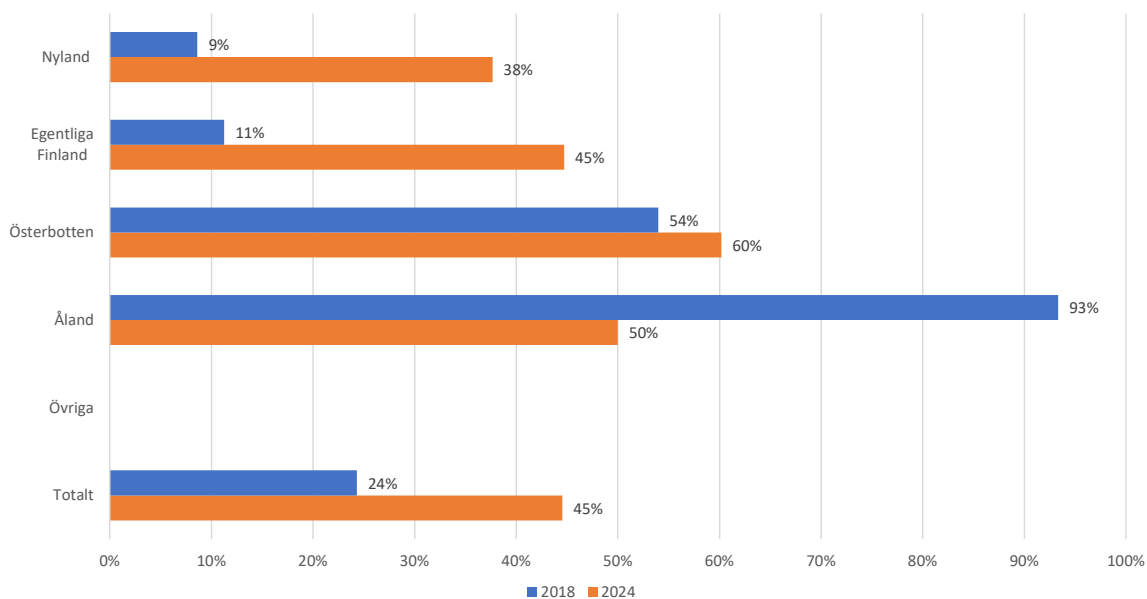
Källa: Studentexamensnämnden.

DIAGRAM 2: ANDELEN EXAMINANDER SOM AVLADE PROVET I LÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA OCH SKREV ETT PROV I FINSKA ENLIGT REGION ÅREN 2018 OCH 2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.
 Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.
 Källa: Studentexamensnämnden.

DIAGRAM 3: ANDELEN EXAMINANDER SOM AVLADE PROVET I MEDELLÅNG FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA OCH SKREV ETT PROV I FINSKA ENLIGT REGION ÅREN 2018 OCH 2024.

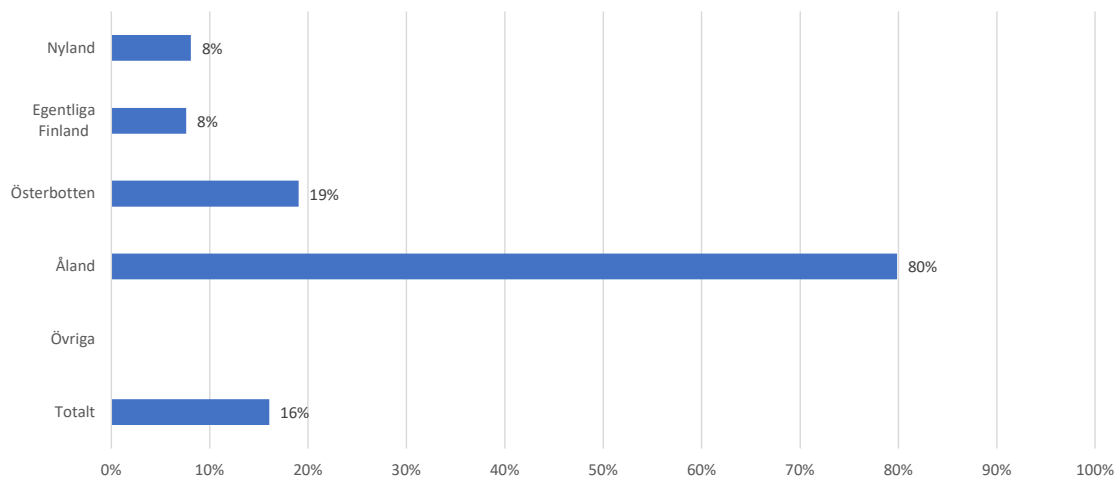

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

Källa: Studentexamensnämnden.

DIAGRAM 4: ANDELEN EXAMINANDER SOM INTE AVLADE FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA I REGIONEN ÅR 2024.

Österbotten: Södra Österbotten, Österbotten, Mellersta Österbotten och Norra Österbotten.

Övriga regioner: Satakunta, Birkaland och Kymmenedalen.

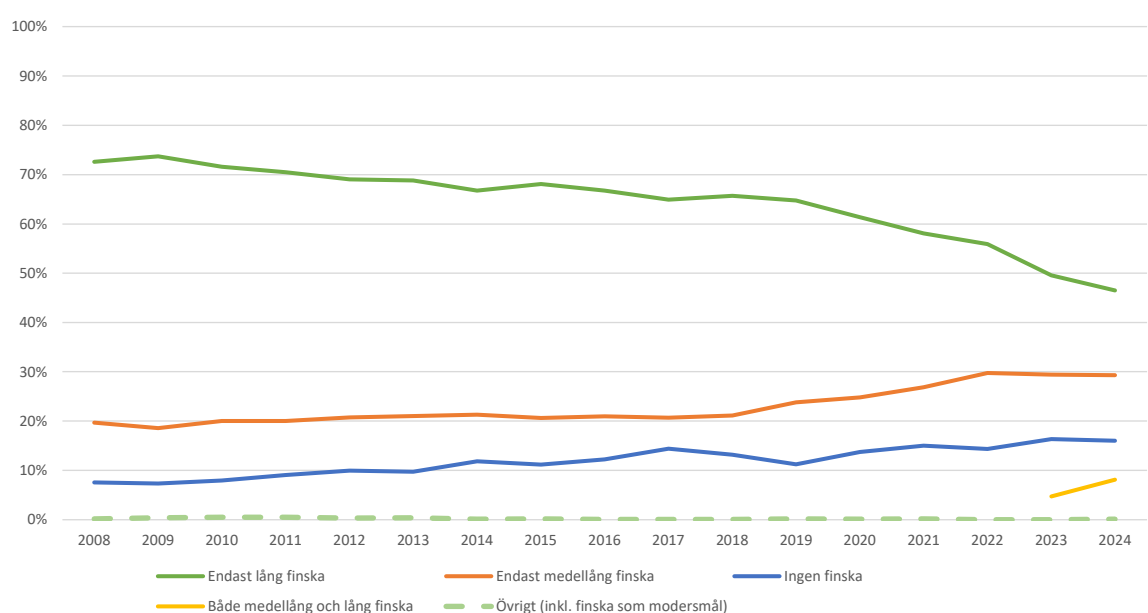
Källa: Studentexamensnämnden.

TABELL 2: ANTALET OCH ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT AVLAGDA PROV I FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA ÅREN 2008–2024.

	Ingen finska		Medellång finska		Lång finska		Både medellång och lång finska		Övrigt (inkl. finska som modersmål)		Totalt Antal
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	
2008	160	7,5 %	419	19,7 %	1 544	72,6 %			3	0,1 %	2 126
2009	158	7,3 %	401	18,6 %	1 590	73,7 %			8	0,4 %	2 157
2010	178	7,9 %	449	20,0 %	1 607	71,6 %			11	0,5 %	2 245
2011	199	9,0 %	440	20,0 %	1 551	70,5 %			10	0,5 %	2 200
2012	221	9,9 %	462	20,7 %	1 539	69,0 %			7	0,3 %	2 229
2013	222	9,7 %	481	21,1 %	1 573	68,8 %			9	0,4 %	2 285
2014	264	11,8 %	475	21,3 %	1 488	66,8 %			2	0,1 %	2 229
2015	253	11,2 %	465	20,6 %	1 537	68,1 %			3	0,1 %	2 258
2016	268	12,2 %	459	21,0 %	1 462	66,8 %			1	0,0 %	2 190
2017	297	14,4 %	427	20,7 %	1 340	64,9 %			1	0,0 %	2 065
2018	283	13,2 %	454	21,1 %	1 413	65,7 %			1	0,0 %	2 151
2019	237	11,2 %	501	23,8 %	1 365	64,8 %			4	0,2 %	2 107
2020	285	13,7 %	514	24,8 %	1 273	61,4 %			2	0,1 %	2 074
2021	313	15,0 %	561	26,8 %	1 215	58,1 %			3	0,1 %	2 092
2022	303	14,3 %	629	29,8 %	1 181	55,9 %			0	0,0 %	2 113
2023	344	16,3 %	619	29,4 %	1 044	49,6 %	99	4,7 %	0	0,0 %	2 106
2024	341	16,0 %	623	29,3 %	988	46,5 %	172	8,1 %	2	0,1 %	2 126

Källa: Studentexamensnämnden.

DIAGRAM 5: ANDELEN EXAMINANDER ENLIGT PROVET I FINSKA AV DEM SOM AVLADE STUDENTEXAMEN PÅ SVENSKA ÅREN 2008–2024.

Källa: Studentexamensnämnden.

ISBN 978-952-13-7020-5
ISSN 1798-8926